

fókuszban Luther Márton

A kedélyes professor
Legendás tintatartó
A reformáció aktualitása

élő víz

Túrmezei Erzsébet élete
Laikus szolgálat
Öreg néne őzikéje

híd

evangélikus missziói magazin

EGYEDÜL KRISZTUS - SOLUS CHRISTUS
AZ IGAZ EMBER - SOLA SCRIPTURA

JER, ÖRVENDJÜNK, KERESZTYÉNEK!
EGYEDÜL HIT ÁLTAL - SOLA FIDE
A HÍVEK EGÉSZ ÉLETE BŰNBÁNATRA TÉRÉS LEGYEN!
EGYEDÜL A KEGYELEM - SOLA GRATIA

KOLDUSOK VAGYUNK: EZ AZ IGAZSÁG...

2015. III. szám
<http://misszio.lutheran.hu>

Tartalom

fókuszban Luther Márton

- 3 Lutheránus vagy evangélikus? | Szeverényi János
- 4 Luther Márton életútja
- 6 A volt szerzetes, aki példamutató családi életet élt | Isó Dorottya
- 8 A megreformált reformátor | Deli Eszter Kinga
- 9 Luther-mozaik | Kis Ferenc Balázs
- 10 A kedélyes professzor | Szák Kocsis Pál
- 11 Luther-rózsás
- 12 Luther megtérése: a stotternheimi vihartól a toronyélményig | Ittész Gábor
- 14 „Ő vett rá engem, hogy imádkozzam...” | Ittész János
- 15 Imádkozunk Lutherrel!
- 16 Luther Bibliája | Véghelyi Antal
- 16 Dal a Bibliáról | Luther Márton
- 18 Sarokpontok – a négy sola | Kovács László
- 19 A „tétélek kapuja” előtt | Túrmezei Erzsébet
- 20 A valódi reformáció | Tubán József
- 21 A legendás tintatartó | Zászkaliczky Zsuzsanna
- 22 „Könyörüljete a gondjaitokra bizott népen!” | Ittész János
- 23 A wittenbergi oltárkép előtt | Túrmezei Erzsébet
- 24 Dacolt halállal, ördöggel, bűnnel és pokollal | Weltler Sándor
- 26 Luther és a politika, avagy: „Luther korában sem voltak a fejedelmek glazékesztyűs lovagok” | Stifner-Kóháti Dorottya
- 29 „Vigadj, lelkünk, Máriával!” | Fehér Károly
- 29 Vallomás | Scholz László
- 30 A wittenbergi egyetem, a reformáció bölcsője | Ittész Gábor
- 32 Erények és gyengeségek | Reuss András
- 34 Hab a lutyin | Weltler Sándor
- 36 A reformáció aktualitása | Dr. Fabiny Tibor
- 39 Ének a reformáció első vértanújáról | Bence Gábor
- 40 Égi jó... | Hafenscher Károly
- 42 Egy gyönyörű kert, azaz az örök élet valósága | Ribár János
- 43 Luther bizakodó éneke | Petrőczy Éva
- 44 És mások mit gondolnak Luther Mártonról?
- 46 Beszélő képek
- 47 Rejtvény
- 48 Rajzfilm Luther életéről | Pap Kinga Marjatta
- 48 Könyvjárló
- 49 Idézetek az ige hallgatásáról és megbecsüléséről

élő víz

- 50 ÉVFORDULÓ – Husz János | A. L.
- 52 XX. SZÁZADI HITVALLÓINK – A szétszóratásban is „a kegyelem ege alatt” | Id. Zászkaliczky Pál
- 54 HOGYAN TOVÁBB, EGYHÁZ? – Laikus szolgálókkal | Garádi Péter
- 56 RÁDIÓMISSZIÓ – Norea-gyümölcsök | Áshild Appleyard
- 58 TUDAKOZZÁTOK AZ ÍRÁSOKAT – Amit szem nem látott – a mennyet? | Dr. Szalai András
- HÍREK
- 59 KÉPES HÍREK
- 62 ÉLETJEL
- 63 KÉPRIPORT
- 64 „Akarsz-e teljes, tiszta szívvel élni?”

Címlapgrafika: Balogh Tibor

Szeverényi János fotói: 3., 4., 5., 19., 20., 26., 28., 30., 32., 35., 36., 37., 38., 42., 46., 60., 61., 63.

Impresszum

híd

evangélikus missziói magazin
2015. III. szám
megjelenik negyedévente

HU ISSN 1787-5749

Kiadó és szerkesztőség:
Evangélikus Missziói Központ –
Magyar Evangélikus Rádiómisszió
1164 Budapest, Batthyány Ilona u. 38-40.
tel./fax: 06 1 400 3057
e-mail: evmis@lutheran.hu
<http://misszio.lutheran.hu>
számlaszám: 11716008-20157087

Felelős szerkesztő:
Szeverényi János
tel.: 06 20 824 5463
e-mail: janos.szeverenyi@lutheran.hu
www.szeverenyijanos.hu

Munkatársak:
Balog Eszter, Erdészné Kárpáti Judit,
Fehér Charlotte, dr. Garádi Péter,
Kis Ferenc Balázs, Kovács László,
Stifner-Kóháti Dorottya, Szeverényi Jánosné,
ifj. Zászkaliczky Pál

Layout, grafikai tervezés, tördelés:
Kreatív Flotta Stúdió
Perl Andrea, Perl János
www.kreativflotta.hu

Nyomdai kivitelezés:
Pauker Nyomdaipari Kft.
www.pauker.hu

Egy szám ára 400 Ft,
előfizetési díj egy évre 1600 Ft.
Megrendelhető a kiadónál.
Az Evangélikus Élet hetilapban elhelyezett
példányok ingyenesek.

Adományokat kérünk és elfogadunk.

magyar
nyomdatermek
szövetség és partnerek szövetsége

Partnereink:

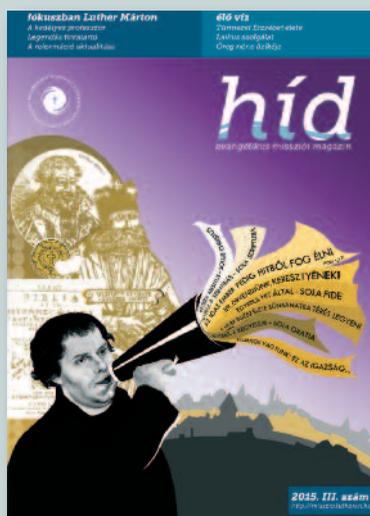
NOREA
MEDIEMISJON

REFORMÁCIÓ 500
EMLÉKBIZOTTÁG

A lapszáma megjelenését támogatja a Magyarországi
Kormány által létrehozott Reformáció Emlékbizottság.

Rendelje meg családjának, barátainak is!

A Híd magazinból, a magazinhoz mellékelte Luther-rózsás
könyvjelzőből, illetve a plakátból további példányokat is ren-
delhet az Evangélikus Missziói Központól.

E-mail: evmis@lutheran.hu

Telefon (délelőtt hívható): 06 1 400 3057

Árak: könyvjelző: 40 Ft/db; plakát: 120 Ft/db

Lutheránus vagy evangélikus?

A reformátor szülőházánál egy mai „Luther” fogadja a látogatókat

A világszövetséget, melynek hazai egyházunk is tagja, lutheránusnak nevezik. Nem hiszem, hogy tetszene ez Mártonnak. Ahogyan talán a másik „nagy” sem örülne a budapesti Kálvin téren felállított egyébként igényes Kálvin-szobornak. Ő még arról is rendelkezett, hogy jeltelen sírba temessék: ne legyen emberkultusz a Krisztus evangéliumának ügyéből.

Mikor vagyunk igazán lutheránusok, a nagy reformátor tanítványai? Akkor, ha nem őt látjuk csupán, hanem Krisztust, akire ő rámutatott egész munkásságával. Tudjuk, Luther nem akart egyházszakadást, ő az evangéliumot fedezte fel. Újjászületése és annak következményei világraszóló hatást gyakoroltak. Az egyház legnagyobb ébredése abban a bizonyos toronyszobában kezdődött, amikor Isten Lelke a gyötrődő szerzetes szívébe írta: „Az igaz ember pedig hitből fog élni.” (Róm 1,17) Mennyei dimenziók nyíltak meg ekkor számára.

Akkor készülünk fel értelmesen és hitelesen a reformáció 500. évfordulójának ünneplésére, ha mi is felfedezzük hitünk alapjait – először vagy újra –, ahogyan a hitújító hirdette:

Egyedül Krisztus – Solus Christus

Egyedül hit által – Sola fide

Egyedül a kegyelem – Sola gratia

Egyedül a Szentírás – Sola Scriptura

A hívő megértéshez az ismeret mellett elengedhetetlen a Szentlélek munkája, megvilágosító ereje, aki mindezeket valósággá teheti a mi életünkben is. Ezért nem nyugdíjba kell

küldeni Luthert, nem kell a fogalmakat lecserélni, modernizálni, hanem **a megtérés és újjászületés által szabadon és boldogan élni ezekkel a mennyei kincsekkel.** A Lélek tényleg elvezet minden ismeretre, ő majd lefordítja, érthetővé teszi az isteni üzenetet; nem kell neki besegíteni. Ez kétezer éves tapasztalat.

Ugyanis a jobbra-balra csúszkálásnak megvan a veszélye. Egyik oldalról némelyek lebecsülik Luthert és életművét, túlhaladottnak tartják, másik oldalról viszont túlbecsülik, belőle mozdíthatatlan

bálványt gyártanak. **Nekünk nem Lutherhez és a XVI. századi egyházhoz kell megtérnünk, hanem ahhoz a ma is élő Krisztushoz, akire a reformátor mutatott.** Minket nem Luther és Kálvin váltott meg, nem ők haltak meg értünk, hanem Jézus Krisztus.

Mi, akik örömmel és hálával viseljük az evangélikus nevet, legyünk igazán evangéliumiak! Jobban és mélyebben ismerjük meg a reformáció történetét és tartalmát: mit is adott a mélyponton tévelygő korabeli egyháznak? Keressük Isten akaratát a mai helyzetre vonatkozóan! Mit tenne ma Luther? (Érzésem szerint ma is lenne legalább olyan ribillió körülötte, mint akkor.) De ennél sokkal fontosabb és lutheribb kérdés ez: **mit tenne ma Krisztus?**

Ez így már nem fikció, hanem valóság, hiszen az Úr él! Kövessük őt akár Luther segítségével is!

SZEVERÉNYI JÁNOS

Luther Márton életútja

Eisleben – Luther szülőháza

Dr. Luther Márton vendégeivel étkezések alkalmával különféle témákról beszélgetett. Ilyenkor barátai érdeklődtek életének egyes mozzanatai iránt is. Ezekből gyűjteményeket írtak és kinyomtatták, később *Asztali beszélgetések* címen váltak ismertté. Luther életrajzi vallomásaiból ismerhetjük meg életének főbb eseményeit.

Ö sei egyszerű parasztemberek voltak egy Mõhra nevű faluban. Édesapja, Luther János feleségével, Ziegler Margittal 1483-ban Eislebenbe költözött, ahol bányászként dolgozott. 1483. november 10-én ott született meg Márton fiuk. Egy évvel később a család Mansfeldben telepedett le. Luther öt éves korától járt iskolába. 1497-től Eisenachban folytatta tanulmányait. A szegénység miatt, akkori szokás szerint, az ajtó előtt énekelve kereste kenyerét diák-társaival. Egy vagyonos kereskedő, Kotta Konrád felesége felkarolta és házába fogadta. Középiskolai tanulmányait befejezve 1501 áprilisában Erfurtba ment, az akkor leghíresebb német egyetemre. Két év alatt elérte a magiszteri tudományos fokozatot. 1505-től jogot kezdett tanulni.

Szentírást húsz éves korában látott először az egyetem könyvtárában. **Akkoriban senki sem olvasta a Bibliát, de Luther érdeklődését nagyon felkeltette.**

Egy alkalommal Erfurt közelében nagy vihar lepté meg, közvetlenül mellette sújtott le a villám. Félelmében, hogy megtérés nélkül hal meg, fogadalmat tett, hogy kolostorba lép, ha túléli a vihart. Apja nagyon haragudott rá ezért. Mások is le akarták beszélni, de kitarított esküje mellett. 1505. július 17-én belépett az ágostonos szerzetesrendbe Erfurtban. Ott hittudományt kezdett tanulni és 1507-ben pappá szentelték. Közben mindvégig nyugtalanították bűnei és rettegett az utolsó ítélettől. A skolasztikus teológia nem tudott kínzó kérdéseire kielégítő választ adni.

1508-ban váratlanul áthelyezték Wittenbergbe, hogy bölcséleti előadásokat tartson az ottani egyetemen. Mindvégig ugyanazon lelki kérdés gyötörte: Hogyan érhetjük el az üdvösséget?

1510 decemberében Rómába ment kísérőként Staupitz János tartományi főnökkel, hogy pápai segítséggel oldjanak meg egy kolostorok közötti viszályt. Áhítattal indult Rómába, de mélységesen megdöb-

bentette az ott tapasztalt sok babona és visszaélés.

1512-ben Wittenbergben teológiai doktorrá avatták és felvették az egyetem tanári karába. A Római levél tanulmányozása közben döbrent rá az Ige helyes jelentésére: ha az ember hitből él, akkor az Írás nem Isten büntető igazságáról, hanem ajándékozó igazságáról szól. Az üdvösség nem a mi érdemünk, nem mi leszünk igazakká tetteink által, hanem **Isten kegyelmi ajándéka, hogy igazá tesz bennünket.** Jó cselekedetekkel nem lehet kiérdemelni az örök életet.

Ez a felismerés új étellel töltötte be. Erről aztán nagy vita indult az egyetemen. Luther szembekerült a korabeli egyházi gyakorlattal, ahol a bűnös az egyház számára hasznot jelentő cselekedetekkel bűnbocsánathoz juthatott. A tisztítóüzbeli büntetések elkerülését hirdették, ha valaki búcsúcédulát vásárolt. A halottakra is kiterjesztették a lehetőséget, mindenki szerette volna hozzátartozóit kimenteni a tisztítóüzből. Ez nagy hasznot hozott az egyháznak. Isten kegyelmének helyébe az emberi kapzsiság lépett.

Luther 95 tudományos tételben foglalta össze megjegyzéseit a visszaélésekről. Tétélei rövid idő alatt elterjedtek egész Európában. Rómában eretneknek kiáltották ki és reális veszély volt, hogy máglyára küldik. 1518-ban Rómába idézték, de Bölcs Frigyes nem akarta kiszolgáltatni azt az embert, aki felvirágoztatta az ő kedves egyetemét.

1518-ban Staupitz felmentette a szerzetesi fogadalom alól, 1519-ben Leó pápa ki- közölte az egyházból és 1521-ben Károly császár pedig a birodalomból. Tisztelői meggyőzték Bölcs Frigyeset, hogy védje meg Luthert. Ezek után a pápa, keresve a fejedelem kedvét, barátságos levélben szólította fel Luthert tétélei visszavonására és bibornoki, illetve érseki előléptetést ígért neki. Ekkor Luthernek már rengeteg híve volt szerte az országban.

1520-ban kiadták ellene a pápai bullát, hogy ha tétéleit nem vonja vissza, egyházi

átok sújtja. Luther kifejtette, hogy csak a Szentírásból vett bizonyítékokkal lehet őt erre rábírn.

V. Károly megkoronázása után Luther is meghívták a wormsi birodalmi gyűlésre. A katolikus befolyás alatt álló császár a kihallgatás után közölte, hogy minden erővel igyekszik elnyomni a wittenbergi reformátor istentelen ügyét. A Wormsból Wittenberg felé vezető úton Bölcs Frigyes emberei színlag elrabolták és Wartburg várába vitték, ahol mint lovag rejtőzködött. **A halottnak vélt Luther tanai immár megállíthatatlanul terjedtek.** Wartburgi tartózkodása alatt sokirányú irodalmi munkát végzett. A legfontosabb az Újszövetség német nyelvre való lefordítása volt.

1522-ben térhetett haza Wittenbergbe. Megreformálta az istentiszteletet, ekkoriban születtek maig énekelte szerzeményei: *Erős vár a mi Istenünk, Jövel, Szentlélek Úristen* stb. 1534-ben megjelent a teljes Szentírás fordítása.

1523-ban a nimbscheni zárdából kilenc eltávozott apáca került Wittenbergbe, közöttük Luther későbbi felesége, Bóra Katalin. 1525-ben kötöttek házasságot.

A vészterhes időkben, a pápa, a császár és a török nyomása alatt az evangélikusok politikai helyzete is egyre súlyosabbá vált. A reformátorok között is folytak viták, Luther és Zwingli az úrvacsora kérdésében nem is tudott megállapodásra jutni. A császár rendet akart tenni, ezért összehívta 1530-ban Augsburg városába a birodalmi gyűlést. Erre az alkalomra készítették és olvasták fel Luther reformátortársai Melancthon vezetésével a keresztyén hit alapjainak bibliai összefoglalását, az Ágostai hitvallást. A császár kész volt tüzzel-vassal irtani az új tanítást, de a változó politikai helyzet miatt ezt nem tudta megtenni.

Eközben a Luther-ház nem fogyott ki a vendégekből. Katalin asszony mintaszerű gazdaságot vezetett a csekély jövedelem mellett. Az első gyermek, Johannes 1526-ban született, majd hamarosan követték Elisabeth, Magdalena, Martin, Paul, majd 1534-ben Margarethe.

1546. február 18-án Isten hazahívta hűséges szolgáját, Luther Mártont. Teste a wittenbergi vártemplom szószéke alatt pihen ma is.

Forrás:

Virág Jenő: Dr. Luther Márton önmagáról

*Tanúját hű hitvesi szeretetnek.
Lutherunk nem feledte asszonyát.
Volt nemzet hőse, volt gyűlölt eretnek –
Katája mindvégig mellette állt!*

(Scholz László: *Luther végrendelete* – részlet)

A volt szerzetes, aki példamutató családi életet élt

Rossz nyelvek szerint Luther Márton azért kezdte el a reformációt, hogy megnősülhessen. A valóságban azonban egészen másként történt minden.

Az ágostonos tudós szerzetes, aki a szentírástudományok doktorává vált, a Bibliát alaposan ismerte. Képes volt emlékezetből végiggondolni a Szentírást ahhoz, hogy egy-egy kifejezés ér-

telmét a legteljesebben megértse – tanította is a bibliai könyveket és benne élt a szerzetesi élet mindennapjaiban. Ez elegendő ahhoz, hogy a házassággal kapcsolatos korabeli tévelygéseket, különösen a szerzetesrendeket érintő visszaéléseket meglássa és bírálja.

Az 1520-ban megjelent *Az egyház babiloni fogságáról* című munkájában a hét szentség sorában teszi a Biblia mértéke alá a házasságot. Meg is állapítja, hogy a házasság semmiképpen

sem szentség: Isten megbocsátó kegyelme nem árad rajta keresztül a párra. A házasság Isten rendje az ember földi életére, mellyel nemcsak hívők, hanem hitetlenek is élnek. Szóvá teszi, hogy mennyire kiforgatták eredeti értelméből a házasságot. A papok nőtlenége, a kiskorú apáca- és szerzetesjelöltek fogadalomtétele, a pápa által önkényesen hozott szabályok házasságok megakadályozására, felbontására vagy éppen az újra megkötésére – mind Luther kritikája alá esnek.

Az a tévtanítás pedig, hogy a szerzetesi élet magasabb rendű élet, amelyben több jó cselekedetet gyűjt össze az ember az üdvösségéhez, ami olykor még annál is több jó cselekedet, mint ami egy embernek szükséges – Luther bírálatait, gondolatait ismét a házasság felé terelik. **A házasság Istennek tetsző rend, a házastársak Isten helyettesei lehetnek, amikor továbbadják az életet,** és gyermekeiket szeretetben nevelik Isten félelmére és ismeretére, és megadják gyermekeiknek mindazt, amire lelkiileg, testileg és szellemileg szükségük van. „Bizonyilag igaz az” – írja Luther *A jó cselekedetekről* című írásában –, „amint mondani szokták, hogy a szülők, ha semmi más tennivalójuk nem is volna, a gyermeknevelés-elnyerhetik az üdvösséget.”

Luther írásainak hatására sok szerzetes és apáca hagyta el kolostorát, hogy új életet kezdjen: munkával keresse kenyerét, megházasodjon és gyermekeket neveljen. Így tett az a tíz apáca is, akik Luthertől kértek segítséget új életük elindulásához. Luther mindnek talált családot, ahol befogadták őket, férjet, akik feleségül vették őket. Csak egyetlen apáca maradt árva: Bóra Katalin. Hogy százalomból vagy talán Katalin kitaró várakozása miatt – hiszen ő csak Lutherhez akart hozzámenni –, ki tudja, miért, de 1525. június 13-án Luther elvette feleségül. Melancthon nem örült a házasságnak, mások a házasságról való tanítására és a szerzetesi életmód bírálatára adott példamutató válasznak vélték. Luther maga így nyilatkozott: „Gúnyolóim száját betömtem Bóra Katalinnal.”

Luther soha nem bánta meg, hogy megházasodott. Feleségében egy olyan asszonyt kapott, aki gondoskodott róla, aki a háztartás, a gazdaság, a vendéglátások, az ügyintézés minden terhére vette Luther válláról, hogy ő reformátori, egyházszervező küldetésével törődhesen. Luther tisztelte és szerette feleségét. Sok jelét adta annak, hogy szeretetben házaságban élni, hogy soha nem bánta meg a házasságkötést. „Ha nőtlen volnék is, megnősülnék – írja egy alkalommal – még az én koromban is... kizárólag azért, hogy a házasságot megtiszteljem.” Utazásairól, tanácskozásokról, vitákról leveleket írt Katalinnak, tájékoztatva őt mindarról, ami történt. **Katalin társává lett úgy, ahogyan azt az Isten egykor elrendelte.**

Egyházszervező körútjának szomorú tapasztalatai arra indították Luthert,

hogy tanítsa egyháza népét Isten dolgaira. A Kis és Nagy kátéban a hitvestárs szeretetére, tiszteletére inti olvasóit. Így fogalmaz: (az ember) „saját életéhez legközelebb álló kincse: hitvestársa, aki vele egy test és vér.” A Kis káté fölé pedig ezt a mondatot írta: „A családfő így tanítsa háza népét!”

Luthernek és Bóra Katalinnak hat gyermeke született. „Gazdagabb vagyok, mint az egész világ összes pápás papjai. .... Óh, Istennek milyen nagy, gazdag és pompás áldása a házasságnak! Milyen nagy örömet kap az ember utódaiban! Hiszen ez a szülők legnagyobb öröme!” – ujjong Luther.

Hogyan tanította Luther mint családfő gyermekeit? Csak néhány foszlányból következtethetünk. A mindannyiunk által énekelt *Mennyből jövök most hozzátok* című éneket a gyermekeinek írta (énekeskönyvünk 150. éneke). Benne tisztán hirdeti, hogy a megszületett Gyermekek a világ üdvössége, egyedül tőle és általa van megváltás, őhozzá szálljon az imádság a bűn bocsánatáért és azért, hogy teste és vére általa övéi szívében lakozzon mindvégig.

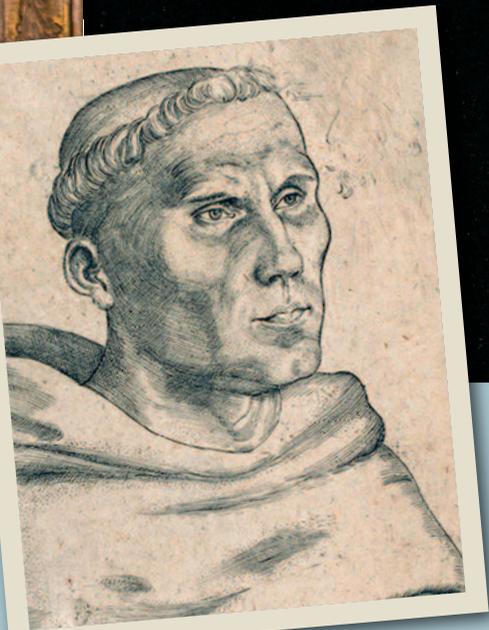
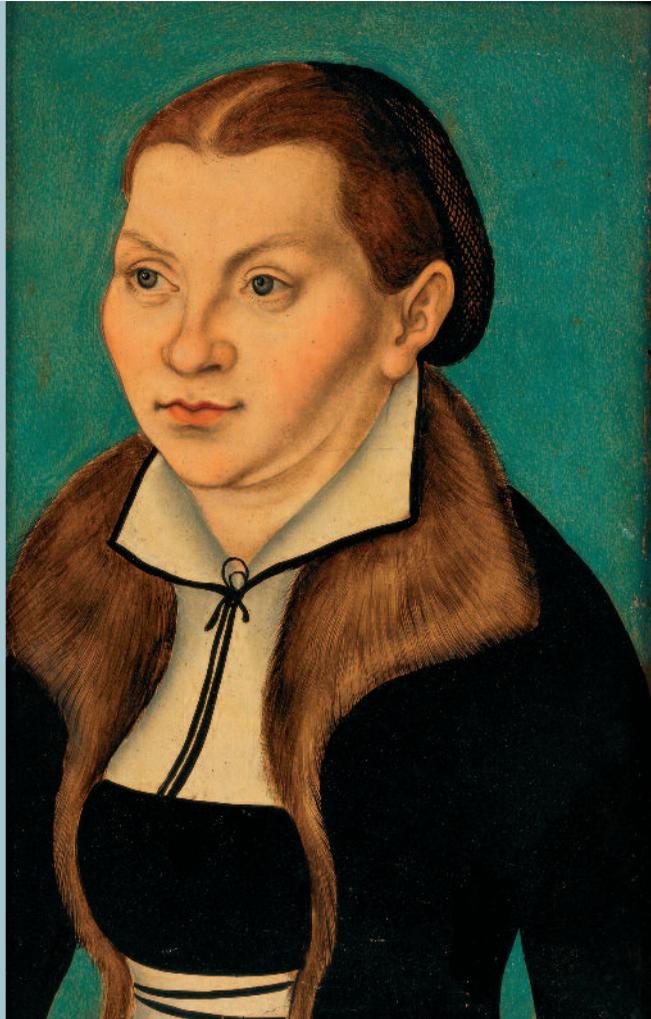
„Óh, Istennek milyen nagy, gazdag és pompás áldása a házasságnak!”

Látjuk a Luther családot festményen is, amikor Luther kezében lant van, körülötte gyermekei és felesége. Melancthon is jelen van. Az egyik gyermek alszik anyja karjaiban, a többi pedig énekel. **Jó hangulat, a családi fézszeke melege sugárzik át a képen.**

Ha Luther a családfőként azt kérte, hogy tanítsák családtagjait, akkor biztosan nem tévedünk, ha arra gondolunk, hogy amikor munkája nem akadályozta, akkor személyesen tanította családját Isten dolgaira.

Luther és Bóra Katalin házassága és családi élete minta lett az evangélikus családok számára. Igaz, azóta a világban körülöttünk szinte minden megváltozott. A férfi és női szerepek is átalakultak. Mégis azt mondhatjuk, hogy olyan örök értékek jelentek meg házasságukban, amely ma is, valamennyiünknek például, segítségül szolgálhatnak. Ezért is érdemes Luther munkáit szorgalmasan tanulmányoznunk!

ISÓ DOROTTYA

A megreformált reformátor

A három kiválasztott műalkotás, amely szemléletesen bemutatja, hogy hogyan használta Isten a reformációt Luther személyes életében, idősebb Lucas Cranach műhelyében készült.

Az első rézkarc, amely még ágostoni szerzetesként ábrázolja Luthert, biztosan Cranach saját kezű munkája. A festő egyébként szoros barátságban állt Lutherrel.

A reformátort ábrázoló két portré készítése között kilenc év telt el. Ha nem ismernénk Luther élettörténetét, nem biztos, hogy helyesen meg tudnánk állapítani, hogy melyik ábrázolás keletkezett előbb. Isten újjáformálta őt a két kép létrejötte között eltelt időben. Ennek a folyamatnak erőteljes eszöke volt a házassága Bóra Katalinnal,

amelynek lenyomatát adja a második kettős portré. Maga a festő, Cranach kérte meg Luther számára Katalin kezét, a frigy 1525-ben kötött.

Az életében ezáltal bekövetkezett változás mértékéről sok mindent elmond az a tény, hogy bár Luther támogatta papi barátainak házasságkötését, a gondolatot, hogy saját maga megházasodjon, még az esküvő előtt egy évvel is visszautasította. Arról, hogy később mégis meggondolta magát, így ír: „E cselekedetemmel meg akartam erősíteni, amit tanítottam... Isten így akarta és így tett... Ha nekem valaki a wormszi birodalmi gyűlésen azt mondta volna, hogy hét év múlva házasember leszek, feleségem és gyermekeim lesznek, ki nevettem volna. Ugyanis nem gondoltam arra, hogy ilyen messzire fogok

nyúlni. Eredetileg csak a búcsúk ellen akartam küzdeni.” (Virág Jenő: *Dr. Luther Márton önmagáról*)

Azt, hogy mekkora áldást hozott az életébe, hogy hagyta, hogy Isten nagyobb legyen a saját szívénel, akarata-nál, elképzeléseinel, egyértelműen leolvashatjuk Luther arcáról, a másodikként, 1529-ben készült festményen.

DELI ESZTER KINGA

Képek forrása:

<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/20.64.21>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lucas_Cranach_d.%C3%84._-_Doppelpotr%C3%A4t_Martin_Luther_u._Katharina_Bora_\(Hessisches_Landesmuseum\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lucas_Cranach_d.%C3%84._-_Doppelpotr%C3%A4t_Martin_Luther_u._Katharina_Bora_(Hessisches_Landesmuseum).jpg)

Luther-mozaiik

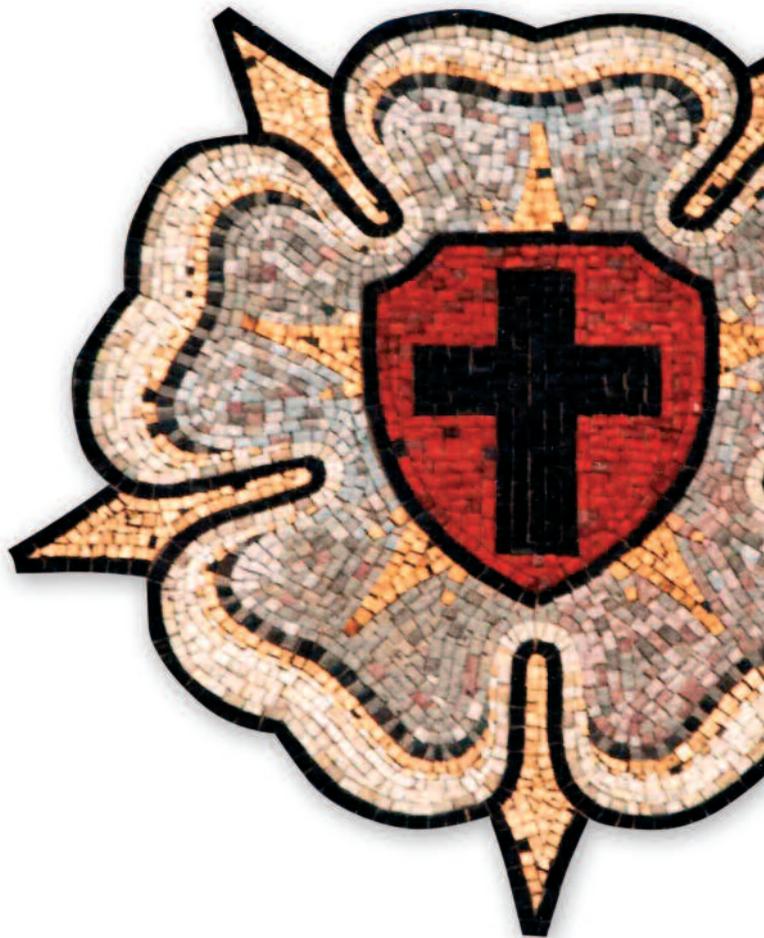
Összeállította: Kis Ferenc Balázs

A legtöbb katolikus úgy gondolkodik Lutherről, mint a keresztyén egység megbontójáról, de XVI. Benedek pápa szerint nagyszerű Luthernak az a megközelítése, hogy „lelkiségünk központja Krisztus, a rá irányuló szeretetünk és a vele való közösségünk az, ami irányítja az életünket”. (http://www.catholicworldreport.com/Blog/939/the_pope_martin_luther_and_our_time.aspx)

1542–1543 telén Luther ezt mondta feleségének, Katának, miután összeütközésbe került a zsidókkal, látta a török terjeszkedést, felütötte a fejét a pestis és az erkölcsi élet egyre csak hanyatlott a wittenbergi egyetemi hallgatók között: „Torkig vagyok a világgal, és a világ is velem. Nagyon beteltem vele... Érett széklethez hasonlítok, és a világ óriás végbélnyíláshoz, és arra készülünk, hogy megváljunk egymástól. Köszönöm, kedves Istenem, hogy megengeded nekem, hogy megmaradjak a te kis nyájadban, amely üldözést szenved az igéért.” (Eric W. Gritsch: *Luthernizmus*)

„Ne azt keressük, ami elválaszt, hanem ami összeköt” – így hangzott XXIII. János pápa jelmondata a II. vatikáni zsinat kapcsán, amely jelszót az Evangélikus–Katolikus Bizottság az Egységet is komolyan veszi, amint a Reformáció 500. évfordulójának méltó megünneplésére készül.

Születés kori neve még Luder volt, amit hogy az akadémiai előmenetel során jobban csengjen, később ő maga változtatott meg Lutherre.

Idézetek Luther Mártontól

„Isten nem csak a Bibliába írja az evangéliumot, hanem a fákra, virágokra, felhőkre és csillagokra.”

„Aki sört iszik, gyorsan elalszik. Aki hosszan alszik, nem követ el bűnt, aki nem követ el bűnt, a mennyországba kerül: tehát igyunk sört!”

„A sört az ember, a bort Isten készíti.”

„Inkább gondoljanak a hívek gyülekezetre a kocsmában, mint a kocsma a gyülekezetben.”

„Az Isten Igéje után a zene nemes művészete a legnagyobb kincs a világban.”

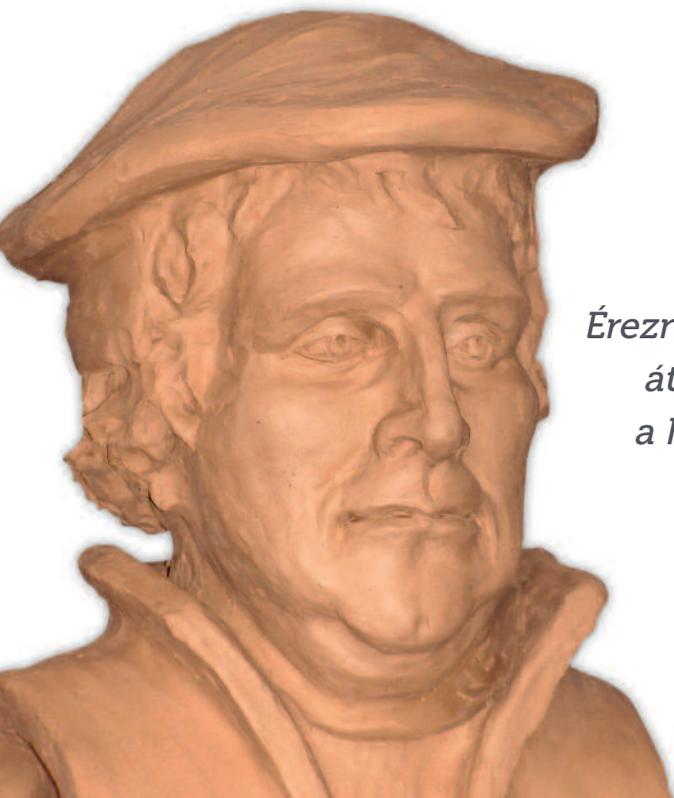
„Annál jobb az imádság, minél kevesebb szóból áll.”

„Imádkozz, és hagyd, hogy Isten aggódjon.”

„Ha ti, fiatalok, bölcsek lennétek, az ördög nem tudna mit kezdeni veletek. De mivel nem vagytok bölcsek, kellünk nektek mi, öregek.”

„Jobban félek attól, ami bennem van, mint ami kívülről érhet.”

„Csakis a vér mozgatja a történelem kerekeit.”

Érezni szavai mögött a spiritusszal átfűtött, céltudatos embert, a Krisztusra mutató hitűjítőt.

A szobor készítője:
Szák Kocsis Pál

robosztus középkori nyelvhasználat volt a különlegessége. A mostani, bővebb kötet mai köznyelven íródott, s talán így közelebb kerülnek hozzánk a ma is érvényes, eleven gondolatok. Ez meg is valósul, mivel az „asztaltársaság” minden alkalommal élénken reagál az elhangzottakra.

Luther nem az evangélikusok szentje. Voltak emberi túlkapásai, mai kontextusban nem vállalható nézetei. Mégis érezni szavai mögött a nagy formátumú, erőteljes, duzzadó, spiritusszal átfűtött, céltudatos embert, a Krisztusra mutató hitűjítőt, aki plasztikus képekben, sokszor iróniával, gúnnal ábrázol. De amint Bartók és Kodály a nép zenéjéhez, dalkincséhez mint tiszta forráshoz terel minket, Luther úgy visz vissza a keresztyén kezdetek forrásához, az élő vízhez, Krisztushoz, az apostolok hitéhez, az őskeresztyének lelkiségéhez; **és mindezt nem görcsösen, nem aszketikusan, hanem**

A kedélyes professzor

Illusztráció: Wiesław Smetek

Ötszáz éve még szekéren jártak a hírek, és a mesélő habitusa szerint átszínezve jutottak el az emberekhez. Ha volt, aki az eseményeket értelmezni tudta – mai kifejezéssel: kommentelni –, akkor ahhoz szívesen jártak a hírekre, tudásra, ismeretekre szomjazók.

Luther Márton Frigyes szász választófejedelemtől 1524-ben jegyajándékul kapta a kiürült wittenbergi ágoston-rendi kolostort, ahol Kata asszony mint erős kezű feleség nagy háztartást vezetett; földet művelt, sört főzött, kosztos diákokat tartott, miközben a lánglelkű magiszter írta prédikációit, levelezett, posztillás könyveket adott ki, s német nyelvre fordította a Bibliát. Luther magiszterársai, családja, famulusai, kosztosai körében gyakran be-

szélgetett asztal mellett a Szentírás, a hit és az akkori világ dolgairól. Ezekről *Asztali beszélgetések* címen feljegyzések és könyvek készültek már nem sokkal a halála után.

Gyülekezetünkben minden hónapban körbeüljük „Luther asztalát”, olvasunk írásaiból, vagy tematikusan az *Asztali beszélgetésekből*.

„Mai dolgokkal kell foglalkozni, aktualitásokkal, modern bibliaismerettel” – fogalmazták meg véleményüket egyesek. Én meg úgy látom, hogy amint Shakespeare-t is a mai napig meg-megújuló érdeklődés mellett játsszák, mert aktuális, mert jól ismerte az embert gyarlóságaival, vágyaival, küzdelmeivel együtt, ugyanúgy aktuálisak, vagyis élők, szellemmel-lélekkel telítettek Luther gondolatai. **Ő is ismerte az embert és megismerte az Istent meg az Ördögöt (a depressziót, a mély kétségeket), de Krisztus-centrikusan élt, gondolkodott.** Márton László korábbi *Asztali beszélgetések*-fordítását is (Helikon Kiadó, 1983) nagy élvezettel forgattam. Annak a kötetecskének az archaikus, kissé

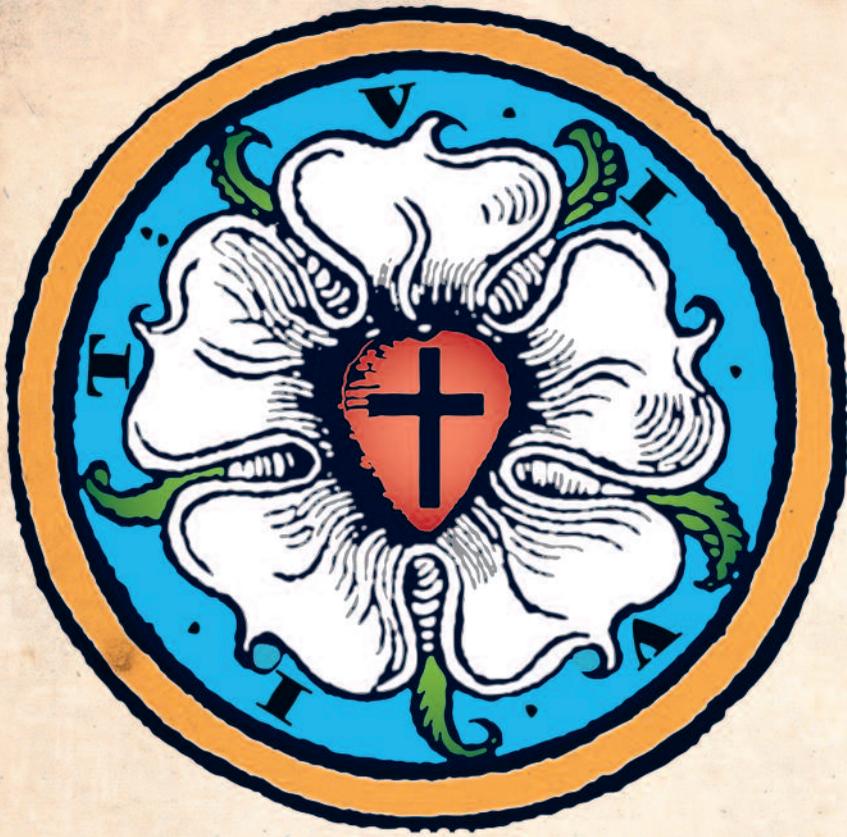
humorba ágyazott élelátással, életvidám természetességgel teszi.

Nemrég megmintáztam Luther. Sok rossz szobor van róla. Négy jellemző tulajdonságát akartam megjeleníteni: hit, erő, elszántság, derű. Számomra ez sugárzik belőle, s az élő lélek tüze, a látható és az örökkévaló világ ismeretének feszültsége. (A büszköt talán az évfordulóra felállíthatják.)

Végül hadd idézzem a mester egy kedélyes mondását az új kiadásból (Luther Kiadó, 2014) arról, hogyan védekezhetünk az ártó gondolatok ellen:

„Ha olyan gondolataim vannak – mondotta Martinus doktor –, melyek világi ügyekkel vagy háztartással kapcsolatosak, akkor előveszek egy zsoltárt vagy egy bölcs mondást Páltól, és az meghozza a szememre az álmot. De az ördögtől jövő gondolatok ennél többet kívánnak: olyankor valami durva tréfát kell rittyentennem, hogy kirítyentsem őket magamból.”

SZÁK KOCSIS PÁL

Luther-rózsa

Az evangélikusok a világ minden táján viselik a Luther-rózsát, Luther jelvényét, melybe szinte belesűrítette a keresztyén ember hitvallását.

eredete a Luther (Luder) család régi címeréhez nyúlik vissza, melynek pajzs mezőjében két egymás alá helyezett rózsza látható. Ez adta az alapot Luthernek címere megtervezéséhez. Már 1516 nyarán olyan pecsétgyűrűt használt, mely kör által övezett ötszirmú rózsát, a szirmok között kicsiny leveleket, szívet és keresztet ábrázolt. A kör felett M. L. betűk álltak. Pecsétgyűrűjének kerek, ovális és nyolcszögletes lenyomatai későbbi évekből is maradtak fenn.

A pecsétgyűrűnek abban az időben igen fontos szerepe volt. Aki nem tudott írni, ezzel hitelesítette a diktált levelet, de használata általánossá vált az írástudók között is. Nemcsak okmányokat, hanem magánleveleket is elláttak az aláírás mellett pecséttel is.

János Frigyes szász választófejedelem pecsétgyűrűt szándékozott ajándékozni a reformáció hőségének. Nürnbergben rendelte meg a gyűrűt. Hans Spengler városi jegyző a címer rajzát megküldte véleményezésre, ennek kapcsán olvashatjuk Luther Márton részletes leírását:

„Pecsétem jellemezze teológiámat. A kereszt legyen az első, feketén, szívbé helyezve, ami természetes színű. Ezzel arra akarom magamat emlékeztetni, hogy a Megfeszítettben való hit üdvözít bennünket. Ugyanis csak akkor igazulunk meg, ha szívből hiszünk (Róm 10,10). Jóllehet a kereszt fekete, mivel megöl, s kell, hogy fájjon is, mégis meghagyja a szívet saját színében, nem rontja meg a természetet, ti. nem öldököl, hanem életben tart. Az igaz ember ugyanis hit által él, mégpedig a Keresztrefeszítettben való hit által.

Ez a szív fehér rózsza közepén legyen annak kifejezésül, hogy a hit örömmel, vigasztalással és békességgel ajándékoz meg, és egyenesen egy fehér, üde rózsába helyez. Mivel nem olyan békesség és öröm ez, amilyent a világ ad,

azért legyen a rózsza fehér és ne piros. A fehér szín ugyanis a lelkek és az angyalok színe.

Ez a rózsza égszínkék mezőben legyen, mert az ilyen lelki és hitbeli öröm az eljövendő mennyei örömök kezdete. Ez azonban a lélekben már most megvan, a reménység által előre izleljük.

A mező körül aranygyűrű legyen; jelezze, hogy ez a mennyei üdvösség örökké tart és nincs vége soha; emellett értékesebb minden örömnél és vagyonnál, amint az arany a legnemesebb és legértékesebb fém.”

1530. szeptember 14-én Coburg várában a választófejedelem személyesen adta át ajándékát.

Luther élete a kereszt alatt örvendező, hitvalló élet volt. Az ő lelkületét jellemzi jelvénye: akkor leszünk igazán boldogok, ha szívünkbe fogadjuk a keresztet. Életünk olyan lesz, mintha fehér rózsákon járnánk, melyek ugyan mulandók, de végtelen mennyei boldogság vár ránk.

A wittenbergi kolostor Katalin-kapujánál, mely 1540-ben készült, látható a Luther-rózsa körül a VIVIT – Ő él (ti. Krisztus) felirat. **Erre vonatkozólag ezt mondta: „Ha Ő nem élne, én sem kívánnék élni egyetlen órát sem.”** Ez az egyetlen ábrázolás, ahol a rózsza szirmait nem az elfogadott, törvényesen védett formában faragták ki. Helyesen a szív közepén lévő kereszt függőleges szárának felső része a rózsza szirmok felébe, nem pedig a szirmok közötti zöld levelecske irányába mutat. Más felirat is előfordult Luther címere körül: V(erbum) D(omini) M(anet) I(n) AE(ternum) – Az Úr beszéde megmarad örökké. A speyeri (1529) és az augsburgi (1530) birodalmi gyűlésen Hesseni Fülöp katonái e mondat kezdőbetűivel a zubbonyukon jelentek meg.

Nem tudjuk biztosan, hogy az ismert kis vers Luthertől származik-e, de annyi biztos, hogy az ő gondolatait fejezi ki: **„Rózsákon jár Krisztus híve, ha keresztet hordoz szíve.”**

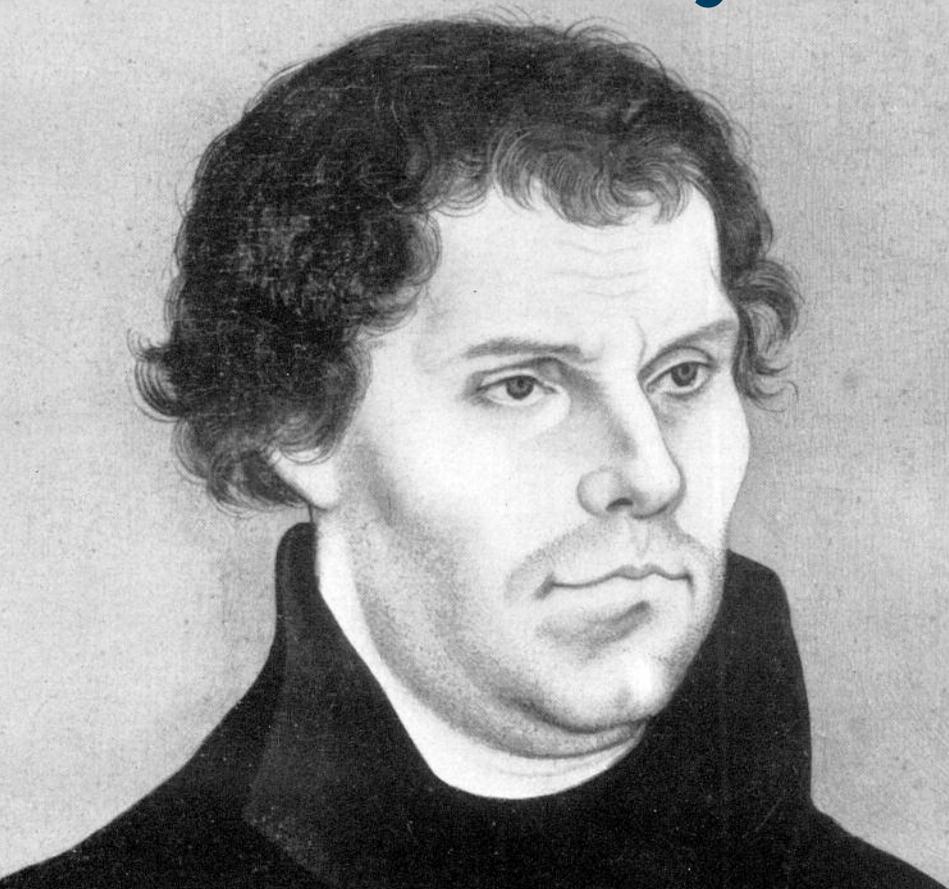
A Luther-rózsa jelentését magyarázó más versikék:

„Kinek szívében Krisztus keresztje,
Annak tövisek közt is rózsás lesz élete.
Reá kéklőn mosolyog az ég,
És Krisztus szeretete aranyozza be életét.”

„Teljes az öröme a szívnek a kereszt által.”

A. L.

Luther megtérése: a stotternheimi vihartól a toronyélményig

1505 nyarán a fiatal Luther jogot tanult az erfurti egyetemen. Július elején a szüleinél tett látogatásról volt visszatérően Erfurtba, amikor nem messze a várostól elkapta egy hirtelen támadt vihar. A közelében csapott be egy villám, és úrrá lett rajta a halálfélelem. Ijedtségében akkori kedvenc szentjéhez kiáltott: „Segíts meg, Szent Anna, és szerzetes leszek!” – A történetet és a következményeit is jól ismerjük.

Luther túlélte a vihart, és két héttel később felvételét kérte az ágostonos rendbe. Ez az epizód, amelyben egy tehetséges ifjú lemondott az előtte álló ígéretes világi pálya lehetőségéről és egész életét Istennek szentelte, joggal tekinthető Luther megtéréésének. Ha azonban nem történt volna újabb radikális fordulat az életében, akkor minden bizonnyal szép csendesen leélt volna szerzetesi évtizedeit, majd lelkét kilehelve a feledés homályába merült volna. Ha Luther megtéréésének azt a mozzanatot tekintjük, amely reformátorrá tette, máshol kell keresnünk a választ.

Élete végén visszatekintve az idős professzor maga idézte fel, ahogy a Római

levél 1,17 tanulmányozása közben hirtelen megvilágosodott előtte a bibliai vers valódi értelme. Az igehellyel folytatott hosszú, elmélyült és sokszor gyötrelmes viaskodása során egyszer csak megértette, hogy abban **nem az embertől igazságot követelő, hanem az embernek igazságot ajándékozó Isten szólítja meg.** A haragvó és büntető Isten helyett felragyogott előtte a kegyelmes Isten képe. Ettől egy

csapásra megváltozott minden, és ez a vers szinte a mennyország kapujává vált számára. Asztali beszélgetéseiben már korábban is többször felidézte életének ezt a meghatározó mozzanatát. Ezekben is villámcsapáshoz hasonlítja az élményt, és mivel azt is mondja, hogy mindez a wittenbergi kolostor toronyszobájában történt, az epizód „toronyélmény” néven

Az egész folyamatot végigkísérte a Biblia elmélyült és kitartó tanulmányozása.

vonult be a szakirodalomba és a köztudatba.

Hogy ez pontosan mikor történt, arról immár egy évszázada vitatkoznak a tudósok, mivel Luther sehol nem nevez meg konkrét évszámot az eseménnyel kapcsolatban. A reformációi áttörés időpontjának kérdésével a két világháború közötti időben kezdtek behatóan foglalkozni. Bár a részleteket sok vita övezte, abban teljes volt ekkor az egyetértés, hogy az áttörés időpontját 1514 körül, tehát még jóval a reformáció hagyományos kezdődátuma (1517 ősze) előtt kell keresni. A XX. század derekáig ez a nézet maradt uralgó, 1958-ban azonban Ernst Bizer radikálisan megkérdőjelezte a hagyományos

datálást. A források újraolvasása nyomán komolyan felvetette, hogy Luther belső irányváltása csak 1518-ban következett be. A legnagyobb hatást kritikájával érte el. Sokak számára meggyőző (ellen)példákat idézett Luther 1514 utáni műveiből, amelyekben még nem mutatható ki a megigazulástan új értelmezése. Ezzel jórészt kihúzta a talajt elődei érvei alól, bár saját olvasata körül nem sikerült konszenzust kialakítania.

A vita azóta is tart, és továbbra is a korai (1517 előtti) és a késői

(1517 utáni) datálás feszül egymásnak. Ahelyett, hogy a kérdés végérvényes eldöntésével kísérleteznénk – amire nem sok esély látszik –, érdemesebb egyet hátrálépvá messzebből ránézni a vitára, és az eredménye helyett a tanulságaira figyelni. Ezek közül hármat emelek ki.

Az idézett életrajzi elbeszélésekben visszatérő mozzanat a villámcsapás: a stotternheimi viharban szó szerint, a Római levél megértésének leírásában képszerűen jelenik meg. Luther más önéletrajzi történeteiben is használta ezt a hasonlatot. Felbukkan például első miséjének felkavaró élményével kapcsolatban is, ahol a szent és hatalmas Istennel való találkozást megrázó és félelmetes tapasztalatként élte meg.

Ez a kép egyszerre segíthet hozzá bennünket fontos tanulságok felismeréséhez és vezethet félre bennünket. Fontos, hogy ne a hirtelenségének, pontszerűségének tulajdonítsunk fontos szerepet. Sokkal inkább Isten fenségét, erejét, ellenállhatatlan jelenlétét próbálta Luther ezzel a képpel megragadni. Bármelyik történetet választjuk is ki, **a reformátor világossá teszi, hogy a döntő mozzanatban Isten cselekedett, ő jött közel hozzá.** Kolostorba vonulását is isteni elhívásnak tulajdonította, és az evangélium felfedezését sem tekintette saját érdemének, bár keményen megdolgozott érte.

A Luther-kutatók vitája arra is figyelmeztet, hogy Márton diák – vagy éppen Márton testvér – megtérését ne akarjuk egyetlen pillanatra szűkíteni, hanem folyamatszerűnek tekintsük. Ő maga ugyan sokszor beszélt ezzel kapcsolatban villámcsapásról, de igencsak sok villámcsapásra volt szükség, mire a kegyes középkori egyetemistából az egyházat az ige erejével megújító reformátor lett. Asztali beszélgetéseiben maga is arról vall, hogy szemléletváltása, az evangélium igazságának felismerése hosszú folyamat volt. És a 95 tétel híres nyitómondatában is éppen ezt fogalmazza meg: „Jézus Krisztus [...] azt] akarja, hogy a hívek egész élete megtérés legyen.”

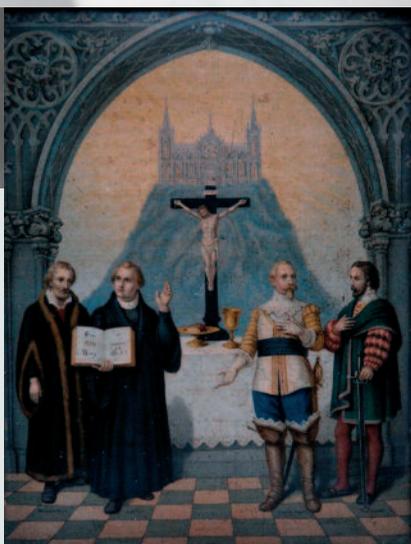
Harmadszor érdemes arra is ügyelnünk, hogy a toronyélmény körüli sok bizonytalan részlet között van azért állandó körülmény is. **Ezek közül a legfontosabb a Szentírásban való elmélyülés.** Azt biztosan tudhatjuk, hogy Lutherben a Biblia tanulmányozása közben született meg az életformáló felismerés. Az életrajzi adatokból azt is kiderül, hogy a reformátor nem szerzetesként, hanem már egyetemista korában találkozott a Bibliával, és valószínűleg a stotternheimi vihar előtt is sokat forgatta a Szentírást.

Luther megtérése tehát nem pontszerű volt, hanem hosszabb folyamatot alkotott, amely egy kis leegyszerűsítéssel kiemelkedő élmények sorozatának is tekinthető. Ezekben közös mozzanat, hogy Luther mindegyikben az élő Isten cselekvő jelenlétét ismerte fel, és az egész folyamatot végigkísérte a Biblia elmélyült és kitartó tanulmányozása. Ezek az élmények a reformátor későbbi életműve szempontjából is meghatározóvá váltak.

ITTZÉS GÁBOR

„Ő vett rá engem, hogymé imádkozzam...”

Ha a gyakran emlegetett kifejezést idézve azt mondjuk, hogy Luther Márton nagy imádkozó volt, akkor két dolgot cselekszünk. Ezzel a kijelentéssel először is egy általánosan ismert tényről rögzítünk. Valóban az volt. Másrészt viszont sietve hozzá kell tennünk, hogy ezzel **semmiképpen sem a reformátort dicsérjük és méltatjuk, hanem az Őristent magasztaljuk.** Neki köszönjük meg, hogy az ágostonos szerzetest a középkori vallásosság megkötöttségéből és félelmeitől megszabadította, és az evangélium által elvezette az üdvözítő Krisztus-hit örömeire és szabadságára. És hogy erőt adott neki arra, hogy erről – magát egészen Isten oltalmában tudva – királyok, papi fejedelmek, ország és az egész világ előtt tanúságot tegyen. „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úr tetteit!” (Zsolt 118,17) Ismert imádságainak szavain, a káték Miatyánk-magyarzatain, de az imádság csodájáról, erejéről, a meghallgatás bizonyosságáról ta-

Az imádkozó Luther

núságot tévő mondatain mindig átsüt az Isten kegyelme által megragadott tanítvány gyermeki bizodalma.

A lényegre tanít bennünket is, amikor azt mondja, hogy „ha pedig hiányzik ez a hit, nem lehet igazán imádkozni.” Mennyi kifogás, indoklás, magyarázkodás hangzott és hangzik el ma is, ha imádságos életünk megfáradása kerül szóba. Olykor még istenkáromlással is felérő álkegyes szövegeket is lehet hallani (Istennek más dolga is van, mint hogy rám figyeljen, és hasonlók). **Pedig az imádkozó és az imádkozás művészetéről, titkáról és erejéről tanító Luther figyelmeztetését nem lehet félreérteni.** Talán szabad a lutheri intenciót a modern missziótörténet egyik szép kifejezését idézve összefoglalni: Ha „imádságod ösvényét benövi a fű”, annak mindig ugyanaz az oka. Hát ne szűnj meg az apostolok szavával kiáltani: „Növeld a hitünket!” (Lk 17,5)

Ha az imádkozó Lutherről szólni a feladatunk, akkor az lesz a legjobb, ha a következőkben őt magát engedjük – a *Nagy kátéből* idézett néhány mondatával – szóhoz jutni:

„Azt pedig tudnunk kell, hogy egyedül az imádság minden védelmünk és oltalmunk. Mert nagyon is gyengék vagyunk az ördöghöz, hatalmához és táborához képest: ha reánk tör, biztosan

eltipor. Gondolnunk kell tehát erre, és meg kell ragadnunk azokat a fegyvereket, amelyekre szüksége van a kereszténynek, hogy helyt álljon az ördöggel szemben. Ugyan mit gondolsz: minek

„Azt pedig tudnunk kell, hogy egyedül az imádság minden védelmünk és oltalmunk.”

volt eddig olyan nagy hatása, mi gátolta és akadályozta ellenségeink tervét, vállalkozását, öldöklését és fölkelését, amellyel az ördög el akart nyomni minket az evangéliummal együtt, ha a mi oldalunkon vasfalként nem vonult fel néhány igaz ember imádsága?”

„Azért **tanúsítja igéjével, hogy szíve szerint gyönyörködik imádságunkban, sőt meghallgatja és teljesíti azt,** hogy meg ne vessük, szélnek se eresztjük imádságainkat, és ne kérjünk bizonytalanul. Elébe viheted ezt és mondhatod: »Szined elé lépek, édes Atyám, és könyörgök, de nem a magam jószántából, nem is méltó voltomért, hanem parancsolatodban és ígéretedben bízva, amely nem téveszthet meg engem, nem is hazudhat.« Aki pedig nem hisz ennek az ígéretnek, az tudja meg ismét, hogy megharagítja Istent, mert legnagyobb mértékben sérti, és hazugsággal vádolja őt.”

Imádkozzunk Lutherrel!

„Luther imádságos életével, jó példájával magával ragad, olyan légkört teremt a vele való foglalkozás, amiben lehet már imádkozni; nem látjuk valószínűtlennek, értelmetlennek, haszontalannak az imádságot. Napi munkához, sikerhez és sikertelenséghez, szolgálathoz és tisztult közösségi élethez éppen úgy kapunk erőt ezekből az imádságokból, mint állandó »készenléttudatot«, ha visszahív az életből az, Aki ideküldött, aki itt feladattal, munkával bízott meg, szívesen és reménységgel távozzunk – imádkozva.”

DR. HAFENSCHER KÁROLY

„Gyermekkorunktól fogva kelene tehát megszoknunk, hogy mindennap imádkozzunk minden bajunkban, amit csak érzünk, és ami csak ér minket, de más emberekért is, akik között élünk, például igehirdetőkért, felsőbbiségért, szomszédokért, házuk népéért.”

És végül egy Luther-imádság:

„Uram! Nem saját akaratomtól függ, s nem jó tetszésemén múlik, hogy imádkozom-e vagy sem, hanem a te egyértelmű parancsodon. Ezt a parancsot teljesítem most, amikor imádkozom: Neked engedelmeskedem. Ha én méltatlan vagyok is, a te akarod és parancsod méltó arra, hogy teljesítsék. Engedelmséggel tartozom hát én is. **A te ígéreted is bizonyos, rányugodtan, bizvást támaszkodhatom.** Így kérek hát most is, nem alkalmas voltomra hivatkozva, nem is Mária vagy Péter érdemére, hanem egyedül Jézus nevében, az ő istensége nevében, nekem is ő parancsol, ő vett rá engem, hogy imádkozzam...”

Ugye azt senki nem gondolja közlünk, hogy Jézus Krisztus Urunk minket ne akarna rávenni arra, hogy imádkozzunk?!

ITTZÉS JÁNOS

Luther imádságaiból:

Jó Istenem!

Te azt akarod, hogy mi is olyan szorgalmasan imádkozzunk – legalább szívünk őszinte sóhajával keresve Téged –, mint amilyen szorgalmas Te vagy a biztatásban, bátorításban. Szinte csalogatsz, hogy rávegyél bennünket az imádságra. Ezért hangzott el minden ígéreted, ezért mutatod meg világosan, mennyire szükséges az imádság. Jaj, mi pedig milyen lusták és hálátlanok vagyunk! Kedves Istenünk! Bocsd meg ezt nekünk és erősítsd meg hitünket!

Uram!

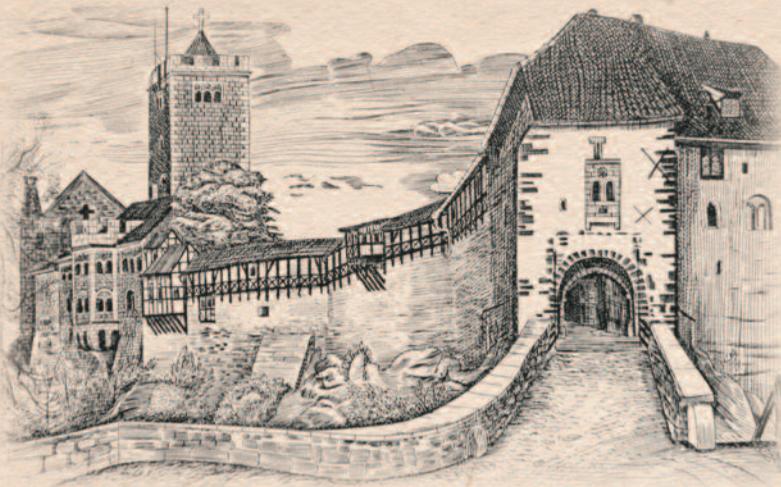
Mivel Te akarod és parancsolod, hogy imádkozzam és Hozzád forduljak, csak ezért járulok most is Eléd és bizony most is van miért imádkoznom, van éppen elég, amit fel kell tárnom Előtted: ami engem leginkább gátol és Tőled távol tart az imádságban is, az a bűnöm. Igen, bűneim nyomják a vállamat, szorongatják torkomat. Vedd le rólam bűneim terhét, bocsáss meg nekem!

Drága Istenem!

Te még a mi szegényes imádságunkat is meghallgatod. Kedves Atyám! Adj még mindenem felül hálás szívem is, hogy ajándékaidat felismerjük, mindent Tőled fogadjunk el, amit adtál, helyesen használjuk fel a Te dicséretedre és magasztalásodra.

Kedves Istenem!

Néked legyen dicséret és hála, azért, hogy Te naponta megtartasz minket igédben, a hitben és imádságban. Ezért járhatjuk életünk útját türelemmel és istenfélelemmel. Mindig színed előtt élhetünk, nem saját bölcsességünkben bízva, nem is saját igazságunkra vagy erőnkre támaszkodva. Egyedül a Te erőddel dicsekszünk. Amikor mi gyöngék vagyunk – Te akkor is erős vagy, Te győzelmet aratsz még általunk is, még gyöngeségünket is felhasználod, azon keresztül győzelmesen munkálkodsz, Tiéd legyen a hála és dicséret mindörökké.

erfurti kolostorban, amikor látta, hogy a Bibliát ennyire szeretem és milyen szívesen olvasom Isten szent ígését, egyszer így szólt hozzám: »Ejnye, ejnye Márton testvér, hát mi a csuda az a Biblia? A régi egyházi tudósokat kell olvasni; azok már kiszívták a Szentírás velejét és igazságait. Mert minden lázadást a Biblia idéz elő!« Ez a vélekedés volt az oka, hogy világi emberek legfeljebb az egyetemeken könyvtáraiban találkozhattak a latin nyelvű Biblia egy-egy képletesen, vagy talán – biztonsági okból – valóságosan is láncra vert példányával.

Luther sajnálatosnak tartotta, hogy a szerinte is joggal elítélt tévhitetők va-

Luther Bibliája

A Bibliát ma a világ legismertebb és legolvasottabb könyvei közt tartják számon. Nem mindig volt ez így, s hogy így lett, abban Luthernek vitathatatlan érdeme van.

„Ifjúkoromban, az 1500-as évek elején senki sem olvasta a Szentírást, úgyhogy mindenki előtt ismeretlen volt” – mondja a reformátor, majd önmagáról is elismeri: „Például én húszesztendős voltam már, de Bibliát még nem is láttam. Abban a hitben éltem, hogy a vasárnapi prédikációs könyvekben megírt szentírási részekon kívül nem is létezik evangélium és epistola.”

Amikor Luther 1505-ben belép a Szent Ágoston Rend erfurti kolostorába, érdeklődése azonnal a Szentírás felé fordul. „Itt a szerzetesek egy vörös bőrbe kötött Bibliát adtak a kezembe. Hamarosan annyira otthonossá lettem benne, hogy tudtam lapról lapra, hol mi van, és ha egy mondást idéztek, azonnal tudtam az első pillanatban, hogy hol van megírva. Nem is tetszett nekem akkor semmiféle más tanulmány, mint a szentírási tudományok. **Borzasztó undorral tanultam a fizikát, közben pedig égett a lelkem, hogy mikor térhetek vissza a Bibliához**” – vallja. Ez minden bizonnyal a Hieronymus (Szent Jeromos) által latinra fordított Biblia volt.

A Szentírás iránt akkoriban szokatlan vonzódása gyanút kelt előjáróiban. „Dr. Usingen, ... aki nekem tanárom volt az

Luther dolgozószobája Wartburg várában

Fotó: Somody Helga

lamennyien a Szentírás ígéire alapozták az egyházat megosztó tanaikat. Ezt mégsem tartotta elégséges oknak Isten igéjének titkosítására. Meggyőződése volt, hogy **Isten törvényének és evangéliumának nem ismerése sokkal több veszélyt rejt magában, mint a félreértés és félremagyarázás lehetősége.** Emellett feltétel nélkül bízott Isten Lelkének hatalmában, akiről vallotta, hogy soha nem hagyja el egyházát, hanem mint Krisztus valódi helytartója a földön, gondoskodik róla, hogy az Írás újra Isten eleven beszédéként szólaljon meg az igehirdetők ajkán, és olvasói szívét is élő és ható igeként érintse meg. Ezért tervezte, hogy népe nyelvére, németre fordítja a Szentírást.

Tervét wartburgi rejtőzködésének idején, 1521-ben kezdte valóra váltani. Ott az Újszövetség fordításához fogott hozzá. Egy év alatt készült el, és 1522-ben már nyomtatásban is megjelent. Az Ószövetség fordításán teológustársaival több mint tíz évig dolgozott. 1534-ben adta ki először.

Nem hallgathatjuk el, hogy német nyelvterületen nem az övé volt az első fordítás. De az övé volt az első olyan német nyelvű Biblia, ami a fordítás alapjának nem a latin, hanem az eredeti héber és görög nyelvű szöveget tekintette, és amit az akkori német nyelvjárások bármelyikét beszélő olvasó megértett. Luther a „meissenai normaként” emlegetett kelet-középnémet nyelvi változatban ismerte fel az összekötő hidat az észak- és délnémet nyelvjárások között. Egy 1530-ban kelt levelében írja: **„A fordításban mindvégig azon iparkodtam, hogy tiszta és érthető német nyelven szóljak.** Nem egyszer megesett velünk, hogy két, három vagy négy hétig egyetlen szót kerestünk, olykor teljesen hiábavalóan. Magister Fülöppel és Aurogallusszal Jób könyvéből négy nap alatt alig három sort készítettünk el.”

Luther fordítói munkája úttörőnek számít abban az értelemben is, hogy felismerte: egy-egy szöveg szó szerinti, tartalmilag is pontos fordítása „nem németül van”, tehát nem jó. A fordításnak mindig úgy kell hangoznia, mintha a szentíró eredetileg is németül írt volna, illetve a bibliai történet szereplői németekként, németül beszéltek volna. A komoly teológiai tartalmat hordozó szövegeknél Luther mégsem élt a tolmács nyelvi szabadságával. A már idézett levelében írja: „Nem engedtem szabad folyást a szavaknak, hanem segítőimmal együtt nagy gonddal ügyeltünk arra, hogy ahol fontos volt, a betű

Lucas Cranach: Weimari oltárkép

szerinti értelmet megtartsuk. ... Inkább erőszakot tettem a német nyelven, mint hogy eltérjek a szavaktól.”

Fordítói elvei miatt Luthert sokan bírálták. Egyik ellenfele, *Emser* pedig néhány javítás után a maga neve alatt adta ki, hogy a Rómához hű gyülekezetek is használhassák. Luther ezt így kommentálja: **„Aki nem szenvedheti fordításomat, tegye félre.** Az ördög fizessen annak, aki nem így tesz és akaratom vagy tudomásom nélkül javítgatja. Ha mégis javítani kell rajta, majd én megteszem. Ahol én nem teszem, ott más is hagyja békében fordításomat, készítsen olyat, amelyet akar, s éljen boldogul!”

VÉGHELYI ANTAL

Idézetek:

Virág Jenő: Dr. Luther Márton önmagáról, *Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 1991*

Luther Márton: Nyílt levél a fordításról, *Magyarországi Luther Szövetség, 1993*

Luther Márton

Dal a Bibliáról

Hol nincs a polcon Biblia,
üres, kietlen ott a ház;
Könnyen bejut Sátán oda,
S az Úr Jézus ott nem tanyáz.

Azért hát ember, bárki légy,
Egy-két filléred kerül:
Egy Bibliát sietve végy
Az ördög ellen fegyverül.

Nyisd azt föl minden reggelen.
Csüggj hittelt mindenik szaván.
Merülj belé figyelmesen,
Olvasd, kutasd nap-éjszakán.

E könyv erőt ad és vigaszt,
S ne bánd, ha int, ha néha bánt,
Pajzs gyanánt használjad azt
Örömben, búban egyaránt.

Szeresd e könyvet, s úgy tekintsd
Mint földi élted támaszát,
Amely ha sírodig kísért,
Számodra nyit új, jobb hazát.

Sarokpontok

A négy „sola”, amely a lutheri reformáció tanításának alapvető sarokpontja, valójában semmi újat nem tesz hozzá ahhoz, amit a szó eredeti értelmében katolikus (egyetemes) egyház kezdettől fogva hisz. A téves közvélekedéssel ellentétben a reformátorok nem hitújítók voltak. A „solák” a keresztyén hit négy olyan tájékozódási pontjaként segítenek nekünk, amelyeket ha becsületesen és következetesen szemünk előtt tartunk, bizonyosan nem tévedünk el az önmagukat keresztyénnek mondó, ámde Krisztustól idegen tanítások kusza szövevényében. Ezért a „solák” a napenkénti reformációnak, a Krisztushoz formálódásnak áldott eszközei.

Polgár Rózsa: Ötszáz éves a reformáció

Solus Christus – egyedül Krisztus

Keresztyén hitünk nem az Ószövetséghez képest frissített („update”) tanítás, és nem is egy kétezer éve folyamatosan csiszolt vallási tanrendszer. A mi hitünk egészen személyes. Nem azért, mintha magánügy lenne. Hitünk, mint az egyház hite, valójában a legszentebb közügy. Egyszerűen azért, mert Krisztus személyével, a föltámadott és élő Úrral von közösségbe. Aki által egyedül kaphatunk Istentől bűnbocsánatot és üdvösséget, megváltó kereszthalála révén. Mielőtt bármit is beszélünk a keresztyénségről, mindig ugyanaz a kérdés áll előttünk, amelyet Jézus föltett tanítványainak: „Hát ti kinek mondotok engem?” (Mt 16,13–16) Sokféle választ ismerünk. Volt már Jézus csodadoktor, volt már egyszerű zsidó, farizeus rabbi, volt már

a szeretet nagy tanítója, volt már valláserkölcsi példakép, volt már a „gyermek és a bűnösök barátja”, de volt már „szupersztár” is. Gyakran ma sem tartják másnak, mint nagy tanítónak, etikai példaképnek. A sokféle válaszkísérettel szemben **Péter apostol egyetlen választ adott Jézus kérdésére: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.”** Ezt a mondatot Jézus szerint Péter nem saját értelméből fakadóan mondta, hanem a mennyei Atya kijelentésének ajándékeként fogalmazódott meg benne ez a hitvallás. A Megváltó egyedül ezt a választ hitelesítette és tartotta igaznak, és ez ma sincs másképpen. Nem járunk messze az igazságtól, ha az egyház és a teológia történetét úgy szemléljük, mint a Jézus személyével kapcsolatos válaszok sokféleségéből fakadó következményeknek a történetét.

Sola fide – egyedül hit által

A „hit” szavunkat gyakran félreértjük, pedig lényegesen többet jelent, mint azt, hogy nem tagadom Isten létét, hanem számo-

lok vele. A hitet sokszor azonosítjuk az Isten iránti engedelmességgel. Gyakran beszélünk arról is, hogy a hit csupán mindannak meghálálása, amit Isten tett értünk és velünk Krisztus által. A hit azonban valójában nem az engedelmesség, és nem is a hála, hanem **mélységes bizalom, ráhagyatkozás Isten akaratára.** Ezzel a bizodalmas hittel mindent rábízunk Isten akaratára, amely minden ellenkező látszat dacára is életünket és üdvösségünket munkálja. A hit igazi mozgatóereje tehát nem az Istentől és büntetésétől való félelem, hanem az iránta való bizalom. Ez a hit ugyanakkor soha nem születhet meg önmagától az ember szívében, hacsak a Szentlélek nem tárja fel előttünk Isten kegyelmes akaratát és mindazt, amit Krisztusban tett értünk. Ezt megértve, igazi hittel pedig rájövünk, hogy emberi erőlködéssel, jó tettekért járó jó pontokkal nem vívhatjuk ki üdvösségünket.

Sola gratia – egyedül a kegyelem

Csak akkor fogunk föl bármit is Isten kegyelmének nagyságából, ha megértettük, hogy valójában mi a bűn. Jézus szava ebben is egyértelmű: **„A bűn az, hogy**

– a négy „sola”

A wittenbergi vártemplom kapuja fölötti képen Luther és Melanchthon térdel Krisztus előtt

nem hisznek énbennem” (Jn 16,9). Ennek a bűnnek a következménye minden gondolat, szóval, cselekedettel és mulasztással elkövetett vétünk, amellyel tönkretesszük a magunk és mások életét. A bűn tehát a hit ellentéte, bizalmatlanság Isten iránt. A hitre nem vagyunk képesek a magunk elhatározásából, akármennyire is szeretnénk. Pedig sajnos sokszor halljuk, hogy választhatunk az élet és a halál útja között; rajtunk áll, hogy az áldás vagy az átok valóságát tapasztaljuk-e meg. Hiszen létezik szabad akarat, mi döntjük el, hogy mit akarunk: követjük-e Isten igéjét vagy sem? Isten persze „segít” ebben, de hát végső soron minden rajtunk múlik. Ezzel az örökzöld tévhiteléssel szemben a valóság az, hogy egyedül Isten indokolatlan kegyelme tart meg a megfeszített és feltámadott Krisztus által, akinek keresztyénben gyökerező hitet teremthet bennünk Isten Szentlelke.

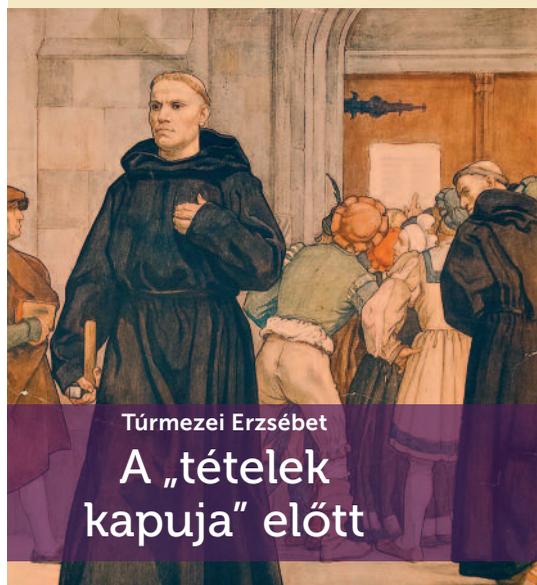
Sola Scriptura – egyedül a Szentírás

Az „egyedül a Szentírás” elve szerint a Biblia Istennek az egyedüli ihletett és hiteles szava, a keresztyén tanítás egyetlen forrása. Ezért nem fogadunk el olyan hagyó-

mányokat, amelyekre nézve a Biblia nem tartalmaz utalást, így például a pápai tekintélyt, a búcsút, a szenteket, ereklyéket, a purgatóriumot, a pápi cölibátust. Ugyanakkor nem a Bibliában hiszünk, hanem a Szentháromság Istenben, aki az igében szól hozzánk. **Az ő szava, igéje ugyanis teremtő erő.** Az igében maga Isten van jelen, a Szentlélek erejével az önmagában holt betű élővé válik. Isten igéje nélkül nem szülehet olyan bizodalmas, megmentő hit, amely a Krisztus keresztyén felé irányíthat bennünket. Bízunk magunkat az ígére bátran, mert az évezredek távolából nemcsak esendő emberek, de elsősorban maga az Úristen szól hozzánk! Ne a divatos gondolatokhoz igazítsuk ígértetésünket, hanem hagyatkozzunk Isten Szentlelkére! Evangélikus keresztyéneként olvassuk Isten igéjét, és ne keressük igazságunkat azon kívül!

Záruljon ez a néhány gondolat egy ötödik solával: Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a dicsőség!

KOVÁCS LÁSZLÓ

Túrmezei Erzsébet

A „tételek kapuja” előtt

Papírlapra írta,
fakapura szögezte,
több száz éve már...
Ma Wittenbergben érckapu fogad,
és Luther 95 tétele
ércbeöntve vár.
Csendben betűzgeted.
A fakapu
tűz martaléka lett.
A tételíró kéz
elporladt a vártemplom alatt,
a kripta ölén.
Az ércbetűk sora
keményen, hidegen
szemedbe néz.
Őszi nap vet rá bágyadt sugarat.
Késő zarándok,
olvasd, örülj:
így megmarad.
*
Valamikor
riadó volt, nem hideg ércbetű.

Lázás tekintetű
polgárok és diákok
olvasták és vitatták...
Másolták... szájról-szájra,
kézről-kézre adták...
Nyomában
kigyulladtak az arcok, a szívek.
Nem érckapun,
nem papíron,
szívekben élt, dobogott, lüktetett.
Mert erő volt és Evangéliom!

*
S amíg ragyog az ércbetűk sora,
egyért sóhajtok,
késő kor késő vándora:
Ne merevüljön szánkón és szívünkön
az üzenet
halott formákba, hideg ércbetűkbe!
Legyen olyan élet-, erőtele,
mint valamikor Luther Márton
hatalmas 95 tétele!

Emlékmű Augsburgban

Noha a lutheri reformáció kezdetének emblematikus időpontjaként valamennyi történelemkönyv 1517. október 31-ét említi, Luther teológiai eszmélődésének legnagyobb, mérföldkőszerű lépése valójában az 1518 áprilisában Heidelbergben rendezett ágostonos rendi konventen előterjesztett tételsora volt, amelyben először fogalmazta meg a kereszt teológiájának (theologia crucis) tanítását. Amennyiben Luthert reformátornak nevezzük, akkor inkább ezt kell a lutheri reformáció meghatározó eseményének tekintenünk, nem pedig a 95 tétel kiszegését, illetve annak nyomtatásban való megjelentetését.

A kereszt teológiáját természetesen nem Luther találta fel. Bibliai alapokra tekint vissza – noha kijelenthetjük, hogy Pál

ménységét, hogy alkalmassá legyen a Krisztus kegyelmének elfogadására” – írja Luther. A kereszt teológiája nem mentegeti vagy magyarázza Isten cselekvéseit, bármennyire érthetetlenek is azok,

A valódi reformáció

Luther, a kereszt teológusa

apostol és Szent Ágoston mellett valóban Luther képviselte azt a legmarkánsabban az egyház története során.

A középkori teológiai gondolkodásnak korábban két fő vonulata volt: a misztika és a skolasztika. Az előbbi a szemlélődő lélek csendjében igyekezett meglesni Istent, illetve az ő üzenetét, az utóbbi pedig az emberi ész következtetése révén, filozófiai úton próbált közelebb kerülni hozzá. A kereszt teológiája gyökeresen szakít ezekkel a zsákutcába torkolló próbálkozásokkal, és egyedül Isten kinyilatkoztatására, akaratára, cselekvésére függeszti a tekintetét. Nem is magyarázza azokat emberi módon, hanem egyszerűen bizalommal fogadja őket.

Luther számára Krisztus keresztje Isten legnagyobb és legteljesebb kinyilatkoztatása, noha a külső szemlélő csak vereséget, kudarcot láthat benne. Isten ugyanis gyakran elrejtőzik, az ellenkező látszat sötét leple alatt végzi el munkáját. A kereszt teológiája szerint Isten nem igazolja a hitét, kegyességét, vallásos vagy erkölcsi érdemeit felmutató embert, hanem Krisztus keresztjében irgalmasan megigazítja őt. **„Bizonyos, hogy az embernek teljesen el kell vetnie önmagára építő re-**

hanem bizalommal hagyatkozik órá. „Nem az nevezhető méltán teológusnak, aki Isten láthatatlan dolgait az ő teremtett műveiben felfogva szemléli. Hanem az nevezhető méltán teológusnak, aki Istennek látható műveit, azaz a hátát a szenvedésekben és a keresztben szemlélve fogja fel.”

Amit mi reformációnak nevezünk, az tehát nem a pápa elleni egyfrontos harc volt, hanem egy sokféle irányban kifejtett teológiai küzdelem. A frontvonal egyik oldalán Luther és a kereszt teológiája állt, vele szemben pedig mindenki más: pápisták (római katolikusok), svájciak (reformátusok) vagy éppen a parasztháború rajongói. A ma evangélikusnak vagy lutheránusnak nevezett felekezetnek tehát becses teológiai öröksége a kereszt teológiája, amelyről nem lenne szabad semmilyen körülmények között megfeledkeznünk. Mert az egyházat nem a sikerek, az elismertség hitelesíti, hanem egyedül Krisztus keresztje.

Krisztus keresztje ma is az egyetlen reménységünk!

TUBÁN JÓZSEF

A legendás tintatartó

Zichy Mihály: Luther látomása

Talán kevesen tudják, hogy a „rajzoló fejedelem”, Zichy Mihály, aki nem mellesleg majd ötven éven át volt az orosz cár udvari festője, Lutherről is készített egy – korára nagyon is jellemzően – némileg patetikus, teátrálisan látomásos, de sokatmondó művet.

A mű alapján készült nyomat megjelent a *Vasárnapi Újság* 1872-es, 19. évfolyamában, „m” szignóval ellátott cikk kíséretében. „Hosszú harc következett s a küzdelem, melyre a jelt akkor Luther adta meg – ma sincs befejezve még. De a részleges diadalt még ő is megérhette, a wittenbergi nagy harczoló. Hanem sok nehézséget kelle leküzdenie, sok veszéllyel daczolnia, sok kísértést kiál-

lania” – vezeti be a borzasztó kísértés legendáját a szerző. **Mint minden legendának, ennek is bőséggel szolgált igazságmorzsákkal az élet.** Az ördöggel nemcsak a középkori pedagógia ijesztgette a gyermekeket, kísértéseivel nemcsak az egyszerű ember küzdött, hanem még a wittenbergi egyetemi tanár is sok esetben hivatkozik rá. Wartburg várában Luther a bibliafordítást készítve valóban tintával és tintatartóval harcolt az ördög ellen, ám a legenda szerint egyszer valóban meglepte őt ál-mában a kísértő. S amikor sem az *Ein feste Burg...*, sem a „bibliai ráolvasás” nem segített, hát – *Dosztojevszkij*ig ható gesztussal – hozzávágtá a tintatartóját. (A számos restauráláson átesett

foltot ma is mutogatják az egykori dolgozószoba falán.)

A korabeli egyházat meglehetősen kritikával szemlélő festő képén – épp a reformáció irataira és képzőművészeti hagyományaira alapozva – az ördög személyében maga a pápa jelenik meg.

Zichy nyugtalanító vallásos témái rendszeresek a '70-es években. A katolikusként keresztelt festőt nagyon bántotta Róma törekvése a középkori hatalom visszaszerzésére. Felháborodott, hogy Jézus nevében embereket égettek meg, hogy Krisztus nevében az áttérni nem akaró zsidó családokat kifosztják, és felzaklatták őt az igazságtalanságok. Nem véletlen, hogy Luther tintatartója IX. Pius felé röpül. „A kép csak úgy értékes, ha mond is valamit, ha megvilágít hol egy bölcséleti, hol egy erkölcsi igazságot” – vallotta. Szomorú, de képpünkön a démonizált katolikus egyház elleni fellépés képviseli az erkölcsi igazságot. A baloldali, erőteljesebben, modelláltabban kidolgozott, a valóságot bemutató képmezőben álló robusztus Luther dühvel emeli magasba karját, kezében a tintatartóval. A Zichy más képein is egyértelműen elkülönülő látomásmezőben a pápa tiarás alakja körül halálos bűnököt elkövető figurák – köztük egyházi alakok – csoportosulnak: csaló, házasságtörő, gyilkos és tolvaj egyaránt megjelenik – immár Zichy Mihály látomásában. Az egyházi hatalommal csábító és a bűnbocsátó cédulákkal kereskedő pap, a csábító asszony, a cseccsemőjét megfojtó apáca és a festő alteregójaként értelmezhető leszúrt lovak – mind a Gonosz jelenlétét sugallják.

ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA

„Könyörüljete a gondjaitokra bízott népen!”

A káték jelentőségéről

Mielőtt Luther kátéinak jelentőségéről szólok, bevezetésül – mivel talán nem minden olvasónk ismeri ezeket – két megjegyzést teszek.

A *Kis* és a *Nagy káté* megszületésének körülményeiről legalább annyit el kell mondanunk, hogy megírásukra azok az elkésztő tapasztalatok kényszerítették a reformátort, amelyeket az 1520-as évek második felében végzett vizitációkon, gyülekezetlátogatásokon szerzett. Erről ő maga így ír a *Kis káté* előszavában: „Mennyi nyomorúságot láttam: az egyszerű ember, különösen faluhelyen, semmit sem tud a keresztyén tanításról, és sajnos, sok lelkész is nagyon készületlen és alkalmatlan a tanításra. És ezeket hívják keresztyéneknek, ezek vannak megkeresztelve és élnek a szentségekkel, pedig sem a Miatyánkot, sem a Hiszekegyet, sem a Tízparancsolatot nem tudják, s úgy élik le életüket, mint a jámbor ökrök és az oktalan állat!” **E lelki nyomorúság elleni harc eszközeként született meg 1529 tavaszán először a Kis káté, és utána hamarosan a Nagy káté is.**

Még a káté műfajáról is pár szót. A keresztyénségben kezdettől volt kátétanítás, idegen szóval katechézis. Ennek középkori törzsanyagához tartozott a Tízparancsolat, az Apostoli hitvallás (Hiszekegy) és a Miatyánk. Luther ezt az örökséget megőrizte, de kiegészítette a két szentség – a keresztség és az úrvacsora – szerzési igéivel. „Az öt-részes káté jellegzetesen evangélikus lutheri hagyománnyá lett” – írja *Pröhle Károly*. A *Kis* és a *Nagy káté*ban egyaránt erről az öt részről van szó, címük elsősorban terjedelmükre utal.

A káték jelentőségéről szólva a figyelmet először egy fontos tartalmi, teológiai kérdésre, majd a reformátor által írt előszók figyelmeztető üzeneteire szeretném irányítani.

Többféle módon közelíthetjük meg az említett teológiai kérdést. Például ezzel a mondattal is ráhangolhatjuk magunkat: **az igazság léte nem függ attól, hogy hányan hiszik és vallják, vagy hányan ismerik el. Ugyanez áll életünk legfontosabb kérdésére, az istenkérdésre is.** Ez akkor is a legfontosabb kérdés marad, ha senki nem teszi fel. Még akkor is, ha olyan korban élünk, amelyet *Wolf Krötke* német teológus így jellemez: „Az emberek már azt is rég elfelejtették, hogy elfelejtették Istent.” Éppen erre figyelmeztetnek a káték. Mivel is kezdi Luther a tananyagot? Hát persze! – az 1. parancsolattal: **NE LEGYEN MÁS ISTENED!** S rögtön hozzátehetjük: Nemcsak a kátékat kezdi a reformátor létezésünk, hitünk, tanítványságunk „kályhakérdésénél”, ahova újra és újra vissza kell térnünk, hanem ez az egész reformációnak is – és az egyház megújulásának, a keresztyén ember naponkénti megtérésének – az alapkérdése. Így vagy úgy, de életünk

minden percében erre a kérdésre felelünk: Ki a mi Istenünk?

Az előszókat újraolvasva ismét szíven ütött a reformátor szavait átható felelősség, amelyet az egyházért, a gyülekezetekért, a szolgatársaiért, egyszerűval Jézus Krisztus ügyéért érez. Szavai olykor kemények, de mindig érezhető rajtuk, hogy

A káték egyik fontos célkitűzése az, hogy a keresztyén nevelés legfontosabb helyszíne a család legyen.

Luther pontosan tudja, mire is megy ki itt a játék. Nem kevesebbéről, mint az egyház sorsáról és az emberek üdvösségéről van szó! Ezért inti és dorgálja meg az igehirdetőket, lelkészeket, és ezért fakad ki keményen azok ellen, akik az evangéliumi szabadságból csak a nagyvonalú-

ságot, az elvtelen engedékenységet, a lelki lazaságot tanulták meg. Érzékeny ponton talál el bennünket is ez a figyelmeztetés. Ezért választottam a címben olvasható mondatot is. **Vajon mit szólna, ha ma vizitálna bennünket a reformátor, hogy milyen nagyvonalúan, engedékenyen, könnyelműen bánunk a ránk bízott drága kincscsel?** Vajon hallották, hallják-e tőlünk a ránk bízottak, hogy – amint az Ágostai hitvallás VII. cikkéből is tudjuk – igehallgatás és a szentséggel való rendszeres élés nélkül nincs élő egyháztagság? Hallották-e már tőlünk konfirmandusaink, evangélikus középiskoláinkba járó diákjaink és szüleik, presbitereink, de egyáltalán a gyülekezeteink: „Aki évenként legalább úgy négyszer nem keresi és nem kívánja a szentséget, annál attól kell tartani, hogy megveti a szentséget és nem keresztyén...” Hogy célba érjen az üzenet, azt elvégzi a Lélek, de ha el sem hangzik, akkor „Jaj, örökre jaj nekünk!”

A tanítás módszeréről is szólnunk kell itt. Éppen azért, hogy az előbbieket félreérthetők ne legyenek. Luther, miközben jöttányit sem enged a tartalomtól, hallani sem akar valami új törvényeskedésről, lelki terrortól. A példaadásról, a türelemről, a lassú haladás, de mélyre hatolás művészetéről beszél. Lépésről

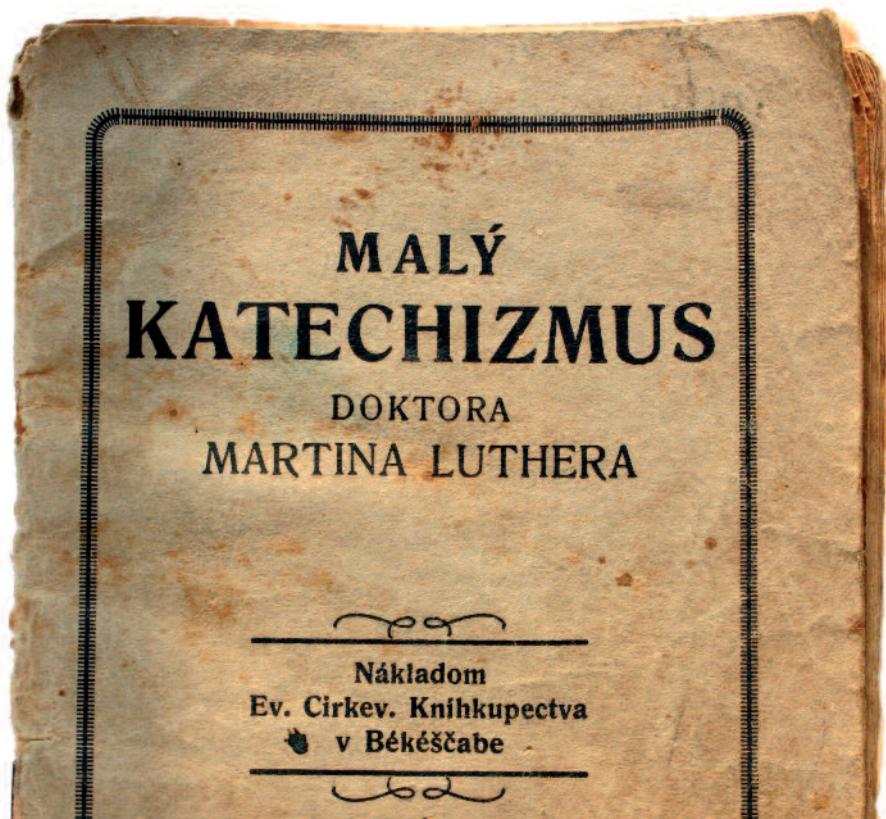
lépésre, koncentrikus körökben haladva kell elmélyíteni az ismereteket, és ez mindig kapcsolódik az önképzés, a tanítók tanulásának kötelezettségéhez. **Életünk végéig nem vagyunk készen tanítványosságunkkal.** Mennyivel inkább áll ez azokra, akiknek – jó példaként – egész életükben „a káté gyermekének és tanítványának” kell, kellene maradniuk.

S még egyet. Ha a káték jelentőségéről szólunk, akkor külön hangsúlyoznunk kell, amivel a Kis kátét kezdi a reformátor: „A családfő ilyen egyszerűen tanítsa reá háza népét!” Hogy csak a szekularizáció következményének, esetleg sorscsapásnak vagy Isten ítéletének, mulasztásaink büntetésének is tartja-e valaki „mindazt, ami van”, nyilván teológiai alapállásától függ. De hogy a káték egyik fontos célkitűzése az, hogy a keresztyén nevelés legfontosabb helyszíne a család legyen, azt talán senki nem vonja kétségbe.

Bárcsak felismerné mindenki „a maga dolgát”, és azt el is végezné – és akkor „az egész háznak dolgát felviszi az Úr kegyelme”.

ITTÉS JÁNOS

1936-os szlovák nyelvű Kis káté a tótkomlósi evangélikus gyülekezetből

Túrmezei Erzsébet

A wittenbergi oltárkép előtt

Turisták belépnek, kimennek...
Századok belépnek, kimennek...
Szép ősi templom, wittenbergi.
Új meg új gyülekezet zengi
dicséretét az Úristennek.

Messziről jött magyar zarándok,
áhitattal én is megállok.
Kőbe, színekbe dermedt zsolnárt,
gót íveket és szárnyasoltárt
csendesesen, sorra megcsodálok.

Szószeiken áll a reformátor,
s valamit számonkér a mától,
Gyülekezete vele szemben
szavát issza, figyeli csendben.
Tartása, arca nyugodt, bátor.

Középen általszegezett
Krisztus, a megváltó kereszten.
Luthernek Biblián a balja,
és jobbkeze, kinyújtott karja
Krisztusra mutat ihletetten.

Fénylik, ragyog a szárnyasoltár.
Ez vagy, Luther Márton! Ez voltál!
Ha így festett le jóbarátod,
így ismert, így hallott, így látott.
Krisztust hirdetted. Róla szóltál.

Századok belépnek, kimennek.
Múlt ad helyet ifjú jelennek.
Forrongó újban, mindig másban,
ezer meg ezer változásban
te megmaradsz mindig ilyennek.

Századok belépnek, kimennek,
te megmaradsz mindig ilyennek,
ugyanannak és soha másnak,
örök Krisztusra-mutatásnak.
Hirdeted jövőnek, jelennek,

mának, holnapnak... jöhet más kor...
néha korszerűtlennek látszol
ezzel az örök mozdulattal.
De minket más ma sem vigasztal.
Te így vagy ma is – reformátor.

Dacolt halállal, ördöggel, bűnnel és pokollal

Az igehirdető

Bátran hallatta a hangját, melyre napjainkban kevesen hallgatnak. A kevesnél is kevesebben vannak, akik értik is a szavát, és bizony elenyésző azoknak a száma, akik szívük mélyén egyet is értenek vele. Amióta Isten ígéje ismételtén az „írástudók” kezébe került, Luther Krisztus-középpontú írásmagyarázata, igehirdetése korszerűtlenné nyilvánított, mint egykor a geocentrikus világkép. Nemcsak vitatott állásfoglalásait, hanem eddig elfogadott felismeréseit is kritika tárgyává tették. Pedig aki a földi életre, az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberre tekint, csak geocentrikus világképet vallhat, mert az élet csodájának a Föld a közepe: egyedül a Föld! Ahogyan az Írásoknak Krisztus: egyedül a Krisztus!

Van, aki szerint Luther néhány alaposabban kidolgozott művét leszámítva soha nem végzett komoly teológiai munkát, írásai a teológia mérlegén könnyűnek találtattak. Egyik honi kritikus szerint Luther írásmagyarázata nem elég tudományos, igehirdetése nem elég gyakorlati. Luther írásmagyarázata igehirdetés, igehirdetése írásmagyarázat. Az írásmagyarázó Luther csak prédikál, az igehirdető csak a Bibliát magyarázza. **Luther állandóan az ember bűnéről és Krisztus kegyelméről „hablatyol.”**

Kritikusaival szemben azonban Luther nem a Szentírás tartotta szellemi-lelki fogságban, hanem önmagát tekintette a Szentírás foglyának! Ha ma élne, nem az egyház, hanem a Biblia babiloni fogságáról írna, látva, hogy az ízekre szedett, agyonkutatott Szentírás milyen élettelenül hever a porban. Az egyház ma ugyanott tart, mint kétezzer éve: „Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot” (Jn 5,39). A Szentírás Krisztus-központúsága nem Luther találmánya, hanem az Úr, aki ezt a tájékozódási pontot adta kutatók kezébe. Az írástudók nagy többségének áruháza, hogy sem akkor, sem azóta nem órá hallgatnak, tisztelet a kevés kivételnek.

1. Hogyan tanított Luther az ember bűnéről?

„»Arra, hogy akarjam a jót, van lehetőségem, de arra, hogy megtegyem, nincs« (Róm 7,18). Mert a mi egész életünk igazság utáni sóhajtas. Az »akarmi« azt jelenti, hogy teljes erőmmel, minden igyekezéssel, sok imádsággal, munkával és türelemmel tanújelét adni: vágyódom az igazságra, amelynek teljessége itt sohasem birtokolható. Mert minden képmutatás alapja és szülőanyja a felhőtlen bizonyosság. Isten ugyanis meghagyja az embert a bűnben, hogy újra és újra az ő kegyelméhez meneküljön. A képmutatóknak és azoknak, akik a Szentírásban szentnek vélik magukat, az ige semmit nem vet jobban a szemére, mint a beképzeltségüket. Ha ezek a gyónásban megtisztultak, magabiztosan mennek tovább az úton, anélkül, hogy továbbra is a bennük lévő bűn orvosoltatására, kezelésére törekednének. Így olvassuk Jánosnál: »Mivel ezt mondod: gazdag vagyok, meggazdagodtam, és nincs szükségem semmire; de nem tudod, hogy te vagy a nyomorult, a szánalmas és a szegény, a vak és a meztelen« (Jel 3,17).

Aki csak a cselekedet bűneit tartja számon, csak a »régi kovászt« (1Kor 5,7) ta-

karítja, elbizakodik, mivel a szentség és a gyónás által megtisztulva már istenfélelem nélkül megy tovább, aki nem akar többé tudni a bűnről. Vannak azonban túlzottan aggodalmaskodók is. Ők egy teljesen más irányba tévelyednek el: állandóan takarítanak, hogy lelki egészségüket véglegesen elnyerjék. Szeretnék a bűnt bensőjükből teljesen kitörölni, és mivel erre nem képesek, gyakran elesnek, megszorodnak, kételkednek, összeomlanak.

E kettő közül egyik sem féli igazán az Istent: sem az elbizakodott, sem a kétségbeesett.

Amazok a jobb oldalon vétkeznek: elvetik a félelmet, és ezért magabiztosakká lesznek. Emezek meg a bal oldalon az irgalmasságot vetik meg, azért kételkednek. Képtelenek megérteni, hogy az a bizonyos belső bűn ebben a földi életben nem vetkőzhető le. Egyik sem vesz tudomást erről a belső bűnről, nem figyelnek rá, hanem csak a cselekedetek által elkövetett bűnöket tartják számon. Az Istennel való megbékélés pompás útja igen egyszerű: ismerni és gyűlölni a bűnt, és így Isten félelmében vándorolni, hogy ő mégsem számítja azt be nekünk, és nem engedi, hogy uralkodjék rajtunk. A félelem lezárja az utat jobbra, az irgalmasság balra. Az egyik megóv az elbizakodottságtól, a másik a kételkedéstől; az előbbieket ezért ne tetszelegjenek az Isten előtt, az utóbbiak pedig egy pillanatra se essenek kétségbe!”

2. És hogyan tanított Luther Krisztus kegyelméről?

„Akármilyen nagy és súlyos is a bűn, ez az ige (Róm 3,23–24) sokkal nagyobb és erősebb. Az ígét nem ember találta ki, hanem aki az eget-földet tartja. E földön semmim sincs, de ott fenn kincsem van: Krisztus, aki ölében tart, és kegyelme árnyékában szárnyával betakar. Hiszen a bűnbocsánat éppen azt jelenti, hogy Isten előtt valóságos bűnösök vagyunk. Sőt, minden, ami bennünk van, csupa bűn, még ha minden emberi igazság a miénk volna is. Ha egyszer az ige bűnről beszél, akkor ott valóságos és nagy bűnnek kell lennie. Mint ahogyan a bocsánat sem tréfa, hanem valóságos és teljes bocsánat. A bűn tehát elveszi minden szentségedet, akármilyen kegyes vagy. Viszont a bocsánat levesz rólad minden bűnt és haragot, akármilyen bűnös vagy. Igenis kegyes akarok lenni a világ előtt, és mindent megteszek, amit csak tudok. Isten előtt azonban bűnös akarok lenni, hogy ez az ige igaz legyen.

Ha a bűneimet magamon nézem, megfojtanak engem. **Azért hát Krisztusra kell néznem, aki bűneimet magára vette.** Bűneim tehát most már nem rajtam,

hanem Krisztuson vannak, s őt fojtogatják. Lássuk, mire mennek vele?! – Jön Isten, Krisztust előhózza a sírból, és megeleveníti. Sőt, maga mellé helyezi az égbe. Hát az én bűneim hová lettek? Fenn maradtak a golgotai gyalázatófán. Ha ehhez hittel ragaszkodom, akkor lelkiismeretem nyugodt, mert hiszen nincsen bűnöm. Dacolok a halállal, ördöggel, bűnnel és pokollal, amikor csak gyötörni akar. Megteheti, mert hiszen én is Ádám fia vagyok. Hamarosan meg kell halnom. De mert Krisztus bűneimet magára vette, s meghalt miattuk, halál, ördög, bűn és pokol nem árthat nekem, mert Krisztus erősebb náluk. Kitör a sírjából, s földre teperi őket. Ezért nem félek a zsarnoktól, boldog vagyok, örvendezem, mert Krisztus magára vette a bűneimet. Rajta pedig ugyancsak jó helyen vannak!

Ez a hit nemcsak szabaddá, boldoggá, Isten igéjéhez hasonlóvá teszi a lelket, hanem egyesít is a Krisztussal, mint menyasszonyt a vőlegénnyel. Ebből következik, hogy Krisztus és a hívő lélek egy test lesz. Mindenük közös. Ami a Krisztusé, az a hívő lélek tulajdona is, és ami a hívőé, az a Krisztusé is. Krisztus fölülmúlhatatlan és örökkévaló igazsága és az üdvösség? Ez mind az enyémmé lett! Bűn, véték nyomja a vállamat? Ez pedig mind a Krisztusé. **Boldog csere és versengés kezdődik.”**

Az egyik idézet írásmagyarázat, a másik pedig igehirdetés a Római levél 4. fejezete alapján. Kérdés: melyik az írásmagyarázat, és melyik az igehirdetés? A helyes válasz: teljesen mindegy, mert Luther írásmagyarázatai igehirdetések, igehirdetése pedig írásmagyarázatok. (Egyébként az első az írásmagyarázat 1515-ből, és a második három igehirdetés-részlet, ugyancsak a Római levél alapján.)

Munkácsy *Golgota* című festményének jelenlegi tulajdonosa minket, mai papokat így kritizált meg: „**Manapság már nem is prédikálnak a papok kárhozzatról és poklól, csak a szeretetről.**” Kár volna tagadni, hogy ez a kritika is igaz, tisztelet a kevés kivételnek. Ötszáz évvel ezelőtt azonban még nem így volt: a közelgő jeles évforduló megünneplése közben ezen is érdemes lesz elgondolkodni a papoknak.

Talán nem véletlen, hogy a festő híres trilógiájából éppen a Golgota hiányzik. A kép visszavásárlása nemcsak a sorozatot tenné teljessé, hanem az írástudók, írásmagyarázók és igehirdetők fejében is rendet tehetne. Nem tévednének és tévelyegnének annyit, ha vigyázó szemük szüntelenül a Golgotára tekintene!

WELTLER SÁNDOR

Luther Mártont reformátorként ismerjük, akinek mi, evangélikusok sokat köszönhetünk. Luther teológiáját, modern meglátásait évszázadok óta nem lepi be a por. Még politikai hatása is volt. **Hogyan politizált Luther?**

A korunk számos hívő keresztyén emberének fejében élő szétválasztást – miszerint az egyház, a hívő ember ne politizáljon – Luther ilyen mereven nem ismerte. Az életet egységes egésznek tekintette. Hit és a nem a mai értelem-

ben pártpolitikára szűkítve értelmezett közélet összetartoztak. Nevezetes 95 tételét tanulmányozva mindenki láthatja, hogy egy politikai, pontosabban közéleti szál is végighúzódik rajta. A bűncsúcédulák ügye, ami ellen tiltakozott, lelki, hitbeli ügy, de Luther azzal is foglalkozott, hogy mire fordítják azt a pénzt, ami így befolyik a kasszába. Kifogásolta, hogy a fejedelmek a török elleni háborúra kivetett adókat nem erre a célra fordították. A Rómába eljuttatott összegek pedig a pápaság világi hatal-

mát szolgálják, és nem Krisztus egyháza javát.

Mivel rámutatott a lelki és világi, a hitbeli és politikai-közéleti dolgok összefüggésére, 95 tételének és tanításának nem maradt el a visszhangja. Az emberek megértették, hogy reformációra van szükség az egyházban, a keresztyénségben, és megértették gondolatainak politikai vetületét is. Prédikációiban és kátéiban igen komolyan kiemelte az ember világi, földi hivatását. Ez azt jelentette nála, hogy az ember tekintse

Luther és a politika, avagy: „Luther korában sem voltak a fejedelmek glaszékesztyűs lovagok”

Interjú dr. Reuss András ny. teológiai professzossal

egész földi életét, nemcsak megélhetését vagy pénzkereső foglalkozását olyan szolgálatnak, amellyel Istennek tartozik, hiszen Isten ezzel tartja fenn a világ rendjét. És hangsúlyozta, hogy erről számot kell adnia szegénynek és gazdagnak, fejedelemnek és katonának, földművesnek egyaránt. Az akkori társadalomban, még ha nem is vette mindenki szívére ezeket a gondolatokat, mégis az emberek nagy részére hatott és így alakította a társadalom életét, a közéletet. Nem üres szó volt, hogy számot kell adnunk Isten előtt.

A politizálás „legmélyebb, legzavarosabb vizeire” talán a parasztháború idején evezett Luther, s akkori szavaiért sokan ítéletet is mondtak felette...

Kétségtelen, hogy ez az egyik kérdés, amely élénken érdekli az utókort. A bírálók világnézeti vagy politikai álláspontjuknak megfelelően marasztalják el Luthert az 1525-ös parasztháborúban tanúsított magatartása miatt. A reformátor – aki persze maga is, mint mindenki – a saját korának gyermeke volt minden olyan megköötöttséggel, amit ez jelent – kezdetben mértékletességre intette a zúgolódó és elégedetlenkedő parasztokat. Intette azonban az urakat, hogy adjanak helyt a jogos követeléseknek és legyenek méltányosak, ember-ségesek. Ha ezt nem teszik meg, az elégedetlenség nem fogja tiszteletben tartani a korlátokat.

Amitől óvott, bekövetkezett. A parasztkok fellépése erőszakba torkollott. Gyűjtogattak, fosztogattak, gyilkoltak és eközben a reformációra hivatkoztak. A parasztkok táborában nevezték először „lutheránusoknak” magukat egyesek. „Luther bátorít minket”, vallották, ami így természetesen nem fedte a valóságot. Ez volt az a pont, ahol Luther úgy látta, hogy nem a zűrzavart, hanem a rendet kell védeni. Kemény szavakkal biztatta az urakat, hogy verjék le a lázadó parasztkokat. Véres harc következett, és kegyetlen megtorlás. Ekkor Luther a féktelen bosszútól és az ártatlanokat is kisémmiző kapzsiságtól igyekezett óvni az urakat.

Azt, hogy Luther kora legbefolyásosabb teológusa volt, aki bátran, megalkuvás nélkül mindent ki mert mondani, a politikai élet akkori szereplői respektálták a közélet síkján is? Mekkora súllyal esett a latba, amit Luther közéleti kérdésekben megfogalmazott?

Kétségtelenül befolyásos ember volt Luther, akire sokan figyeltek. Olvasták

írásait, amelyek némelyikét szándéka ellenére is megjelentették. Olvasták leveleit, amelyekben Európa jelentős részével kapcsolatban állt. A szász választófejedelemség wittenbergi egyetemének Európa-szerte híres teológiai professzora volt, akihez mindenfelől jöttek a tanulni vágyók. Nem a tisztsége tette jelentőssé. Írásban foglalkozott hitbeli és közéleti kérdésekkel akár kérdezték, akár nem. És a másik oldalra is érvényes: egyesek hallgattak rá, mások nem.

Ide tartozik a zsidókkal kapcsolatos állásfoglalása is. Ez nagyon érdekes, és fontos, hogy tisztán lássunk e téren, hiszen köztudott: a nemzetiszocializmus idején is elővették és idézték egyes kitételeit.

Életének utolsó néhány évében keletkezett egyes szövegeit róják fel Luthernek. Korábban, évtizedeken át Luther úgy tekintett a zsidókra, mint akiktől sokat lehet tanulni a bibliafordítás terén is, rabbiktól kért tanácsot stb., van egy irata is: *Jézus Krisztus született zsidó volt*. Élete végén azonban, látva, hogy az evangélium ugyan hangzik, de a zsidók nem térnek meg, másrészt, hogy egyes zsidók nyíltan keresztyénellenes iratokat adtak ki: Luther minderre súlyos megfogalmazásokkal felelt.

Az eltelt évszázadok tükrében különösen nem lehet ezeket az éles, bántó és – ma így mondjuk – gyűlöletkeltő kijelentéseket elfogadni. Sajnálatos, hogy ezek a szavai, amelyekhez hasonlókat felindultságában olykor még egyes németekről is mondott, jóval halála után olyan hatást gyakoroltak, amire talán maga sem számított vagy gondolt. A nemzetiszocialisták ugyanis a maguk fajgyűlölő és népiertő ideológiájának és gyakorlatának igazolására célzatosan használták fel azokat. Ez azonban már nagyon messzire vezető téma, amihez a XX. század tragikus történelmébe kellene belemerülnünk.

A Harmadik Birodalom korából térjünk át a két birodalomra... Luther Isten kétféle kormányzásáról szóló tanításának milyen politikai vetülete van?

A két birodalomról szóló tanítás, pontosabban Luther gondolatai Isten kétféle kormányzásáról sok fejtevést okoz azoknak, akik nem ismerik. Miről is van szó? Mindenekelőtt arról, hogy bár két birodalomról vagy kétféle kormányzásról beszélünk, de a hangsúly azon van, hogy mindkettőben Isten uralkodik, tehát az egész világon és minden ember felett.

Isten egyrészt úgy kormányozza a világot, hogy emberek közvetítésével tart rendet, uralkodik a világi rend révén, akiken keresztül a szekuláris világ törvényei érvényesülnek. Itt az számít, hogy ne lopj, ne ölj stb. Ez a világ rendje, amiben nem számít, hogy valaki hívő vagy sem. Ezek nem egyházi, hanem világi törvények. Az emberek józan belátással követelik meg, tartják és tartatják be őket – még az akkori kor pogányai, a törökök is, mondja Luther.

De Isten uralkodik úgy is, hogy az emberek szívet szólítja meg az Igével. A másik emberrel való viszony ezáltal Isten és ember viszonyának kérdésévé válik, ugyanakkor Isten ígéje át is formálja, megújítja a hívő ember életét. Aki Krisztusban van, új életet nyer, és ezért már nem a szankcióktól tartva teszi a jót.

Ennek fényében egy keresztyén ember lehet politikus Luther véleménye szerint? Vagy messzire kerülje ezt a terepet?

A keresztyén ember is lehet politikus, azaz felelős vezető a világban. Ez is olyan hivatás, amellyel Istennek szolgálhat az ember. Alapvető, hogy a hívő ember a politikában nem azzal számol, hogy mindenki szívében Krisztus él. És ő maga is természetesen aláveti magát a világi törvényeknek vagy kontrollnak. Ezért van benne például az Ágostai hitvallásban, hogy lehet jogos halálos ítéletet hozni, egyáltalán bírósághoz fordulni, szerződéseket kötni. Nem mintha a halálos ítéletet, bírósági eljárást vagy a szerződéskötést keresztyén dolognak tartották volna, hanem azért, mert a keresztyén ember elfogadja a világnak a rendjét, amennyiben nem ellenkezik Isten rendjével. De Luther azt is mondta: a fejedelem inkább hagyjon futni egy bűnöst, mint hogy kivégeztesen egy ártatlant.

Hasonló feltételek mellett lehet egy keresztyén ember is katona: a rendet fenn kell tartani, a javakat meg kell védeni – de ne aszerint álljon be a keresztyén a seregbe, hogy melyik fél fizet többet, hanem hogy melyik harcol az igaz ügyért. „Öt faluért nem szabad elpusztítani egy egész országot” – még egy igazságos háborúban sem. Ezzel arra utalt, hogy még akkor is, ha igaza van valakinek, gondolkodjék el, van-e értelme igazáért erőszakhoz folyamodni. Mivel nem szabályokat fogalmazott meg, hanem alapelveket rögzített, ezért sok mindent tanulhatunk ma is Luthertől, ha korunk viszonyaira alkalmazzuk.

Eislebeni főtér

Szabad-e a világi felsőbbtség ellen lázadni?

Nem, a saját korának társadalmi viszonyai között és társadalmi berendezkedésében Luther nem tartotta lehetségesnek, hogy a keresztyének fellázadjanak a felsőbbtség ellen. Még akkor sem, ha igazságtalanul és embertelenül uralkodik. Nemcsak elképzelhetőnek, hanem szükségesnek is tartotta, hogy a keresztyének álljanak ellen, de az ígérel, vagyis Isten rendjére utalva. Ha nem változik a helyzet, szenvedjék el az igazságtalanságot. Ha nem bírják a szenvedést, hagyják el az országot, menjenek el. Sokan voltak az akkori Európában, akik ezt a megoldást választották. A kontinens útjain sok menekült

vándorolt, hogy új hazára találjon. Nemcsak új városokat építettek, amelyekről ma is tudjuk, hogy migránsok alapították, de benépesítették az amerikai kontinentet is, az Újvilágot.

Mi a helyzet a miniszterekkel, akik, a szó eredeti jelentése szerint „szolgák”, s felelőségük is e szerint kérik számon rajtuk? Mit mondhatna ma, milyen témákat vetne fel az asztali beszélgetései alkalmával?

Luther korában sem voltak a fejedelmek fehér kesztyűs mintakeresztyének. Mária magasztaló énekét, a Magnificatot például azért magyarázta, mert az uralkodásra készülő János herceg azt kérdezte tőle: lehet-e keresztyén

ember fejedelem? Luther többször is megismétli sommás megállapítását: a fejedelmek között az igaz keresztyén ritka, mint a fehér holló.

A protestánsok sem voltak glazékesztyűs lovagok... Nemcsak a reformáció pártjára álló fejedelmek, hanem az azt ellenzők közül is többen rátették a kezüket egyházi birtokokra, s nem szolgálták kizárólag a köz javát. Luther kritikája nem az asztali beszélgetésekben elmondottakra korlátozódott. Elővette ezeket a kérdéseket prédikációiban, leveleiben, kátéiban. Közéleti állásfoglalásaiban azonban sohasem személyek hatalmát támogatta vagy ellenezte, hanem intézkedéseiket.

S az egyház: szóljon vagy hallgasson? Ha nem szól, az is állásfoglalás, ha szól, az is...

Az „azért, mert hívők vagyunk, ne foglalkozzunk politikával” – ez a kétféle kormányzás félreértéséből fakad, amely nem megkülönbözteti, hanem szétválasztja a kettőt. Valójában nem az egyháznak kell megmondani, hogy mi legyen a társadalom rendje. De az egyház szólhat, hogy ha ez vagy az nem jó rend. Az emberek és jó ügyek érdekében lehet beszélni!

Luther idejében például a maximális kamat 10%, afelett uzsora volt. Ma a THM 30-40% is lehet, vagy még több. Változik a világ. Isten akaratát nem lehet a kamatszázalék meghatározásával kifejezni. De azt igen, hogy egy ilyen mértékű kamat az embereknek olyan megterhelést hoz, ami már ellehetetlenít, ezért embertelen. Hogy valami égbekiáltó bűn. Hogy igazságtalanság. Nem lenne jó az, ha az állam előírná vagy elvárná, hogy legyen valaki hívő – ez gyorsan képmutatáshoz vezet. A szétválasztásnak is megvan tehát az értelme.

Ma óriási a szekularizáció. A politikában pedig sokan csalódtak és kivonulnak a közéletből, még szavazni sem mennek el. Mi lesz a jövőnk? 2017 felé haladva... reformáció – ma?

Luther nem a múlt alakja. Az LVSZ lundi nagygyűlésén 1947-ben mondták ki először, a vissza Lutherhez jelszó helyett: Előre Lutherrel! Luther lehet tanácsosunk, útitársunk, s ő erre azért alkalmas, mert nem magához kötötte az embereket, hanem Krisztushoz. Isten ígéjének foglya volt. S azért is, mert ő úgy tekintett a világra, hogy azon Isten uralkodik. Engedjük, hogy Isten uralkodjék felettünk! Ez kinyitja a világot. Isten azt fogja rajtunk számon kérni, hogy itt hogyan éltünk.

STIFNER-KŐHÁTI DOROTTYA

„Vigadj, lelkünk, Máriával!”

Keresztyének sokasága szerint Máriáról nem lehet eleget mondani. Veretes himnuszok és búcsús énekek, litániák és népi kegyességből fakadt imádságok, lenyűgöző szépségű műalkotások és vásári ponyvára szánt giccsek végtelen folyama tanúsítja ezt az állítást. Nyilvánvaló, hogy ennek a parttalan áradatnak akar medret adni, egyúttal szűrője is lenni a katolikus egyház katekizmusára: „Amit a katolikus hit Szűz Máriáról vall, azon alapszik, amit Krisztusról hisz. Az, amit viszont Szűz Máriáról tanít, megvilágítja a Krisztusba vetett hitét.” A „sohasem elég” árthat is. Ugyanígy az is, amikor azt sem merjük vagy akarjuk elmondani Máriáról, amit az Újtestamentum hirdet róla.

Az Újtestamentumnak nincsen mariológija, Krisztusért beszél Szűz Máriáról. Mária ebben az értelemben is „ancilla Domini”, az Úr szolgálóleánya. A reformátor a *Magnificat*ban (Lk 1,46–56) találja meg azt az elégségeset és egyúttal elhallgathatatlan, amit Máriáról evangélikus keresztyénként tudunk, és szabad lehetőségként boldogan vallunk. Szűz Máriára ráesik Isten irgalmában hatalmas tekintete, és angyalával Mária tudtára adja, hogy ő lesz a Megváltó édesanyja. Mária nem alázattal, jelentéktelenségével, szüzességével, engedelmességével dicsekszik, hanem azon ujjong, hogy Isten a magasból ráte-

kintett. **Ha valaki Máriát Isten anyjának nevezi, ebbe a két szóba belesűríti a Máriát megillető tiszteletet.** Ennél nagyobbat senki sem mondhat róla, „még ha annyi nyelve volna is, mint ahány levél, fűszál van a földön vagy csillag az égen és

„Aki szülte, imádtta!”

homokszem a tengerparton. A szívnek kell végiggondolni, mit jelent Isten anyjának lenni.” A szívvel való végiggondolás hitvallássá fogalmazódott: „hisszük, tanítjuk és valljuk, hogy Szűz Mária nem pusztán embert, hanem Isten valóságos Fiát foganta és szülte, ezért joggal, méltán nevezzük őt Isten anyjának.” (Theotokosz, Dei genitrix)

Az Istenszülő azonban sohasem léphet a Fiú helyébe. Az Istenszülő ikonjai közül az „Utatmutató” típus a legismertebb. Mária jobbával a karján ülő, áldásra emelt kezű Fiúra mutat. Annyiszor emlegetjük Keresztelő János hosszú mutatóujját, nem hunyhatunk szemet az „Utatmutató” (Hodigitria) mozdulata előtt sem!

Szűz Mária édesanyja Krisztusnak, de egész életén át tanítványa is. Alázatosan fogadja Fia kiigazító, formáló szavait, egészen a keresztségig, ahol elveszíti saját Fiát, hogy „rátaláljon Megváltó Istenére” (Türmezei Erzsébet). „Az a Gyermeke, aki Mária asszonyi sorsát meghatározta, az mind-

nyájunk Megváltója, beleértve Máriát is. Ennél nagyobbat mondani nem lehet.” (F. Guardini: *Az imádság iskolájában*, 1988)

Ugyanakkor a tanítványok apostola is Mária. „Ő volt az egyetlen, aki a harminc évről tanúskodni tudott... Soha nem leszünk képesek felmérni, hogy milyen mélyen épültek be szavai az evangéliumok híradásába.” (F. Guardini: i.m.)

Pünkösödöt – Lukács hangsúlylallyal beszél erről – a tanítványi gyülekezet közösségében várja és éli meg. A kenyértörésben annak az Úrnak a testéből és véréből részesedik a Krisztus-hívók közösségében, akit szült és most imád. Nem tévedett az a festő, aki az adoráló gesztusában festette meg a jászol mellett térdelő Máriát és irta is képe alá: „Aki szülte, imádtta!”

A reformátor mehökkentő mondattal zárja a *Magnificat* magyarzatát: **„Kérjük Istent, adja meg, hogy helyesen értsük a *Magnificat*ot!** Az pedig ne csak világítson és szóljon, hanem izzon és éljen testünkben-lelkünkben. Ezt adja meg Krisztus az ő drága Anyja, Mária könyörögésére, az ő kedvéért. Ámen.”

Értsük ezt is helyesen: nem mi kérjük Máriát, hanem Mária az üdvözültek menynevei seregével együtt könyörög Krisztus földön küzdő anyaszentegyházáért. Ezért hát: „Vigadj, lelkünk, Máriával! Zengjünk mind a menny karával Hála édes dallamával JÉZUSUNKNAK glóriát!” (EÉ 152,3)

FEHÉR KÁROLY

Vallomás Scholz László

Lutherom, Lutherom! Ki vagy te nagy s erős? Hősöknél hősiabb vagy. És érzem, mégse hős.

Életed lobogó lánggal írt költemény. Régóta olvasom, rajongva őrzöm én.

S nem fakul, fényét nem vették el századok: még érted remegek, még veled lázadok.

Veszélyek ösvényén, csillagatlan úton igazság szerelmét tetőd tanulom.

Halni mertél volna. Husz János és közéd ki állt, hogy elkerüld a máglya rőt tűzét?

Hogy néked *sikerült* áttörnöd a falat! (Hány mártír vére folyt, csorgott el az alatt!)

Miként bábjátékos a kedvelt figurát, úgy rángatott az ÚR *kedvét* tölte ki rád.

Pályádon mindenütt az ő keze nyoma, nem a vak sors formált, ha jó, ha mostoha.

S te is akartad Őt, mint aki építed országát, világát. Bizalmad volt, hited!

Nincsen lehetetlen az előtt, aki hisz: üdvvé lesz a kereszt, rózsává a tövis.

Lutherom, Lutherom! Ki vagy te nagy s erős? Kutatlak, s szemedből más néz rám, nem a hős.

Isten gyermeke vagy – bizony fényes orom, én pedig – testvéred, bár csak porszem, korom.

A wittenbergi egyetem,

A wittenbergi Luther-ház Katalin-kapuja

a reformáció bölcsője

A XVI. századi német reformáció egyik legfontosabb színtere a wittenbergi egyetem volt, ahol az új szemlélet legnagyobb hatású képviselői, Luther és Melanchthon is ok-tattak.

Az intézmény nem a reformációnak köszönheti létrejöttét. Másfél évtizeddel korábban, 1502-ben alapította Bölcs Frigyes, császári jóváhagyással. A választófejedelem régóta dédelgetett célja volt, hogy kárpótolja tartományát a nagy múltú lipcsei egyetem elvesztéséért, és „birtokon belül” gondoskodjék kompetens hivatalnokok képzéséről.

Néhány évvel később, 1507-ben a pápai elismerést is megkapta az egyetem. A pápa egyházi javadalmazású oktatókat is biztosított az új főiskola számára, amely a választófejedelem presztízsvállalkozása volt. Bölcs Frigyes haláláig elkötelezett maradt az intézmény fennmaradása és sikere mellett. Később ezért is tett meg mindent, hogy leghíresebb professzorát megvédje, nehogy vele együtt az egyetem rohamosan növekvő hírneve is veszélybe kerüljön. Luther először 1508–1509-ben tanított itt egy évig, majd **két évvel később került véglegesen Wittenbergbe, ahol 1513-tól haláláig a Szentírás professzora volt.**

Mintegy kétszáz hallgatójával és néhány tucat oktatójával a Leucoreának nevezett egyetem eleinte tipikus késő középkori tartományi főiskola volt. Az alapképzést nyújtó filozófiai kar mellett teológiai, jogi és orvosi fakultással rendelkezett. Ekkoriban egyértelműen a jogászok játszották a vezető szerepet az egyetem életében. Az oktatás szemléletét a skolasztika egyik mérsékelt konzervatív ága határozta meg, de már a korai években megjelent az órákináltnál az új tudományos irányzat, a humanizmus is.

Az első nagy egyetemi reformra a reformáció hajnalán került sor, de még humanista szellemben. Bölcs Frigyes a kor vezető egyetemeivel próbált lé-

pést tartani, amikor 1518-ban hét új státuszt hozott létre, nagyobb részt a klasszikus nyelvek oktatására. **Ez a bővülés hozta Wittenbergbe a fiatal Melanchthont is, aki élete végéig hű maradt új munkahelyéhez,** és több mint négy évtizeden keresztül a reformáció elkötelezett munkásainak generációit tanította itt. A XVI. század végéig szinte minden jelentősebb evangélikus teológus – és számtalan gyülekezeti lelkész – a tanítványa volt.

A diákok özönleni kezdtek a szász székvárosba, számuk néhány év alatt majdnem megháromszorozódott.

Évtizedekkel Luther halála utánig ez maradt a legtöbb diákot vonzó német felsőoktatási intézmény.

A parasztháború tájékán volt érzékelhető jelentősebb visszaesés, de ezen hamar túljutott az egyetem, és évtizedekkel Luther halála utánig ez maradt a legtöbb diákot vonzó német felsőoktatási intézmény. A reformok középső szakaszában éppen a hallgatók voltak a változások mozgatói, amelyet a tanrendi átszervezések inkább csak követtek.

A diákok ugyanis a lábukkal szavaztak. Korabeli feljegyzések szerint Luther több mint négyszáz hallgató előtt adott elő, míg az alapképzésben is részt vevő Melanchthon órát hatszázán látogatták. A skolasztikaprofesszorok előadásain eközben kongott a terem az ürességtől. Az érdektelenségbe fulladó kurzusokat előbb-utóbb összevonták vagy törölték. **Így végre megvalósulhatott az, amiért Luther már évek óta küzdött:** Arisztotelész és a skolasztikának nevet adó hagyományos „iskolák” elvesztették jelentőségüket és háttérbe szorultak.

Volt azonban ennek egy nem várt mellékhatása is. A régi órák felszámolásával párhuzamosan ellehetetlenült a diplomakövetelmények teljesítése is, hiszen azok túlnyomórészt a skolasztikus előadásokhoz voltak kötve. A hallgatók nem tudták szabályosan lezárni tanulmányaikat, inkább csak „kimaradtak”, ha hosszabb-rövidebb wittenbergi

tartózkodás után lelkészi állást kaptak egy gyülekezetben. Ezt az áldatlan helyzetet orvosolta a reformok harmadik szakasza Melanchthon rektorsága alatt. Átalakították a képzési és követelményrendszert. A bölcsészkar újra megtalálta helyét az egyetemen belül mint az általános műveltség megszerzésének és a felsőbb karok számára nélkülözhetetlen alapkészítésként és ismeretek elsajátításának színtere. A tanrendi oldalon a képzés gyakorlati részének az átszervezése, a középkori oktatási módszerek helyére lépő újszerű megoldások jelentették a meghatározó elemet.

Mindeközben az oktatás tartalma is radikálisan megújult. A latin költészet mellett a matematika volt az egyetlen olyan előadás, amely szerepelt az 1516-os tanrendben, és még tíz évvel később is hallgathatták a diákok. Ösz-

szességében a skolasztika kiszorult az egyetemről, és Arisztotelész jelentősége is elhalványodott. Ezzel szemben erősödött a természettudományok szerepe; a skolasztikus szemlélet, a logika és a metafizika helyét pedig átvette a klasszikus nyelvek oktatása, a filológia és a retorika. Az alapképzés középpontjába ezzel az új teológia, az írásmagyarázat és az igehirdetés számára kulcsfontosságú készségek oktatása került. Ekkorra a felsőbb karok között is **egyértelművé vált a teológia vezető szerepe, ahol minden tárgyat biblikus szemléletben** kellett oktatni.

A reformáció első évtizedében több lépésben lezajlott intézményi átalakulás tartósnak és sikeresnek bizonyult. Ezzel Wittenberg nemcsak magára talált, hanem az egész német, illetve európai felsőoktatás számára úttörővé vált, és az ekkor megszerzett vezető szerepét sokáig meg is tudta őrizni. Ennek a jelentőségét pedig nehéz lenne túlértékelni. Azzal, hogy a reformátorok a Leucoreát egy provinciális, mérsékelt konzervatív késő középkori főiskolából a német felsőoktatás zászlóshajójává és fél Európa vezető egyetemévé alakították át, a reformáció sikerének egyik legfontosabb feltételét teremtették meg.

ITTÉS GÁBOR

Erények és gyengeségek

Luther – az önmagával is viaskodó ember

Amikor a magazin e számát Luther életének és munkásságának bemutatására és értékelésére szánja, az olvasó tárgyilagos képet vár. Ne csak a fényről legyen szó, hanem az árnyékról is, ne csak nagyságáról szóljunk, hanem a gyengeségekről is, ne csak erényről, hanem bűnről is.

At tárgyilagosság követelménye visszafogottságra kötelez. Az ő életében nincsenek titkok. A történészek ismerik szinte minden napjának eseményét. És nincs olyan elmarasztalás, amit már életében meg ne fogalmaztak volna róla.

Nem fukarkodtak az elmarasztalással római ellenfelei, hogy önhitt, aki a legnagyobbakhoz hasonlítja magát, összeferhetetlen, durva, műveletlen, beteges lelkű, laza erkölcsű, élvezethajhászó. A pápaság bírálatával megbontja az egyház egységét és felforgatja az egyház rendjét. Nem lehet tagadni, hogy tanai-ban van igazság, de azokat egyoldalúan hirdeti. Az evangéliumi szabadsággal pedig utat nyit a szabadosságnak.

A reformáció táborán belül svájci kritikusai azt vetették szemére, hogy túl sok középkori szokást hagyott meg. Ezért végül is megmaradt a katolicizmusban. Mivel az úrvacsora kérdésében szigorúan ragaszkodott a szerzési

igék szavaihoz, ezért biblicista makacssággal vádolták.

És voltak, akik hallgattak rá és egyetértettek vele. Akik tanultak tőle és követték tanítását. Akik hálásak neki, mert megértette velük az evangélium igazságát. Akiket felszabadított abból, hogy fölösleges dolgok cselekvésében bizakodjanak. Az utókor talán csak a rangra gondol, hogy Luther olykor a prófétákhoz hasonlítja magát. Mindent jelentett ez a számára, csak éppen nem rangot és elismerést. Szóljon hát Luther maga. Így írt erről: „Isten rátok uszított engem, hogy miként Hóseás mondja (13,7): medve és oroszlán legyek Asszur útján. Nevem nem hagy titeket nyugodni, míg csak meg nem javultok, vagy el nem pusztultok.” **Küldetés tudatában ellenfelei sem mindig csak valami nagyravágyást láttak**, hanem azt is, amit állítólag maga V. Károly mondott róla, „hogy ha a papok jámborak volnának, nem volna szükség Lutherre”.

Ami a műveltséget illeti, készséggel ismerte el maga Luther is, hogy a nagy humanista Erasmus messze felülmúlja őt ékesszólásban és szellemiekben. Hiszen ő „barbárként barbárságban” élt. Amikor Melanchthonnal hasonlítja össze magát, az őt durvának tartó bírálóknak is válaszol: „Én a sajátjaimnál sokkal jobban szeretem Fülöp magiszter ilyen könyveit, ezeket a nyilvánosság előtt is szívesebben látom akár latinul, akár németül. Én arra születtem, hogy banditákkal és ördögökkel kelljen harcolnom, s azokat leterítenem, azért könyveim sokkal viharosabbak és harciasabbak. Nekem tuskókat és főtörzseket kell irtanom, töviseket és bozótokat kivágnom, posványokat betöltenem, én goromba erdőirtó vagyok, akinek utat kell törnie és egyengetnie. Ezen viszont Fülöp mester szelíden és csendesen jár, épít és plántál, jókedvvel vet és öntöz, erre neki Isten gazdagon juttatta adományait.”

Az Isten emberének önemészítő küzdelméről tanúskodnak az alábbi sorai: „Szememre hányják, hogy harapós és bosszúálló vagyok; én meg amiatt aggódom, hogy nagyon is csínján bántam vele [ti. Krisztus szeretetének hirdetésével]. Azokat a ragadozó farkasokat jobban kellett volna torkon ragadnom, akik az Írást szüntelen tépdésik, mérgezik és a Krisz-

tus elhagyatott szegény nyájának iszonyú romlására vannak. **Ha eléggé szeretném e nyáját, másként kellett volna elbánom a pápával és a romanistákkal,** akik a maguk törvényeikkel és fecsegésekkel, búcsúleveleikkel és bolond dolgaikkal Isten ígését és a hitet egészen kiirtják; akik olyan törvényeket hoznak nekünk, amelyeket akarnak, hogy foglyul ejtsenek és aztán ugyanazokat számunkra újból áruba bocsássák, kik képesek szájukkal pénzelő-kötelet fenni és azzal kérkednek, hogy ők pásztorok és legeltetők, holott valójában farkasok, tolvajok és rablók, miként ezt az Úr (Jn 10,8.12) mondja.”

Aki megütközik kemény, olykor már durva szavain, amelyekkel ellenfeleit illette, vegye számba azokat a mondatokat is, ahol önmagáról írt hasonló stílusban. Megtudva, hogy a rá hivatkozók lutheránusnak nevezik magukat, úgy válaszolt, hogy magát sem kímélte: „Miképp jönnék hozzá én szegény, ocsmány féreg, hogy Krisztus gyermekei az én szerencsétlen nevemről neveztessenek?” Egy másik alkalommal az őt ért fenyegetésekre utalva írja: „Nem vehetnek el tőlem egyebet, csak egy zsáknyi bűdös húst, de hogy mit vehetnek el én tőlük, azt rövidesen majd megtapasztalják.”

A német parasztháborúval vagy a zsidókkal kapcsolatos megnyilatkozásait szélsőségesnek és vállalhatatlannak tekintik az utókor. **Vállalhatatlanok valóban, ha önmagukban, az összefüggésből kiragadva idézik őket** és nem említik azokat, amelyekben a paraszttal szemben a nemes urakat, a zsidókkal szemben a németeket, a keresztyéneket igyekezett jobb belátásra bírni.

„Magam is elégszer tapasztaltam kísértést s még manapság is alig tudok eléggé őrizkedni tőle. Nyíltan bevallhatom ezt, ha valaki kívánja. Én, aki már mégis csak elég öreg doktor és igehirdető vagyok s tudok annyit, vagy legalább is tudnom kellene annyit, mint a sok oktondi együttvéve, mégis újra meg újra gyermekké kell válnom s naponként kora reggel fennhangon elmondanom a miatyánkot, a tízparancsolatot, a hitágazatot s néhány kedvenc zsoltárt, meg egyéb igét. Valósággal úgy, ahogy a gyerekeket tanítja és szoktatja az ember. **Mivel örökös harcban állok az ördöggel, azért kell naponként magammal hordoznom az igét** és sohase mondhatom: Ó, a miatyánk régi ismerős,

tudom jól a tízparancsolatot meg a hitvallást is, hanem napról napra tovább kell tanulnom s a káté tanítványa maradnom.”

„Magam is jól tudom, hogy dicséretet nem érdelek. Hogy pedig élesebb és hevesebb vagyok ott, ahol az Írás dolgáról van szó, mint ahogy azt némelyek elviselhetnék, ne ítéljen el azért senki; ezzel nem is hagyok én fel.

Csak rajta, személyemet és életemet szidja, káromolja, ítélje el, aki csak akarja. Már megbocsátottam neki, de senki se várjon tőlem se kegyelmet, se türelmet, ha akit hirdetek, Uramat, a Krisztust és a Szentleket keveri hazugságba. Én szóba sem jövök; ámde Krisztus ígéjéért, senkit sem kímélve, vidám szívvel és bátor lélekkel helytálok.

Erre adott nékem Isten vidám, rettenthetlen lelket, és reménylem, hogy azt ők meg nem szomorítják soha.”

REUSS ANDRÁS

„Krisztus ígéjéért, senkit sem kímélve, vidám szívvel és bátor lélekkel helytálok.”

Hab a „lutyin”

Elsősorban sörhab, mivel köztudott, hogy a jó sört Luther sem vetette meg. Jól ismertek a mondásai is, amelyekkel kora szóhasználatával (nyersen és bárdolatlanul) evésről és ivásról „humorizált”. Jellemző, hogy e szavai ma kocsmák és éttermek bejárata előtt, reklámpólokon olvashatók. Pedig nem ugyanaz, amikor valaki csak a sör iránti szeretetét, s nem az evangélium terjedésébe vetett hitét „reklámozza” vele.

Van, aki képes könyvet akart írni Luther humoráról (Eric W. Gritsch); nekem egy cikk megírása is komoly nehézséget okozott. Több okból. Először, mert képtelen voltam rávenni magamat, hogy az ügy helyett ezúttal a személlyel foglalkozzam. Másodsorban, mert az akkori papi humor inkább szánalmas, mint nevetető, különösen XXI. századi tálatásban. *Erasmus* így jellemezte az egyház akkori humorát: „Mivel az elméletirők a nevetetést is megemlítik, arra törekszenek, hogy beszédeiket tréfákkal szórják meg, s ezek

a tréfák – ó, bájos Aphrodité – minő bájosak, és mindegyik mennyire a maga helyén van, akárcsak a lanthoz ordító számár!” Még ha Luther ebben is kivételnek számít, **korunk embere akkor sem érdemli meg, hogy e derűs arcát mutassuk meg neki.** Amikor gúnyolói egyre nevetésesebbé teszik, egyre több habot kennek rá, hasznosabb cselekedetnek tűnik a Luther gúnyolók „humorán” dohogni, mint e mai „Európa-cirkusz” bohócainak újabb és újabb muníciót adni.

A feladat tehát a körülmények miatt nem könnyű! Mert bár Luthernek köztudottan jó humora volt (nem csak az *Asztali beszélgetésekben*), a szó mai értelmében véve soha nem vette tréfára a dolgot. A humort ismerte, a tréfát nem! *Karinthy* véleményével értett volna egyet: „Humorban nem ismerek tréfát!”

Mennyire rossz vicc, hogy október 31-e a világtakarékosság napja lett! Annyi tiszteletet nem érdemel Luther, hogy a reformáció jeles napját érintetlenül hagyják? Minő szellemi-lelki izléstelenség a bűnbocsátó cédulák megszüntetéséért való kiállásnak, az ingyen kegyelemről szóló evangélium hirdetésének eseményét a világtakarékossággal egy napon emlegetni! Másrészt mennyire „rátelepedt” a halottak napja a reformáció ünnepe! A jelenlegi halottkultusz már a római katolikus egyházat is zavarja, mert szemmel láthatóan szívesen szabadulná-

nak tőle. Mikor kapja vissza újra méltó helyét a reformáció ünnepe? **Mikor lépnek föl végre az egyházak a sokféle új pogánysággal szemben?**

Hasonlóan Luther „eltemetése”, hogy a vízcspából is Erasmus folyik. Minden tisztelet Erasmusé és az Erasmus-programé, hiszen a nagy humanista kora jeles gondolkodója volt. Sokan jártak hozzá tanácsot kérni, véleményét meghallgatni. Még Luther sem csak vitatkozott vele, hanem méltatta, elismerte, felhasználta munkásságát. A maga területén azonban Luther sem volt egy fokkal sem kisebb nála. Hol késik Európában a Luther-program? Humanista Európa – igen, keresztyén Európa – nem?

Az ördög legújabb mesterkedése azonban mindezekén túltesz! Az a hír járja, hogy tudós régészek Luther feltételezett illemhelyéről vett földmintákból szeretnék megállapítani, hogy mivel táplálkozott öt-száz évvel ezelőtt a reformátor. **Ez azért mégis túlmegy már minden határon!** Segíteni szeretnék a kutatóknak, mert kérdéseikre mintavétel nélkül is pontos válasz adható. Luther több pápát, nem egy királyt, választófejedelemet, őgróft, humanistát, rajongót, lázadó parasztot, önkényeskedő német nemes, pogány törököt, kufár zsidót „fogyasztott el” emberöltőnyi működése során, mert ilyenek szerepeltek az étlapján! Ne a „kijáratnál” tessék kapirgálni, hanem a „bemenetre”

Falragasz Augsburgban

jobban odafigyelni! A szájára, éles nyelvére, amellyel (néhány kivételtől eltekintve) minden esetben telibe talált.

Élég a dohogásból, térjünk rá a témára! A mai Európa Luther-ellenességénél sokkal érdekesebb és szellemesebb, amit a nép szeretete szájhagyományként őrzött meg róla. Ízelítőül csak két példa. Egy régi wittenbergi diáknóta a következő szöveggel maradt ránk:

**„Midőn Wittenbergában a kaput döngettem,
a rektor magnificus azt mondja énnékem:
Domine spectabilis, látszik, hogy kend magyar!
Úgy döngeti-zörgeti, döngeti-zörgeti, döngeti-zörgeti
azt a kaput, mint a jeges zivatar.”**

Kontinensünkről a reformáció korában a legtöbb diák Wittenbergbe ment tanulni. Még Shakespeare Hamletje is oda készült vissza a róla nevezett drámában. A rendelkezésünkre álló adatok szerint ebben Magyarország járt az élen. Az itt tanuló magyar diákok száma megközelítette az ezret, ami az akkori viszonyok ismeretében kiemelkedően nagy számított. Luther, Magyarország és Európa ennyire nem volt egymástól idegen...

Arra is reagált a népi emlékezet, hogy Luther a házasságkötésével is nagy vihart kavart, új korszakot nyitott. A néhai szerzetes frigyre lépésén élcelődő népi humor

szerint ez a következőképpen történt:
„Luther a választottját nagy titokban, az éjleple alatt hozta ki a kolostorból, egy köteggel szalmába takarva. Valaki azonban észrevette:
– Mit viszel, Márton barát?
– Alája valót! – vágta rá, mint aki csak tűzgyújtáshoz készülődik.”

Akad-e köztünk valaki, aki a Luthert gúnyolóokra rájleszt, mondjuk, ahogy ő 1517. október 31-én elmondott ígihirdetésében javasolta: „aki a macska farkára rákötö a csengőt”? A néhai temetőgondnok bátorságára lenne szükség. Latabár Kálmán egy

Miskolc melletti temetőben nyugszik. Az arrafelé dolgozó építőmesterek rendszeresen a közeli italboltban pihenték ki a fáradalmaikat, hogy aztán kapatosan, többnyire jóval éjfél után, hangos ének-szóval térjenek haza. A temetőkapu előtt mindig megálltak, hogy szokásos tréfájukat előadják: „Latyi, gyere ki! Latyi, gyere ki!” – kiabáltak kórusban a kriptá felé. A temetőgondnok egy darabig túrte, de aztán betelt nála a pohár. Egy éjjel lepedőbe burkolózott, s amikor fölhangzott a „kórus”, hirtelen kilépett a kriptá ajtaján. A domboldalról pánikszerűen menekülők közül többnek keze, lába, bordája tört...

Mivel a bátor ember Luther korában is ritka volt, a csengőt neki magának kellett a macska farkára kötni. És láss csodát: rögtön meg is szólalt, jelezve a középkor végét, és bizony szól az mind a mai napig.

WELTLER SÁNDOR

Jubileumi földgömb Wittenberg főterén

A reformáció aktualitása

A lutheri tett, amit ma reformációnak neveznek, botránya volt a XVI. századi Európának. Egy német szerzetes mert másképpen gondolkodni, mint korának tekintélyes előljárói és véleményvezérei. Fellépése szemtelen kihívás volt egy olyannyi üldöztetés után végre befogadott, sőt a földi diadalútját immár másfélezer esztendeje dicsőségesen járó egyháznak. Tette ostobának és ésszerűtlenségnek is tűnhetett. Európát egy eleddig nem tapasztalt Krisztus-ellenes erő, az iszlám, megsemmisítéssel fenyegeti. Az ésszerűség, a felelősség azt kívánná, hogy az európai keresztyénség egységben maradjon, összetartsen, s ne szórszálhasogató teológiai vitákkal emészsze fel önmagát. Ám a német szerzetes az ésszerűség mérlegén az ostobának, a bölcsesség skáláján pedig a bolondnak jutó szerepet választotta.

Mi jogosította fel őt, mi adta a bátorságot neki, hogy életét is kockára tegye és így

szóljon: „Itt állok, másképp nem tehetek”? **Mi teszi aktuálissá ma is az ő személyét és gondolatait?**

AZ IGAZSÁG SZENVEDÉLYES KERESÉSE

A reformáció indulata abból a feszültségből fakad, hogy óriási szakadék tántorg látszat és valóság között. Luther számára az igazság nem akadémikus, filozofikus, hanem egzisztenciális kérdés volt: hogyan lehetek én igaz ember a hatalmas és szent Isten színe előtt? Luthert e szenvedélyes igazságkeresés vitte be a kolostorba és a megtalált igazság vitte ki a kolostorból. A reformáció előfeltétele tehát egyfajta nyugtalanság: a megszokottság, a konvenciók, az üres szavak és frázisok elutasítása. Az igazságról sohasem szabad lemondani: **nem az egység teremti meg az igazságot, hanem az igazság az egységet.** „Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtetnek.” (Mt 5,6)

A IGE FELFEDEZÉSE

Luther radikálisan szakított a középkori hagyománnyal, mely az Írást alárendelte az egyház tekintélyének. Gyakran hangsúlyozta, hogy az egyház az ige eredménye, nem pedig fordítva: „Az Egyház az Igétől született leánygyermek, nem pedig az Ige anyja”. „Nem az Ige van az egyházért, hanem az egyház az Igéért. **Nem azért van az Ige, hogy az egyház megszólalhasson, hanem azért van az egyház, hogy az Ige megszólalhasson.** Nem az egyház teremti Igét, hanem az Ige teremti az egyházat.” Luther új írásmagyarázatára, az „Igére” mint az Úr feltárulkozásának módjára, és a „hitre” mint az ember a kinyilatkoztatásra adott egzisztenciális válaszára összpontosított. Az ember Isten kinyilatkoztatását csak hitben értheti meg, a Szentlélek segítségével.

Luther igeszemléletének négy jellemző vonása:

1. Az evangélium elsődlegessége.

Luther számára „*egyetlen* Evangélium van; aminthogy az Újtestamentum *egyetlen* könyv, és egy a hit és egy az ígéretet adó Isten.” Az evangélium hangja már az Ószövetségben is hallatszik. Ezért az evangélium élő hangjából soha nem szabad törvényt csinálni: „Ügyelj tehát arra, hogy Krisztusból ne csinálj Mózeset, sem pedig az Evangéliumból törvényt és tanító könyvet.”

2. A kánon koncentrikus felfogása.

Luther nem a Szentírás hatvanhat könyvének teljes és egyforma érvényességét vallotta, hanem bátran kezelte a kánont. Számára János evangéliuma volt a főevangélium, Pál és Péter levelei a „legjobbak”, mivel ezek Krisztust hirdetik, és nem cselekedeteit beszélnek el, mint a szinoptikus evangéliumok. Ezért meri a Jakab-levél apostoliságát megkérdőjelezni, és azt „szalmával bélelt levélnek” nevezni: „Nem apostoli tanítás az, amelyik Krisztusról nem ejt szót, még ha Szent Péter vagy Szent Pál tanítaná is. Ellenben mindaz, ami Krisztust hirdeti, apostoli tanítás, még ha Júdás, Annás, Pilátus, vagy Heródes szájából származnék is.”

3. A lélek elrejtettsége a betűben.

Ahogy a törvény mögött az evangélium, a cselekedetek mögött a hit, a romlott egyház mögött a szentek közössége (az igazi egyház) rejtőzik, ugyanúgy rejtőzik a lélek a betű mögött. A Szentírás először Lélek (hang) volt, utána betű lett, de ez a betű azt igényli, hogy újra, állandóan Lélekké, hanggá váljék, azazhogy újra belekiált-

sák a világba, vagyis: hirdesék.

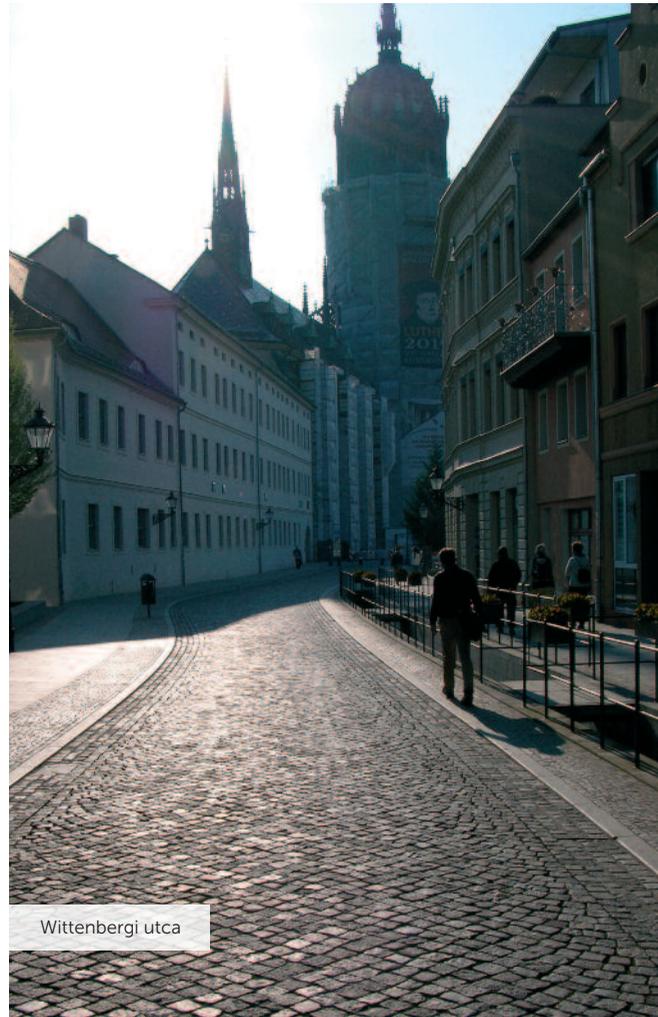
4. Krisztocentrikus értelmezés. Luther szerint az Ószövetséget is Krisztus felől kell olvasnunk és értelmeznünk: was Christum treibet. A nehéz szövegek is csak Krisztusban nyerik el egyértelműen értelmüket: „Ha egy olyan szöveggel van dolgom, amelyiknek kemény héja van, mint a diónak, és nem tudom feltörni, akkor a sziklához (Krisztushoz) vágom, és így megkapom a legédesebb magot.”

A KERESZT TEOLÓGIÁJA

Ha a kereszt teológiájáról beszélünk, akkor a kereszt a megfeszített és feltámadt Jézus Krisztus teljes történetét jelenti, beleértve az ószövetségi előkészületeket, Jézus feltámadását és megdicsőülését is. A kereszt teológiájának legtöbb hivatkozott igéje az Ótestamentumban található (pl. 2Móz 33,18–23, 5Móz 32,39–42, 1Sám 2,6–7 stb.), illetve a bűnbánati zsoltárokbán. A kereszt egyszerre jelenti Istennek a bűnre adott választ (a bűn büntetését), s egyszerre a bűnből való megváltást is. Ezért mondhatta Pál apostol, hogy a keresztből való beszéd botrány a zsidónak és bolondság a görögnek.

A HIT ÁLTALI MEGIGAZULÁS

Reformátor őseink számára központi kérdés volt a hit általi megigazulás, illetve a hit általi megigazítás kérdése: szerintük ezen a tételen áll vagy bukik a kereszténység ügye. Az Isten és az ember között megromlott viszonyt csak az Isten tudja rendbe hozni, az ember hiába próbálkozik áldozatokkal, jó cselekedetekkel, böjtöléssel. Isten hozott érettem áldozatot. **Ennek megértése azonban csak „hitből hitbe” történik.** Ha a bűneimet Isten magára vette, ha elszenvedte

Wittenbergi utca

a bűn büntetését helyettem, akkor én csodálatosképpen megmenekültem. Ezért nekem nem kellett sem egykor, sem ma bármit is tennem. Csak egy

A „kereszt formájú” élet, a keresztyén ember és az egyház élete kiábrázolja a Krisztust.

dolgot: elfogadni, ingyen kegyelemből. De ez nem olcsó, hanem drága kegyelem! (Bonhoeffer) Ha elfogadom, hogy önmagamban elvesznék, de az ártatlan Krisztus halála megment, „kivált” engem, akkor Krisztus igazsága, büntelensége nekem tulajdoníthatik. Miénk lesz az ő igazsága! Elfogadjuk-e, hogy Krisztus után nincs szükség áldozatok hozatalára, hogy a törvényt nem nekünk kell betöltenünk, mert Krisztus betöltötte azt az értünk hozott áldozattal? A törvény betöltése a szeretet. Luther úgy beszél a megigazulásról,

Wartburg vára

hogy az olyan, mint egy csodálatos cserekereskedelem: **én odaadom a bűnömöt, cserébe pedig örök életet kapok ajándékba.** A keresztyén hit ezért nem egy hit a világvallások közül, hanem Krisztus-hit. Nem a cselekedetem, hanem a hitem tulajdoníttatik igazságnak.

A KERESZTHORDOZÓ EGYHÁZ

De mire kell az egyház? Nem elég az egyéni hit? Felidézhetjük az Ágostai hitvallás ide vonatkozó, jól ismert passzusát: „Az egyház a szentek gyülekezete, ahol az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgálják ki.”

Luther szerint az egyház lényege, hogy ott az Isten cselekszik, még akkor is, ha az sokszor elrejtve történik. **Többször is hangot ad annak a nézetének, hogy a kereszt az egyház egyik ismeretőjele.** „Külsőleg is megismerhető a keresztyéni szent nép az üdvösséges szent kereszten, azon, hogy el kell szenvednie

minden szerencsétlenséget és üldözést, minden megpróbáltatást és bajt az ördög, a világ és a test részéről, hogy el kell túrnie belső szomorúságot, félelmet, rettegést, külső szegénységet, megvetetést, betegséget, gyengeséget, hogy hasonlóvá legyen urához, a Krisztushoz. És mindezen szenvedések indító okának egyedül annak kell lenni,

hogy erősen ragaszkodik Krisztushoz és Istennek ígéjéhez: s így a Krisztusért szenved. Ahol ily megpróbáltatást látsz, ott légy meggyőződve arról, hogy ott Istennek szent népe vagyon. Az üdvözítő kereszttel a Szentlélek nemcsak megszenteli, hanem boldogítja is népét, ha valakit Krisztusért megátkoznak, szidnak, gyaláznak, sanyargatnak, az igenis szentté teszi az embert.”

Egyéni életünk és az egyház élete is e földön harc és küzdelem. A keresztségünkben monduk először ellene az

Ördögnek. Mi van keresztségünk és a halálunk között? A „kereszt formájú” élet, a keresztyén ember és az egyház élete ugyanis kiábrázolja a Krisztust. A keresztyén egyház sorsa tehát hasonló a prófétákéhoz és az apostolokéhoz. Ami megtörtént a Szenvető szolgálával, a Messiással, annak az egyházzal is meg kell történnie: a hűséges szolgáknak, az egyháznak szenvednie kell e világban. De nem azért szenvedek, hogy kiérdemeljem Isten kegyelmét! **A szenvedés nem vallásoskodás, cselekedet, munka, misztika, hanem engedelmesség!** A szolgálat szenvedéssel jár, de hogy az egyház elkerülje a szolgálattal járható bálványimádást, állandóan reformációra van szüksége:

ecclesia semper reformanda est. Lehet, hogy az egyháznak el kell veszítenie státuszát ahhoz, hogy jobban szolgálja az evangéliumot, az egyháznak el kell viselnie a szenvedést ahhoz, hogy reformálódjon.

Az egyház története nem Lutherrel kezdődik, hanem Jézus Krisztussal. Sőt, az egyház – egyesek szerint – már az Ószövetségben ott van. Amikor Isten közösséget, népet választ ki magának, s azzal, hogy kiválasztja, együttal meg is szenteli azt. Az egyház közösség, s – mint minden Istenhez tartozó közösségnek –

forrása a Szentháromság: az Atya, a Fiú és a Szentlélek szeretetközössége. Luther az egy, egyetemes egyházon belül reformmozgalmat indított el; bátorságával azt ásta elő, amit az emberi hagyomány betemett. A reformáció nem emberi kezdeményezés, nem dicséretes emberi tett volt, hanem Isten cselekvése. Rajtunk múlik: hagyjuk-e, hogy Isten ma, általunk megújítsa az ő egyházát? Hagyjuk-e?

Kivonat dr. Fabiny Tibor Nyíregyházán 2011. október 29-én elhangzott előadásából

Kapu Wartburg várában

Ének a reformáció első vértanúiról

Fordította: Vietórisz József

Szöveg és dallam: Luther Márton

Új é - ne - ket kell zen - ge - nünk Az Úr - nak ih - le -
4 Az Úr cse - lek - szi ezt ve - lünk Sa - ját di - csé - re -
té - re:
8 té - re. Ma Brűsz-szel-ben mu - tat - ta meg Cso - dás ha - tal - ma
tel - jét, Hol két if - jú - nak ad - ta meg Leg - gaz - da - gabb ké -
12 gyel - mét: A hit - nek győ - ze - del - mét

Oly jó volt János, oly nemes, S oly gazdagon megáldott,
Míg Henrik testvér szellemes, S a bűntől távol állott.
Övék immár a másvilág, Övék az égi pálma;
Az Úrnak ezt a két fiát Megmenti vágyuk álma:
A vértanúk halála.

A drága hamvak szertesét Szóródtak a világba
A bosszúálló nemzedék Örök gyalázatára.
Hiába kit kivégezett, Elnémított a máglya:
Dicsőítő emlékezet Hangos jutalma várja,
S az Isten is megáldja.

De semmi mentés nem lehet A gyilkos vétkezőknek:
A gyötrő lelkiismeret Mardossa, tépi őket.
Gyalázzák majd holtukban is, Akármilyen szentül éltek;
Hazudni fognak abban is, Hogy végre mégis féltek
S hozzájuk visszatértek.

Ti csak hazudjatok tovább a jókra átkot fújva:
Mi áldjuk üdvünk zálogát: az Ige jött el újra.
Megyünk a boldog nyár elé, nem gondolunk a télre,
Virág fakad mindenfelé: a jó kezdet jó vége
Istennek dicsősége.

1523. július elsején megégettek két Ágoston-rendi szerzetest a reformátori hitük miatt. Luther – a leírások szerint – annyira megrendült a hír hallatán, hogy nem tudta másképpen feldolgozni gyászát (s talán önvád is dolgozhatott benne), mint úgy, hogy dalba öntötte reménységét. Azt a hitet, hogy a mártíromság Isten dicsőségét szolgálja és taníthatja a földön küzdőket a kitartásra.

Ez Luther legelső éneke, amely nyomtatásban is megjelent. Nem

gyülekezeti éneknek szánta, funkciója kettős: amolyan „históriás énekként” részletesen elmeséli a történeteket (az eredeti változat 12 versszak, s a per és a kivégzés részletes leírása után még arra is kitér, hogy a hóhérok terjeszteni kezdték, a szerzetesek megtörtek a tűzben, csak már sebeik miatt hiába kértek kegyelmet...), és újkori „szentek legendájaként” segíti az emlékezést, okítja az utókort.

BENCE GÁBOR

Égi jó...

Nem egy kis hab az emberi élet tortáján, valamiféle ráadás a javakra, nem is néhány hozzáértő, vagy rá érzékeny kiváltságos ember kedves tevékenysége a muzsika, hanem – ahogy Márton testvér egykor Wittenbergben fogalmazta – égi jó.

Ebből a fogalmazásból is érteni lehet, hogy miért teszi reformátorunk olyan magas polcra a zenét. Lehet, sokan úgy gondolják, hogy azért értékelté, mert aktívan muzsikált: lanton játszott – erről számos ábrázolás maradt fenn. Valószínűleg valamilyen flötén (furulya vagy fuvola?) is játszott, és gyermekkorától kezdve élete végéig énekelt. **Kórusban is, gyülekezetben is, s ahogy magam elé képzelem alakját, egymagában is.** Ahogy egyre többet foglalkozom a wittenbergi lelkész-professzor személyiségével, lelki alkatával, úgy gondolom, egymagában is dudorászta, énekelte, ismételte az ősi énekeket (így alakultak a gregorián himnuszok gyülekezeti énekké – például a „Jöjj, népek megváltója”), énekelgette az általa írt, vagy éppen másoktól kapott énekeket. Ebben a „kohóban” formálódtak a nagyszerűbbnél nagyszerűbb énekek, amelyekből egy csokrot a magyar Evangélikus énekeskönyv is bemutat.

Hála Istennek, a Luther-énekek lelki-szellemi-zenei anyanyelvévé váltak a világ evangélikusságának, s benne a magyar lutheránusok népének. Vannak köztük „slágerszámba” menő énekek: evangélikus himnuszunk, a zoltárparafrazisból Krisztus-indulóvá vált emblematikus Luther-ének, az „Erős vár a mi Istenünk”. Olyan jó, hogy mi, magyarok, ezt nem csak énekeljük, hanem köszönetként is használjuk. Jó lenne, ha ez a bizonyágtétel nem veszne ki korunk nagy változásai közepette, hanem karakteres jellemzőként, boldog tanúságtételként tovább élne.

„Énekelni, ha szeretsz, nagyon boldog lehetsz, mert az ének égi jó...” S a lutheránus nevelés sokat tett és tesz azért, hogy megszerettesse az éneklést. Ez nagyon általánosan hangzik. Igen, minden befér, ami igényes, Isten szerint való, de kiemelten az, ami nem kisebb szerepre vállalkozik, minthogy a világ, az emberek számára megénekelje, **mindannyiunk szívébe beleénekelje az ígét, Isten szavát.** S ez már valóban elmondja a titkot, amiért Márton testvérünk a teológia után a második helyre sorolta a muzsikát.

A zene alapjában véve jó, mert Isten adománya. Tudom, lehet rosszra is használni, ahogy teszik az emberek Isten sokféle adományával. Ő azonban azért adta, hogy éljünk, és ne visszaéljünk velük. Ha rendeltetésszerűen használjuk, akkor javunkra válik: szórakoztat, gazdagít, elgondolkodtat, kikapcsol, felold, s még sorolhatnám. Mértékkel, igényesen, másokra is figyelve, másokat is gazdagítani készen... Ha azonban nem rendeltetésszerűen használjuk, visszájára fordul

minden: felzaklat, zavart kelt, felszültt tesz, másokat is zavar, többféle – akár maradandó – kárt is okoz.

Luther példát adott, hogy a zenéből – legyen az népzene, műzene, egyszerű dallam és magas művészet – áldás fakadhat. Érdemes hát figyelni Lutherre mint zeneszerető emberre, énekíróra, zenészre, „zenealkalmazóra”.

Fontos az, hogy az ember kifejezze azt, amit szóban nem, vagy csak korlátozottan tud: a szívét, a lelkét, az érzéseit. Fontos, hogy a feszültségekkel teli, oldódásra váró világunkban megtapasztaljuk, hogy a zene elvezethet a harmóniáig. Fontos, hogy a zene kifejtse a semmi mással össze nem mérhető hatását: közösséggé formálja az embereket, hiszen már alig van olyan tevékenység, ahol emberek egymásra figyelve, egyszerre lélegzetet véve, egymás és a világ felé megnyílván tudnak valami közöset tenni. **A zene jó. Jótékony hatását hívők és nemhívők egyaránt érzik.**

Luther azonban arra emlékeztet, hogy a zene mindezen lehetőségeken is túlmutatva égi jó. Azaz: hordozhatja Isten sok-sok áldását. Ebben első helyen – ahogy Luther számára mindig – az Ige áll. A zene hordozója lehet Isten Igéjének. Úgy is, hogy bibliai szöveget vesz szárnyaira. Úgy is, hogy bibliai gondolatokat folytat tovább, s így igehirdetővé válik. Úgy is, hogy az ige által megszólított ember választ, azaz imádságát szólatlatja meg hangjaival. Úgy is, hogy az ige mondanivalóját tanítja – hiszen káté énekeink így szólalnak meg.

„Az ördög nem bírja a tömjénfüstöt” – ismerjük a régi mondást, melynek átvitt értelemben mély valóságtartalma van: ahol Isten dicsérete, magasztalása zajlik, ott az ördögnek nincs helye, menekül. Luther ezt a zenével kapcsolatban állítja – és igaza van: a zene ördögöt űz. Sokféle értelemben így van. Bibliai történetek, a történelem sok esete, de bizo-

nyára egyéni életünk tapasztalatai is erről beszélnek. Kiüzi a magányosság, a nyugtalanság, az elkeseredettség, a bizonytalanság, a disszonancia ördögét. **De a reformátor szerint még ennél is több: elüzi a gonoszt, amely el akar választani Istentől.** Elüzi azzal, hogy szívünkbe-lelkünkbe énekl az Igét.

Tegyünk egy jó kísérletet: lapozzuk fel énekeskönyvünkben a Luther-énekek egyikét-másikat. Olvassuk, dúdoljuk, énekeljük! Akár többször is egymás után. Figyeljünk rá mint tanításra, imádkozzuk vele saját könyörgésünként, vegyük el belőle a megszólaló Igét! (Érdemes egyszer kigyűjtve egy csokorban látni énekeskönyvünk összes Luther-énekét.)

Talán magunktól nem így mondanánk, nem eszerint fogalmaznánk. A szívünk talán még rest, hogy így valljunk. De sokszor a szánk okosabb, mint a szívünk, s az előttünk jártak segítségével kimondja, és a lelkünk mélyére juttatja az egy

szükségeset, az Igét. Luther ebben nagyon nagy segítségünkre volt. Ezért – példaként – hozom ide az énekeskönyvünk 303-as énekét. Lutheránus egyházunkban nem minden éneket ismerünk, tudunk reformátorunktól. Ezt is ritkábban éneklük. Pedig érdemes megtanulni. Nem olyan fülbemászó – első hallásra –, mint némely ifjúsági énekünk, de aki veszi a fáradságot, hogy megtanulja (dallamát is, szövegét is), az maradandó, időt álló kincsre tesz szert.

S még egy valami, amiről Luther is szeretettel beszélt: ha itt elkezdjük a „gyakorlást”, akkor már igazi kórustagként énekelhetünk majd tovább az Isten országában, ahol egy percre sem szűnik meg az istendicséret. Ahogy a Jelenések könyve mondja: ott majd együtt énekelhetjük a Bárány énekét. A gonosz felett való győzelmi éneket.

HAFENSCHER KÁROLY

Krisztus Jézus, mi Megváltónk, Sok halállos seb-ből
gyógyító, Értünk ontott drága vért,
Megfizett minden bűnünkért.

2. Hogy erről megemlékezzünk, Testét, véréát adja ő nekünk
Kenyér és bor színében, Hogy mivelünk eggyé így legyen.
3. Am kit ő így vendégül lát, Vizsgálja meg mindig jól magát,
Mert méltatlan nem mehet: Halált venne és nem életet.
4. De bizzál, ne kételkedj már: ő beteget, bűnöst hív és vár,
Terhe alatt roskadót És bűnbánat könnyét hullatót.
5. Csak higgy bátran, teljes szívvel, És ha száddal is vallást teszel,
E test és vér ad neked Megújulást, békét, életet.
6. Életfádon akkor bőven Szeretet és jóság így terem.
Más javára így lehet, Amit az Úr rajtad végezett.

Emléktábla azon az eislebeni házon, amelyben Luther meghalt

A modern tanatológia (halálkutatás) témája és Luthernek a halállal kapcsolatos gondolkodása között jelentős különbség van. Az előbbi a maga vizsgálódási eszközével nagyon részletesen feltérképezte a meghalás titokzatos fizikai és lélektani folyamatát, így ezt a félelmetes jelenséget immár jobban ismerhetjük, mint korábban – ha nem is tudunk róla mindent. Ezzel szemben Luther a legvégső cél valóságát, az örökkévalóságot látta maga előtt, annak az igei, teológiai felismerésnek köszönhetően, amely az egész reformáció kulcsélete, és a neve „megigazulás”. Isten

Fotó: SzJ

Galamb Wartburg várában

Egy gyönyörű kert, azaz az örök élet valósága

Luther és a halál

igaznak nyilvánít bennünket a Jézus Krisztusnak, mégpedig a Megfeszített és Feltámadott Úrnak köszönhetően, csak fogadjuk el hittel, amikor a Szentlélek Isten felajánlja a bűnbocsánatot tiszta kegyelemből.

Mi tudjuk, hogy mindenkinek meg kell jelennie a Krisztus ítélőszéke előtt (2Kor 5,1kk), de azt is tudjuk, hogy akik hisznek Jézus Krisztusban mint Megváltóban, már átmentek a halálból az életbe (Jn 5,24), **vagyis az ítélet a hívőnek tökéletesen pozitív**. Ezek után teljesen érthető, hogy Luther elsősorban a végső álla-

potra koncentrált, azaz az örökkévalóságról van határozott véleménye, és akár gyermekded módon is képes megfogalmazni azt, amiről megvan a világos igei tájékozódása. Határozott és világos teológiai gondolkodása szólal meg ilyen érthető, világos, érzékelhető, felfogható szinten. Elvont teológiai fogalmakat nekünk is szabad gyermekded módon megfogalmazni, de hangsúlyos, hogy egyszerű módon csak azt tudjuk elmondani, amit már igazán, kellő mélységben megértettünk a szent Ige segítségével.

Luther példája nagyon egyszerű. Elsőszülött, négyéves fiának (János, született 1526 júniusában) lelkéhez szeretne szólni 1530 júniusában, a születésnapja táján. Pedagógiai szándékkal terelgetné fiacskáját a helyes (az örökkévalóság felé vezető) útra. Ne felejtjük, egy négyéves gyermek számára ír, de nem segítség-e nekünk is csendes meditáció során elmélyednünk a témában, és addig gyönyörködni a képekben, amíg egyszer csak a mi lelkünkben is, előttünk is egyre határozottabb képszerűségben bontakozik ki az örökkévalóság csodája?

Nem a halál, hanem az örökkévalóság!
A tudományos kutatás nagyon sok információt tár elénk a meghalás félelmetes folyamatáról, de mennyivel inkább felszabadító, békítő, felemelő annak a látása, hogy előttünk ragyog az igei alapon kirajzolódó örökkévalóság.

Luther a négyéves fiacskájának így ír: „Krisztusban kedves fiacskám. Örömmel hallom, hogy jól tanulsz és imádkozol. Tedd is ezt, fiacskám, így haladj előre.

„Ez az élet az eljövendő életnek a bevezetése.”

Hogyha hazamegyek, szép vásárfiát viszek neked. Ismerek egy szép, kedves, gyönyörű kertet, melyben sok gyermek járkal aranyos kabátkában, s a fák alatt almát, körtét, cseresznyét, sárga ringlót és szilvát szednek, énekelnek, ugrándoznak és jókedvűek. Szép kis lovacskáik vannak, aranyos zablával és ezüst nyereggel.” 1530-ban kemény politikai és teológiai csata kellős közepén élt Luther Coburgban. Onnan és ebből a helyzetből írta a levelét kislányának.

Mi a lényege? Az, ami egy gyermeki léleknek a legfőbb vágya, álma, kívánsága, óhaja lenne, annak a segítségével fogalmazza meg Luther Isten országának a valóságát, és szabad nekünk Krisztus tanácsának engedelmességgel gondolkodnunk, azaz, hogy olyanok legyünk, mint a kisgyermek. Olyan készséggel fogadjuk mi is azt, hogy majd egy nagyon szép, kedves, csodálatos valóság vár ránk.

Mindezt megható módon illusztrálja Luther édesapai gyásza is, amikor hétéves kislányát, Magdolnát vesztette el: „Kedves Magdikám, milyen jó neked! Fel

fogsz támadni és világitani fogsz, mint egy csillag, mint a nap. – Lélekben nyugodt, de test szerint igen szomorú vagyok.” Még ezt is olvassuk az apától: „Nagyon szeretem, édes Istenem, de ha el akarod őt venni, szívesem fogom Ténaled tudni.”

Mi igazolja Luther ez irányú gondolkodását a legjobban? Ő maga sokszor volt beteg, aminek oka elsősorban a kemény, kegyetlen, öngyötrő élete volt. 1527 júliusában nagyon közel került a halálhoz, akkor ezeket a sorokat hagyta ránk: „Készen voltam a halálra. Uram, mindenható Istenem, milyen szívesen ontottam volna véretem a Te igédért. Ha a Te akaratod ez, szívesen meghalok. **Csak a Te neved magasztaltassék, akár életem, akár halálom által!**”

Luther földi életének utolsó hetei és napjai illusztrálják a legmeghatóbban az Ő hozzáállását – nem a halálhoz, hanem Jézus Krisztushoz és az örökkévalósághoz. 1546 februárjában szülővárosában, Eislebenben volt. Perlekedő grófkot kellett békíteni, vállalkozása nem volt sikertelen, de a rossz időjárás miatt nem tudott hazautazni. Súlyos beteg lett. Ekkor születtek e sorok: „Az az igazi előkészülés a halálra, ha tudjuk, hogy a halált, bünt, poklot, sántát legyőzte és megsemmisítette a megfeszített Krisztus. Minél erősebb a hit, annál gyengébb a halál; s minél gyengébb a hit, annál nehezebb és keservebb a halál. Nem hasonló a halál az éjszakai alváshoz? Mert amint az alvástól elmúlik a gyengeség, és az élet lelke visszatér, úgyhogy az ember reggel friss jókedvvel kel fel, így fogunk mi az utolsó ítéletkor feltámadni, mintha csupán egy éjszakát aludtunk volna; frisek és erősek leszünk. Ez az élet az eljövendő életnek a bevezetése.”

Luther sokszor kimondta, leírta, hogy bármikor kész meghalni, mert ez számára ugyanaz, amit Pál ír („Nékem az élet Krisztus” – Fil 1,21). Így a halál közvetlen közelében sem tagadja meg a szentírási felismeréseit, és megható, közismert képpel fejezi ki helyes lelki állásunkat Isten színe előtt: **„Koldusok vagyunk. Ez az igazság.” Ezek az utolsó szavai.**

Ez az ő hitvallása! Koldus mi voltunkban egyedül Krisztus a segítségünk, kolduljuk hát az Ő kegyelmét. 1546. február 18-án hajnalban nem meghalt, hanem hazatért egy gyönyörű kertbe, Isten országába Krisztus által.

RIBÁR JÁNOS

Magdalene Luther, azaz Lenchen, Lucas Cranach Der Reformationsaltar című festményén

Petróczi Éva

Luther bizakodó éneke

Magdalene Luther emlékére

Lenchen, Lenchen,
kicsi lánykám,
égi úton járó bárány,
taníts békés búcsúzásra,
angyal karján távozásra,
jeges rettenet helyett.

Hogy ne félje a halált,
erre tanítsd meg apád,
mert Wittenberg tudora
nem egyéb, mint gyöngye gyermek,
végórája ha közel.

Tudván tudom,
te, aki most
házi fészünk
kicsiny halottja vagy, egykor
mennyei szálláscsinálónk leszel.

Luther üvegkoporsója

És mások mit gondolnak

Megkérdeztük néhány felekezet képviselőjét

STEINBACH JÓZSEF

A Dunántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) elnöke

Luther Mártont szerzetesi éveiben sokat gyötörte Isten igazságosságának gondolata. Életében sorsdöntő volt Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének tanulmányozása, egészen pontosan, amikor igazán megérti az Igét: „Az igaz ember pedig hitből fog élni” (Róm 1,17). Erre az Igére épül a hit általi megigazulás tana. Nagyon fontos tétel ez, amely meghatározza egész teológiánkat. Nekünk, reformátusoknak is alaptanítás a hit általi megigazulás tana. Erre épített Kálvin is, hozzátevé a megszentelődés tanát.

A hit általi megigazulás tanával együtt, a további három reformátori ta-

nítás is ugyanúgy tanításunk alapköve. Hiszen nagyon jól tudjuk, hogy mindez egyedül a Szentírásból olvasható ki, és egyedül a Jézus Krisztusban nekünk adatott kegyelem által lesz a mienk.

A szerzetesrendek és a kolostorok világát hátrahagyva, a reformációban egy emberközelibb hang szólal meg. Nagyon szimpatikus nekünk Luther Márton emberi arca, úgy ahogy az *Asztali beszélgetések* alapján megismerjük őt. A reformátor és az ember hamisítatlan képét fedezhetjük fel benne. Megjegyezném, hogy Kálvin sem volt mogyoró, életidegen ember. Az *Asztali beszélgetések* témáiból világosan látjuk Luther páratlan humorát. Írásaiban használt példái, hasonlatai is erre mutatnak.

Mindamellet, hogy tisztában volt a reformáció ügyének súlyosságával és egyházszervező munkájának tétjével, életvidám és felszabadult emberként jelenik meg számunkra. Érezhető, hogy megélte azt a felszabadító igazságot,

hogy hit által az üdvösség már a földi életben az emberé. Ennek bizonyossága megtanít örülni az életnek. Ezt a bizonyosságot megélte Luther, felesleges, túlzott terhekkel nem nehezítve saját életét.

Ugyanakkor jó, hogy nemcsak a reformátort, a teológust, a hittudóst láthatjuk benne, hanem azt is, hogy férj és családapa is volt. A szolgálatban segítése és támasza volt felesége, Bóra Katalin.

Életigenlő magatartását tükrözi az is, hogy nem élte a tudósok visszavonult életét. Társasági ember volt. A mindennapokban való jártasságára mutat, hogy egyszerű embereket és gyermekeket is képes volt megszólítani. Ezért írja a *Kís kátét* a gyermekek számára, míg a *Nagy kátét* kifejezetten a teológusoknak szánta.

Mindezt összevéve, azt gondolom, hogy Luther hite, igei alapú vallásossága, derűs, felszabadult életvitele meghatározó a ma embere és a ma teológusa számára.

BERECZKI LAJOS

Baptista lelkipásztor, a Baptista Teológiai Akadémia rektorhelyettese

A baptista közösség tagjaként Isten iránti hálával gondolunk Luther Mártonra, a nagy reformátorra, a XVI. századi reformáció elindítójára. Mivel azonban Luther és kortársai nem nevezték reformációnak – a korabeli reformációfelfogástól való elhatárolódásuk miatt – az általuk indított mozgalmat, még közelebb áll hozzánk az ő eredeti meghatározásuk. Azt mondták, hogy Luther Márton „az evangéliumot hozta napfényre”, követői „az evangéliumot hirdették”, illetve életük „evangéliumi élet” volt, hiszen mi is szeretnénk arra törekedni, hogy az evangéliumot életünkkel – szóban és tettben is – képviseljük az emberek előtt.

Luther a 95 tételhez kapcsolódó, Albrecht mainzi érsekhez írt levelében leszögezte: „Krisztus sehol sem parancsolta meg a búcsú prédikálását, de az

Luther Mártonról?

evangélium hirdetését nyomatékosan megparancsolta.”

Ugyanakkor Luther Márton szolgálata tündöklő példa előttünk a szentségben való járásra is, mert a kegyelemből hit által való megtartatás igazsága nála sohasem vált el attól, ami ebből következett, Krisztus odaszánt étellel való követésétől. Ma is bátorító számunkra Luther megállapítása, mely szerint „az egész életünk nem egyéb, mint folyamatos keresztség, naponta meg kell halnunk a bűnnek, és naponta fel kell támadnunk az új életre.”

Még egy kapcsolódási pontot említek. A reformáció örököseire ma is jellemző a Szentíráshoz való ragaszkodás. Luther Márton 1519-ben a lipcsei hitvitán kijelentette, hogy számára az egyház tanításának és rendjének végső normája a Szentírás (sola Scriptura).

Végül álljon itt egy idézet Luther Márton 1544-ben elmondott húsvéti igehirdetéséből: „Tehát Krisztus és az ő tisztasága a mienk, és mindezt hit által kaptuk ajándékba mindenestől. Mi pedig ennek alapján tisztának minősülünk. Ám mindennek ellenére nem válunk egy csapásra önmagunkban tetőtől talpig tisztává, mentessé minden bűntől és gonoszságtól, hanem marad még fölösen a régi kovászból, amely miatt bocsánatra szorulunk, és arra, hogy ne számítsák be nekünk, amennyiben mi megmaradunk a hitben, és kiséperjük, ami tisztátalan.”

SZUHÁNSZKY T. GÁBOR

Metodista lelkész, a Magyar Evangéliumi Szövetség (Aliansz) alelnöke

Legegyszerűbb, ha egy angol metodista teológus (L. Cox) megállapítását idézem: „Általában a metodisták csodálják Luther munkásságát, és a reformációra is úgy tekintenek, mint Isten munkájának egy lépcsőfokára. Luther és Wesley gondolkodásmódja között nem éreznek túl nagy eltérést.” Wesleyre Luther gondolkodásmódja komoly hatással bírt. Nem az első, de a legmélyebb hatás a kétszáz évvel ko-

rábban élő reformátortól az ún. „Aldersgate-megtérés” élményén keresztül érte. Egy hétköznapi bibliaórán, ahol éppen Luther a Római levélhez írt magyarázatának előszavát olvasták fel, különös lelki élményben volt része. Naplójában írja: „ahol Luther azt írta le, hogy Isten munkája milyen változást idéz elő a szívben a Krisztusban való hit által, szívemet szokatlan módon átmelegedni éreztem. Úgy életem át, hogy rábízam magam Krisztusra, egyedül csak Krisztusra üdvösségem tekintetében.” Ez az esemény nem az egyetlen, melyet Wesley átél a lutheranizmus hatásából, és ami gondolkodásán keresztül a metodizmusra is következményekkel bír.

Itt gondolhatunk elsőként Wesley nagyon erős ragaszkodására az anglikán teológiai gyökerekhez, mely a 39 Anglikán hitcikkelyben kristályosodik ki. Tudjuk, hogy ezek megfogalmazásához a korabeli Anglikán Egyház lutheránus teológusokat hív segítségül, s így a reformációs gondolkodás, ha áttételesen is, de alapvetően meghatározza azt. Ez a hitvallás az alapja a metodista hitvallásnak is.

Wesley ezen kívül naplójában említ néhány olyan hatást, mely karakterisztikusan összekapcsolja a lutheri gondolkodást a metodistával. Ezek meghatározó módon a herrnhutiakon, illetve a cseh-morva atyafiakon keresztül, és a lutheri pietizmus hallei vonalának hatásában válnak érzékelhetővé. Wesley amerikai útján találkozik a herrnhuti testvérek lelkeségével: „Alázatosságuknak állandó bizonyítékát adták azzal, hogy szolgáló dolgokat végeztek el a többi utas körül” fizetség nélkül, és ezt azzal magyarázták, hogy „büszke szívüknek ez jót tesz, és szeretett Megváltójuk ennél többet tett nekik.”

Később egyik lelkészüktől az akkor még teljesítménykényszer alatt élő és a hit által nyerhető kegyelmet csak könyvekből ismerő Wesley tanácsot kér. Kérdést kap válaszul: „Van belső bizonyosságod arról, hogy Isten Lelke lelkeddel együtt bizonyoságot tesz istengyermekségedről?” Az anglikán

lelkész, aki az üdvözítő hit maga által érzékelt teljes hiányában nem akar Igét hirdetni a továbbiakban, a cseh-morva Böhler Pétertől azt a tanácsot kapja: „Prédikáld a hitet, míg magad is meg nem nyered, aztán azért fogod prédikálni, mert megnyerted.” A hallei intézmények szolgálatáról beszámoló hírlapokat Wesley már szülei házából is ismeri. Rövid hallei látogatása megteremkenyítő a metodista társadalmi missziókra nézve.

S végül talán legkifejezőbb Wesley 52 alapigehirdetéséből az első, mely a hit által való üdvösségről szól. Az utolsó bekezdések egyikében Wesley így beszél Lutherről: Az ellenség dühöng és el akarja pusztítani azokat, „akik először prédikálták” ezt az igazságot. „És ezért – tudván tudva, hogy egyedül ez a hit képes alapjában megrendíteni országát – hívta egybe seregeit..., hogy elijessze a seregek Ura dicsőséges bajnokát, Luther Mártont e tanítás újraélesztésétől.”

DR. SZIGETI JENŐ

Adventista lelkész,
habilitált egyetemi tanár

1888-ban az adventista egyház legnépszerűbb, legnagyobb hatású írója, E. G. White (1827–1915), ki száz esztendővel ezelőtt hunyt el, így írt Lutherről az egyik fő művében. „A buzgó, lánglelkű, mélyen vallásos Lutherre, aki az istenfélelmen kívül nem ismert más félelmet, és aki a vallásos hit alapjaként csak a Szentírást ismerte el, korának nagy szüksége volt. Általa Isten csodálatos munkát végzett, hogy az egyházat megreformálja, és a világot felvilágosítsa.”

Életének bemutatása után így értékelte munkásságát: „Prédikációiból és írásaiból olyan fény árad, amely emberek ezreit ébresztette és világosította fel” (E. G. White: *A nagy küzdelem*). Az adventisták Lutherben ma is az egyház megújítóját látják, aki azt tanítja ma is, hogy az egyház akkor él, ha szüntelen reformálódik.

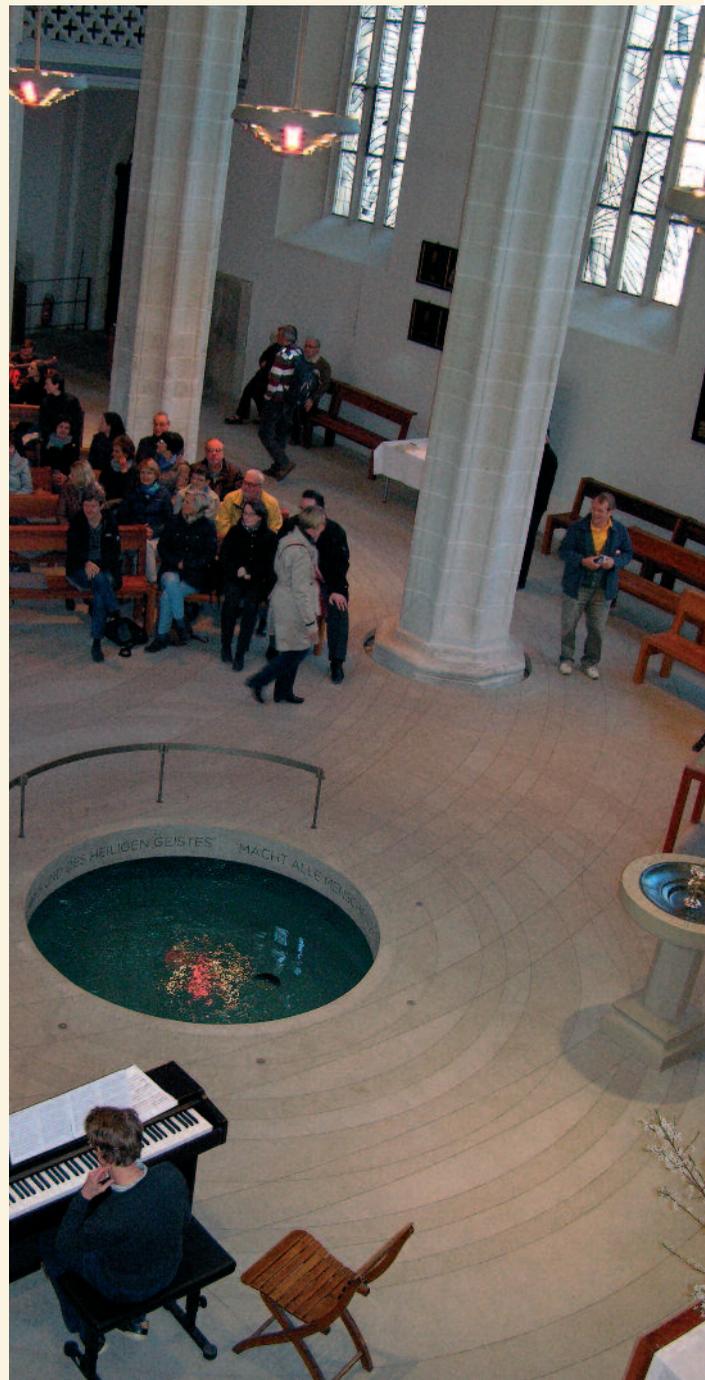
Beszélő képek

Luther szobra Wittenberg főterén. A szobor felirata magyarul: Erős vár a mi Istenünk. Két srác beszélget az emlékmű tövében. Ők mit tudhatnak a város híres emberéről? Eljut-e hozzájuk az egyház? És ha igen, érthető, fogható, meggyőző-e üzenete? Tudják-e a maiak, hogy Isten valóban erős vár, biztos menedék a bajban, az élet viharáiban?

Beszélő képek

1483. november 10-én született Luther. Másnap megkeresztelték az eislebeni Szent Péter és Pál templomban. 1946-tól Lutherstadt Eisleben a városka neve, a templom pedig más néven Taufkirche, azaz keresztelő templom. Egész életében fontos volt számára a keresztség: „Meg vagyok keresztelve!” – A templomban kialakítottak egy bemerítőmedencét, megtartva a keresztelőkutat is.

Rejtvény

1. Hol és mikor született Luther Márton?

- A. Wittenbergben 1517-ben
- B. Eisenachban 1546-ban
- C. Eislebenben 1483-ban

2. Melyik városban tanult filozófiát és jogot?

- A. Erfurtban
- B. Augsburgban
- C. Drezdában

3. Mansfeld városa hogyan kötődik Luther Mártonhoz?

- A. ott szentelték pappá
- B. ott nőtt fel
- C. ott született a felesége

4. Milyen természeti jelenség játszott közre abban, hogy belépett az Ágoston-rendbe?

- A. földrengés
- B. özönvíz
- C. villámcsapás

5. Mikor szentelték pappá?

- A. 1507-ben
- B. 1505-ben
- C. nem szentelték pappá

6. Hol tanított a bibliai tudományok professzoraként?

- A. Rómában
- B. Wittenbergben
- C. Wartburgban

7. Mi történt 1517. október 31-én?

- A. kiátkozta a pápa
- B. elfogadták az Ágostai hitvallást
- C. kiszögezte 95 tételét a wittenbergi vártemplom ajtajára

8. Mi az a „búcsúcédula”?

- A. aki búcsúcédulát vásárolt, bűnbocsánatot kapott pénzért
- B. az elbocsátott szerzetesek és apácák kapták távozásukkor
- C. a reformáció hívei küldték a pápának

9. Hol tartózkodott Luther, amikor lefordította a Bibliát német nyelvre?

- A. Wittenbergben
- B. Wartburgban
- C. ismeretlen helyen bujdosott

10. Luther tanításának esszenciája:

- A. egyedül a Szentírás Isten hiteles szava, egyedül kegyelemből, egyedül hit által, egyedül Krisztusban van üdvösségünk
- B. a szabadság, testvériség, egyenlőség eszméjének megvalósítása
- C. az úrvacsora két szín alatti kiszolgálása

11. Zwinglivel folytatott hitvitája során egy témában nem tudtak megegyezni. Később a református és evangélikus vonal emiatt

vált ketté. Mi volt ez a bizonyos kérdés?

- A. a keresztség
- B. az úrvacsora
- C. a katolikus egyházhoz való viszonyulás

12. Hol és kinek a közreműködésével fogadták el az Ágostai hitvallást, mely ma is az evangélikusság elsődleges hitvallási irata?

- A. a wittenbergi egyetemen, Zwinglivel folytatott vitája során, Kálvin János közreműködésével
- B. az augsburgi birodalmi gyűlésen, Melanchthon Fülöp közreműködésével
- C. Rómában, a protestáns választófeljelmelek segítségével

13. Ki volt Luther felesége?

- A. Katharina von Bora
- B. Katalin von Melanchthon
- C. Elisabeth Margareta Bora

14. Hány gyermekük született?

- A. 8
- B. 6
- C. 9

15. Hol és mikor halt meg Luther Márton?

- A. száműzetésben Poroszországban 1567-ben
- B. Eislebenben 1546-ban
- C. Augsburgban 1536-ban

A rejtvény helyes megfejtéséért jutalmat küldünk.

A megfejtéseket a szerkesztőség címére várjuk:
1164 Budapest,
Batthyány Ilona u. 38–40.

A magazin 2015/II. számának rejtvénymegfejtése:
a Római levél 2. fejezete (Isten nem személyválogató)

A. L.

Rajzfilm Luther életéről

A Magyarországi Evangélikus Egyház 12 részes animációs film-sorozattal készül a reformáció kezdetének 2017-es évfordulójára. A *Richly Zsolt* rendező és *Lackfi János* forgatókönyvíró nevével fémjelzett sorozat a televíziós sugárzás mellett digitális tananyaggal kiegészítve gyülekezeti és iskolai

csoportok számára is jól hasznosítható lesz. A filmsorozat drámai ívű epizódokban dolgozza fel Luther életének eseményeit: a fametszet és a képregény stílusát ötvöző egyedi képi világában korabeli dokumentumok és a belső, lelki történéseket kifejező alakváltozások (morfok) is megjelennek.

A katolikus szerző tollából származó szöveg teológiai és történeti hitelességét *dr. Fabiny Tamás* püspök és *dr. Csepregi Zoltán* egyetemi tanár szakértői munkája garantálja. Az animációs munkafolyamatok nagy része a Budagyöngyén létrehozott Luther Animációs Műhelyben zajlik tapasztalt szakemberek és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen végzett fiatal tehetségek bevonásával.

A világszerte kuriózumnak számító rajzfilm előkészületei széles körű nemzetközi érdeklődés övezi: a következő külföldi bemutató 2015. augusztus végén lesz Wittenbergben, ahol a Lutheránus Világszövetség által szervezett fiatal reformátorok hálózatának tagjai ismerhetik meg a rajzfilm három epizódját angol nyelvű szinkronnal.

PAP KINGA MARJATTA

Könyvajánló

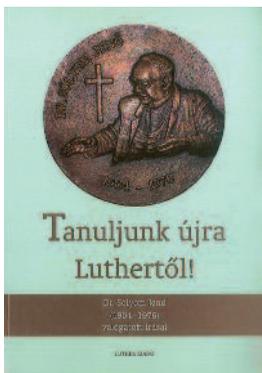

Ursula Koch: Rózsák a hóban

Luther Kiadó, Budapest, 1999

A német történelemből talán senkiről sem rendelkezünk annyi adattal, mint a Luther családról. Barátok és ellenségek rengeteg feljegyzést hagytak ránk. A regény Luther Márton feleségéről, Bóra Katalinról szól. Arról a nőről, aki ott volt Luther mellett élete minden pillanatában. Az író nem idealizálja a család életét. Ugyanúgy fellelhetünk kemény szavakat, mint gyengédséget. Olyan

emberek képe rajzolódik ki belőle, akik mindennapi harcukat vívják az életben.

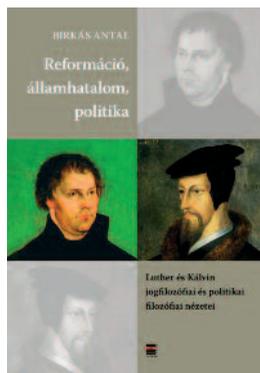
Dr. Sólyom Jenő: Tanuljunk újra Luthertől!

Luther Kiadó, Budapest, 2004

A generációkat tanító egyháztörténész összegyűjtött tanulmányait közli a kötet, melyek néha meglepően aktuálisak a mi időnkben is.

A címet Sólyom Jenő *Előre Lutherre!* című cikkének záró gondolatai inspirálták: „Tanuljunk újra mentől többet Luthertől! Tanuljunk tőle legalább annyit, mint amennyit tanultak tőle annak idején magyar tanítványai!

Tanuljuk meg tőle újra: az egyházban az evangélium minden előtt!” A kötet szerkesztőjének, ifj. Sólyom Jenőnek a munkáját egy egész bizottság segítette: dr. Fabiny Tibor, Keveházi László, dr. Csepregi Zoltán, dr. Szabó Lajos, Terray László és dr. Korányi András.

Birkás Antal: Reformáció, államhatalom, politika

Luther Kiadó, Budapest, 2011

A két nagy reformátor, Luther és Kálvin gondolkodása messze túlnyúlik a teológia határain, a politika, a gazdaság, a jogtudomány, a zene, a modern természettudomány kibontakozása, illetve átalakulása terén is tetten érhető. Munkásságuk hatása a modern kor embere számára megkerülhetetlen. Ez nem csupán a teológiára, de a jog- és a politikatörténet alakulására is vonatkozik. Ez a könyv a hatalom és a politika, az állam és a jog világával kapcsolatos reformatori gondolatokat, a két nagy reformátornak ezek kapcsán kifejtett nézeteit igyekszik elemezni és tudományos alaposággal feltárni.

Virág Jenő: Dr. Luther Márton önmagáról

Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 1991

Ez a könyv történelmi dokumentumok gyűjteménye. Maga a reformátor beszéli el olvasmányos formában élete legfontosabb eseményeit. „Kezdetben súlyos dolgok tárgyalásához nem voltam eléggé tapasztalt és tanult. Egészen véletlenül, akaratom és szándékom ellenére kerültem ebbe a perpatvarba. Isten a tanúm. Én is azok közül való vagyok, akik írás és tanítás közben haladtak előre.”

Luther Márton: Tizennégy vigasztaló kép

Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 1994

A reformátor tizennégy pontban, kétszer hét vigasztaló lelki képben foglalja össze az evangéliumi vigasztalást Frigyes szász herceg részére. Az irat sokaknak tetszett, úgyhogy kinyomtatták. Rendkívüli hatása miatt egymást érték az újabb és újabb kiadások.

A. L.

Idézetek az ige hallgatásáról és megbecsüléséről

Válogatta:
Véghelyi Antal

„Az Úr ... szeretné, ha jól az eszünkbe vésnénk, hogy az igét hogyan kell hallgatnunk. Ezt mondja: »Vigyázzatok tehát, hogyan hallgadjatok! Mert akinek van, annak adatik, de akinek nincs, attól az is elvétetik, amiről azt gondolja, hogy az övé.« E szavakkal világosan értésünkre adja, hogy nem jelentéktelen dolgról van szó. Itt nincs helye tréfának, és senki sem okoskodhat így: Én még egy ideig az után akarok járni, abban akarok serénykedni és azt akarom tenni, amiből hasznot húzhatok, és amiben kedvet lelem. Isten igéjét majd akkor hallgatom és hinni is csak akkor fogok, amikor ezek keresésére már képtelen leszek, és amikor mindenből már annyit halmoztam fel, amennyire szükségem van.

Jól vigyázz, nehogy csalódás érjen! Ki tudja, meddig élsz, meddig hallgathatod az igét, vagy milyen megpróbáltatással látogat meg az Úr. ... Ő nem akarja, hogy a hallást más időre halaszd, mint ahogy általában

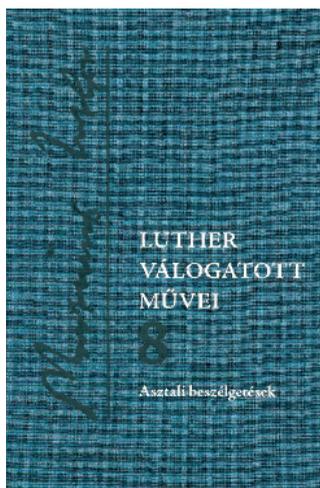
tenni szoktuk. »Ma, ha az én szavamat halljátok, ne keményítsétek meg szíveteket« – mondja az Úr.” (Luther: *Házi posztillák*, Hatvanad vasárnap)

„János evangélista többször is utal rá, hogy a tanítványok csak utólag értették meg, amit Krisztus mondott nekik. Isten igéje és a hit tehát összetartozik. Mert ha Isten szól hozzánk, csak olyan dolgokról beszélhet, amelyek meghaladják értelmünket, és ezért számunkra felfoghatatlanok. Ezért hinnünk kell, amit Isten igéje mond, és ha hiszünk, akkor végül tapasztalni fogjuk igazságát, és meg is értjük.” (Luther: *Házi posztillák*, Ötvened vasárnap)

„Az ördög kísértése abban áll, hogy az Üdvözítő figyelmét el akarja terelni Isten igéjéről, ami az embereknek Isten segítségét ígéri, és azt akarja elérni, hogy csak a kenyérré gondoljon. Ez a kísértés ma is aktu-

ális, mivel az ördög ilyen gondolatokkal ülteti tele az emberek szívét: »Ha Isten fia vagy, akkor Isten rád nem haragudhat: kapj hát magadnak bátran, és légy fukar; süllyedj csak el derékig a nagyvilági életben, nem árt az semmit, hiszen te nem vétkezhetsz. Rossz Isten, kegyetlen Atya lenne Ő, ha a mindennapi kenyeret is sajnálná tőled.« Ily gondolatokkal teszi semmirekellővé polgárok és parasztok sokaságát, akik kuporgatnak és fukarkodnak, és közben azt hiszik, hogy Isten nem haragudhat ezért, hiszen csak a mindennapi kenyéréért és élelmükért teszik. Az ilyenek azt mondják: »Gondoskodnom kell a feleségemről és a gyermekeimről – ezért megszerzem, amire szükségük van.«... Látjuk is mindenfelé a világban, hogy senkinek sem nyugtalankodik a lelkiismerete, amiért az igére kevesebb gondja van, mint a kenyérré, a földi javakra. (Luther: *Házi posztillák*, Invocavit vasárnap)

Luther válogatott művei

A Magyarországi Evangélikus Egyház 2017-re irányuló egyik legnagyobb vállalkozása Luther Márton válogatott műveinek új, tudományos igényű magyar kritikai kiadása, tizenkét tematikus kötetben. (A megjelenés időrendje nem azonos a kötetek sorrendjével.)

A reformátor műveinek német nyelvű sorozatával kapcsolatban az úgynevezett weimari kiadásra tekintettel tudnia kell az olvasónak, hogy annak több mint száz kötetéhez képest még min-

cepcióról nem beszélhetünk. Reménység szerint az új sorozat nemcsak az egyházi közvélemény, hanem világi érdeklődők számára is komoly segítséget nyújt a reformátor életművének megismeréséhez, továbbá egyházunk megújulásához és a hazai szellemi élet gazdagításához.

A Luther Kiadó által kiadott *Luther válogatott művei* című sorozat eddig megjelent kötetei:

5. *Bibliafordítás, vigasztalás, imádság* (734 oldal, 2011)
7. *Levelek* (772 oldal, 2013)
8. *Asztali beszélgetések* (809 oldal, 2014)
6. *Prédikációk* (kb. 560 oldal, 2015-ben jelenik meg)

Az ajánlott könyvek megrendelhetők, megvásárolhatók a kiadóknál.

Luther Kiadó:

A bolt ideiglenes, új címe:
1081 Budapest, Kiss József u. 2/A
telefon: (06 1) 411-0385
e-mail: kiado@lutheran.hu

Ordass Lajos Baráti Kör:

1171 Budapest, Lenkeház u. 7.
e-mail: pal.zaszkaliczky@t-online.hu

dig csak válogatásról beszélhetünk.

Magyarországon Luther műveinek sorozatszerű kiadása először és mindeddig utoljára a XX. század elején történt meg a Luther Társaság gondozásában. A *Maszynek Endre* (1857–1927) egyháztörténész, pozsonyi teológiai tanár által szerkesztett nagyívű sorozat évtizedeken keresztül alapműnek számított.

A 400 éves évfordulóra készült hatkötetes mű jelentőségét megbecsülve az újabb kutatások alapján a válogatás szempontjait meghaladottnak kell tekintenünk. Azokat ugyanis meghatározta a magyarországi protestantizmusnak a katolicizmussal folytatott küzdelme.

A rendszerváltást követően – elsősorban a Magyarországi Luther Szövetség munkája nyomán – a reformátor számos irata látott ugyan füzet formájában napvilágot, de átfogó kiadási kon-

Husz János

Hatszáz éve halt mártírhalált az előreformátor

AXII. századtól érzékelhetőek voltak az egyház bibliai tanítástól való elhajlásai. Katharok, valdensek, albigensek, Angliában John Wycliffe, majd Csehországban Husz János (1369–1415) és követői hívták fel a figyelmet arra, hogy reformra szorul. Akkor még – a későbbi reformátorokkal elentétben – ezek az ún. előreformatori mozgalmak csak a gyakorlati működést kritizálták, nem keresték mélyebben a torzulások okait. Az egyház nem fogadta el a kritikát, üldözésekkel próbálta elnémítani, de mivel

a problémák megmaradtak, a kiírtott csoportok után mindig újabbak jelentek meg.

Husz János Dél-Csehország Prága melletti Husinec nevű városában született 1369-ben. Tanulmányait Prága egyetemén végezte, majd pappá szentelték. 33 éves korában az egyetem rektora lett, és a helyi Betlehem-templomban prédikált. Tanulmányai során megragadta John Wycliffe tanítása, aki **tagadta a pápa egyház feletti tekintélyét, a papság apostoli szegénységének visszaállítása érdekében prédikált, és a Szentírást tartotta mértékadónak.** Ettől fogva az egyházi reformok szükségessége lett érdeklődésének központja. 1402-től Wycliffe iratai alapján hirdette az ígét Prágában. A csehek nagyobb része követője lett. A pápa nem sokat tudott tenni ellenük, mert az egyetem és a nép kifejezetten Husz oldalán állt.

Husz hirdette, hogy az egyház nem foghat fegy-

vert. Ellenezte a keresztes háborúkat, hangsúlyozta a valódi bűnbánat szükségességét a pénzen megváltható bűnbocsánat ellenében, és hogy jó cselekedetekkel nem lehet kiérdemelni a bűnbocsánatot.

Akkor haragította magára véglegesen az egyházat, amikor az 1411-es, Nápolyi

Husz János tanai végül a Luther nevéhez köthető reformáció előfutáraként is szolgáltak.

László király elleni keresztes hadjárat szervezése idején arról értekezett, hogy a pápa nem jogosult szent háború hirdetésére, és újfent tagadta az egyházfő hatalmát. XXIII. János ekkor már egész Prágára kimondta az egyházi átkot, így aztán Husz János elutazott a városból, és a vele szimpatizáló nemesek birtokán élt, miközben művet írt az általa elképzelt ideális gyülekezetről.

Husz tanai nemzetközi viszonylatban a Luxemburgi Zsigmond király által összehívott konstanzi zsinaton kerültek ismét elő. Rómában az akkor már halott Wycliffe-et és követőit – közéjük sorolva a huszitákat is – kiátkozták. Konstanztan Husz János királyi menlevéllel jelent meg, **ennek ellenére 1415. július 6-án máglyahalállal kivégezték.** Ügye 1415 júniusában került a zsinati bíróság elé, ahol háromnapos kéréselés és fenyegetőzés ellenére Husz kitartóan védelmezte tanait. Azt mondta, kész elismerni hibáit, ha azokat a Biblia alapján bebizonyítják neki. Annak ellenére, hogy Luxemburgi Zsigmond az egész eljárás során próbálta megmenteni a pap életét, a csehek őt okolták az ítéletért, és soha nem tudták neki megbocsátani prédikátoruk halálát. Amikor

nemcsak a cseh, morva, lengyel és magyar területeken gyökeret verő huszitizmus ideológiai alapját rakták le, hanem a Luther nevéhez köthető reformáció előfutáraként is szolgáltak. A Wycliffe nyomán vallott, pápaságról, Szentírásról, anyanyelvi prédikációról, szerény életmódról szóló nézetek alapul szolgáltak a wittenbergi hitújító számára, aki a hit általi megigazulás tanával teljesítette ki a XVI. századi vallási mozgalom programját.

A. L.

1419-ben – IV. Vencel után – megörökölte az ország trónját, fellázadtak, és a huszita háborúk során egészen 1434-ig fegyverrel küzdöttek ellene, illetve Husz elveinek megvalósításáért.

A mozgalom Csehországban Husz máglyahalála után tovább fejlődött. A husziták ugyan kezdettől fogva pártokra szakadtak, de a pártokat a közös veszély egyesítette. Annak csökkenésével azonban fokozatosan ellentétbe kerültek egymással, **két irányzat alakult ki: a kelyheseké és a táboritáké.**

A mérsékeltébb pártot a kelyhesek képezték, akik a katolikus egyháztól nem akartak teljesen elszakadni, hanem csak a következő javításokat óhajtották végbevenni:

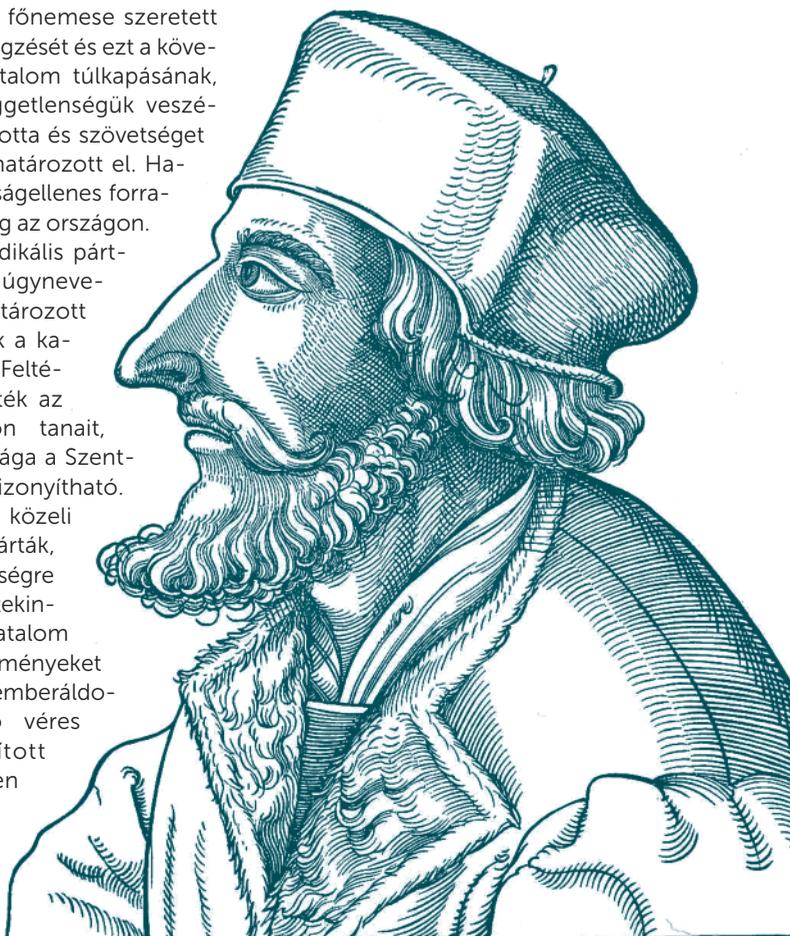
- Isten ígését szabadon, nemzeti nyelven prédikálhassák,
- az úrvacsorát mindkét szín alatt szolgáltassák ki,
- a papságtól a világi javakat vegyék el, az egyház térjen vissza az apostoli szegénységre,
- a papságot szigorúbb egyházfegyellemmel ellenőrizték.

A katolikus egyház a XII. század második felétől az oltáriszentséget már csak ostya formájában szolgálta a köznépnek. Soha nem nevezték a „mindkét forma alatt” tanát bűnösnek vagy eretneknek, de az oltáriszentség két szín alatti kiszolgáltatásának kötelező voltát

a konstanzi zsinat elutasította, és a cseheket a wycliffe-i eretnekségtől való megtisztulásra szólította fel. Cseh- és Morvaország 450 főnemeses szeretett Husz Jánosuk kivégzését és ezt a követelést a pápai hatalom túlkapasának, saját nemzeti függetlenségük veszélyeztetésének tartotta és szövetséget kötve ellenállást határozott el. Hamarosan egy papságellenes forradalom söpört végig az országon.

A szigorúbb, radikális párt-hoz tartozók, az úgynevezett táboriták határozott ellentétben voltak a katolikus egyházzal. Feltétel nélkül elvetették az egyház mindazon tanait, amelyeknek igazsága a Szentírásból nem bizonyítható. Jézus Krisztus közeli visszajövetelét várták, magukat az üdvösségre kiválasztottnak tekintették. A pápai hatalom nem nézte e fejleményeket tétlenül, és nagy emberáldozatokat követelő véres háborúkat indított a táboriták ellen a következő másfél évtized során.

Husz János tanai végül

Túrmezei Erzsébet *A kegyelem ege alatt* című költeményének mottója Luther-idézet: „Isten az evangéliummal új eget von a hívők fölé. A kegyelem ege ez. Sokkal gyönyörűsebb, mint a látható égboltozat.” A vers egyes sorai segítségével kísérjük végig Erzsébet testvér életét és hitvalló szolgálatát.

német tanári szakára, és felvételt nyert a Fébé Diakonissza Egyesület főiskolás leányok számára fenntartott internátusába. Az ottani szerető légkörben kapott elhívást a diakonissza szolgálatra. Egyetemi diplomáját már szürke próbatestvéri ruhában vette át. Ám jól tudta, hogy Jézus áldó szava figyelmezteti őt: „Szürke ruhád alatt / Verjen a szíved piros örömtől!”

A szétszóratásban is „a kegyelem ege alatt”

Túrmezei Erzsébet diakonissza főnökasszony,
költő és műfordító (1912–2000)

„A kegyelem ege alatt... az életnek annyi szépsége van” – vallja a költő. Ezt élte át már gyermek- s ifjúkorában is. Gazdag családi örökséget kapott az Úristentől. Apai ágon a lelkész nagypapa az 1848–1849-es szabadságharcban tábori papként szolgált, míg az anyai fegyverrel harcolt a szabadságért. Szerető édesapa, két teológus fivér vigyázta lépteit, s az evangéliumi lelkületű édesanya pedig már felnőttkora előtt olyan leányért imádkozott az Istenhez, aki versben „dalolhassa el, mit lelke érez, szíve gondol, / És dal legyen a kacagásból, / És dal legyen a fájdalomból.” Ezért vallotta Erzsébet testvér: „egész költészetem meghallgatott imádság.”

„A kegyelem ege alatt... nem roszaszt bűn és fájdalom.” Gimnazistaként egy ózdi vakáció alatt Túróczy Zoltán igehirdetései, majd egy Fébé-konferencia hatása nyomán lett hívő keresztényé, majd konfirmációja alkalmával tudatos evangélikussá. Pál apostollal vallotta, hogy ahogyan Krisztus meghalt, nekünk is meg kell halnunk a bűnnek, s ahogyan ő feltámadt és él, nekünk is új életben kell járnunk. Ezt így foglalta össze: „mindennap sírba temethetem régi magam, bűnös életem, s Krisztussal járhatok. Hallelujaj!”

„A kegyelem ege alatt... szolgálhatunk egymásnak szabadon” – olvasunk tovább. Érettségi után beiratkozott a budapesti bölcsészkar magyar-

Diakonisszaként számos feladat várta. Énekeket szerzett és fordított a Fébé énekes füzetébe majd az *Énekeim az Úr számára*. Verseket, meséket és színdarabokat írt a *Fénysugár* és a *Kis Harang* folyóiratokba. A Fébé vezetősége rábízta az éppen induló, több hónapos, bentlakásos leány-népfőiskola vezetését. Ezen nem csak ismereteket tanítottak a történelem és az irodalom, a természet és a mindennapi élet területeiről. Azt is el akarták érni, hogy a jelentkezők magukba szívják az evangélium életformáló erejét. „Emberi munkával ezt soha el nem érhetnénk, de elvégzi az evangélium és az evangélium Ura” – vallották. Egy-egy tanfolyam befejezése után Erzsébet testvér nem engedte el volt növendékei kezét, havonta írta körleveleit, imádságos szeretettel tartotta számon mindnyájukat. Azt tette, amit leírt: „A kegyelem ege alatt ... szeretetet sugárizik életünk.”

Ám jöttek a nehezebb napok. Urunk kegyelméből azonban „a kegyelem ege alatt könnyűvé válik a nehéz.” A fordulat éve után a baloldali állami vezetés egyre erőteljesebben korlátozta az egyházak szolgálatát. Konceptiók perekek börtönbe zárt papokat, betiltott egyházi újságokat, majd a népfőiskolákat, sőt követelésére fel kellett oszlatni a diakonissza anyaházakat. A testvérek öregotthonokban vagy kórházakban dolgozhattak, a gyüleke-

zetekben legfeljebb irodai és kántori feladatokat végezhettek. 1951 lett a Fébé szétszórátásának ideje is. Erzsébet testvér ekkor írta a *Tedeum fordítás* című versét. Verse szerint két feladattal foglalkozik egyszerre: fordítja a másfél ezer éves himnuszt – „Dicsérünk, Úristen!” – és fejtí a testvérruhát. A két feladat nem zárja ki egymást, könnye hull a ruhára és dicséri az Urat. Ezzel az akkor csak gépírással

„Egész költészetem meghallgatott imádság.”

és kézből kézbe terjedő verssel sokakat, **egyházunk papjait és hívő népét tanította: ha a jót elfogadtuk az Isten kezéből, a rosszat is el kell fogadnunk!** Akkor is az Úristen a legjobb Gazda, amikor visszakéri a testvérruhát, s akkor is van köszönnivalónk: „Nem ismerek jobb gazdát nálad, / és amikor most visszakéred / kedves testvérruhámat, / köszönök minden boldog percet, évet, / Dicsérlek, Úristen, / Dicsérlek Téged.”

Túrmezei Erzsébet szolgálata átalakult, a balassagyarmati szeretetotthon vezetője lett. Az otthon öregjei között és a gyülekezetben „a kegyelem ege alatt... könnyet törölhetett.” A helyi vezető lelkész, a már nyugdíjas Szabó József püspök az egyházi munkára vonatkozó tiltás ellenére munkatársának tekintette. Rábízta a gyermekmunka vezetését, a betegek látogatását, valamint bibliáorai, sőt olykor istentiszteleti szolgálatoakat is. Ott, Balassagyarmaton készült el Erzsébet testvér legjelentősebb versciklusa Jézus édesanyjáról, Máriáról. A római katolikusok által is örömmel fogadott versciklushoz segítséget kapott a püspöktől, aki akkor készítette teológiai dolgozatát Máriáról, az evangélikus-lutheri mariológiáról. Kettejüknek a Szentírásból fakadó szolgálata segít megértenünk az „Úr aláztos szolgálóleányának” alakját. Így valljuk mi is a költővel együtt: „Szívemtől oly messze voltál / názáreti liliomszál, / míg Fiad elé hajoltál [...] de az Ige fénye mellett / most már látlak, énekellek, / énekemmel átölellek, [...] Kísérlek, mert Őt kíséred, / dicsérlek, mert Őt dicséred, / Őbenne dicsérlek Téged!” Ez az evangélikus mariológia! Máriához nem imádkozunk, de vele együtt igen, hiszen ő maga is Fiát, az Urat dicséri!

1975-ben meg kellett válnia Balassagyarmattól és a hivatalos egyházi szolgálattól. Am **„a kegyelem ege alatt Jézusunk jár velünk”** – vallotta Erzsébet testvér, s a méltatlan bánásmódot ismét Ura kezéből fogadta. Folytatta,

sőt bővítette szolgálata: gyülekezeti előadásokat vállalt, százsámra írta a leveleket papcsaládoknak, diakonissza társainak, volt népfőiskolásainak. Egy-másra is bizta őket, s elutazott esküvőkre, keresztelekre, meg „névnapnak” nevezett összejövetelekre. Gubek Mária hosszú évekre fogadta be csömöri otthonába, majd a Karácsony Sándor utcai szeretetotthonban lakott. Urunk kegyelméből a

Fébé 1990-ben újraindulhatott. A diakonisszák örömmel választották meg főnökasszonynak. Megélte, sőt megénekelte az Anyaház kialakítását, a fogatékkal élők piliscsabai otthonának indulását, a bagolyirtási Názáret-templom és pihenőhely felszentelését, majd

hosszas betegség, kórházi kezelés után 88 évesen megpihent. Többször idézett költeménye utolsó két sora teljesedett be rajta is: **„a kegyelem ege alatt az Ő nyomában hazaérkezünk”.**

ID. ZÁSZKALICZKY PÁL

Irodalom:

Szabó József: Az assumptio-dogmához. Az aláztos szolgálóleánytól a „corredemptrix assumpta”-ig. *Lelkipásztor*, 1954/9.

Ancilla Domini – Túrmezei Erzsébet-emlékkönyv. *Luther Kiadó – Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület*, 2012
Túrmezei Erzsébet Összegyűjtött művei. *Fébé Evangélikus Diakonissza-egyesület, Budapest, 2007–2011*

Laikus szolgálókkal

Sok dolog, ügy és téma lehet fontos, és még több hiányát szenved a XXI. században szolgáló Magyarországi Evangélikus Egyház, de bizonyos vagyok abban, hogy a nem lelkészi szolgálók kellő számának hiánya alapvető problémáink egyike. Az egyház küldetése az evangélium eljuttatása minél több emberhez. Ezzel Isten embereket bíz meg, mégpedig Jézus minden korban élő összes tanítványát. Lelkészeket és nem lelkészeket. Ez utóbbiak a nem szép szóval laikusoknak nevezettek.

Egy kis magyarázkodás

A laikus szó helyett szerettem volna magyarabbat, szebbet, ugyanakkor a tartalmát jól visszaadót. Nem titkolom, a szinonima- és az értelmező szótárak segítségét is igénybe vettem. E görög eredetű szó helyett vagy olyanokat javasolnak a szótárszerkesztők, amelyek nem jelenthetik az egyházban szolgáló nem lelkészeket, vagy megfelelők lennének, de tagadással határozzák meg a hittudományt magas

iskolában nem tanult testvéreinket. Ilyeneket javasolnak: dilettáns, amatőr, kezdő, kispályás, kívülálló, világi, tanulatlan. A tagadással meghatározó kifejezésekre pedig: nem egyházi, nem hozzáértő, nem szakképzett, nem lelkész.

Az első változatok lehet, hogy egyeseknek tetszenének, akik Luther egyetemes papságról szóló biblikus tanítását csak elméletben vagy nagyon leszűkített értelemben szeretnék az egyházban látni, a tagadással pedig enyhén szólva furcsák. Mert ha egy családba egy új kis jövevény érkezik, és a barátok, ismerősök a neme iránt érdeklődnek, akkor például a kislány helyett nem azt válaszolják, hogy nem fiú. Ennyi magyarázat után tudok csak a címben és a cikkben előforduló laikus szóért elnézést kérni.

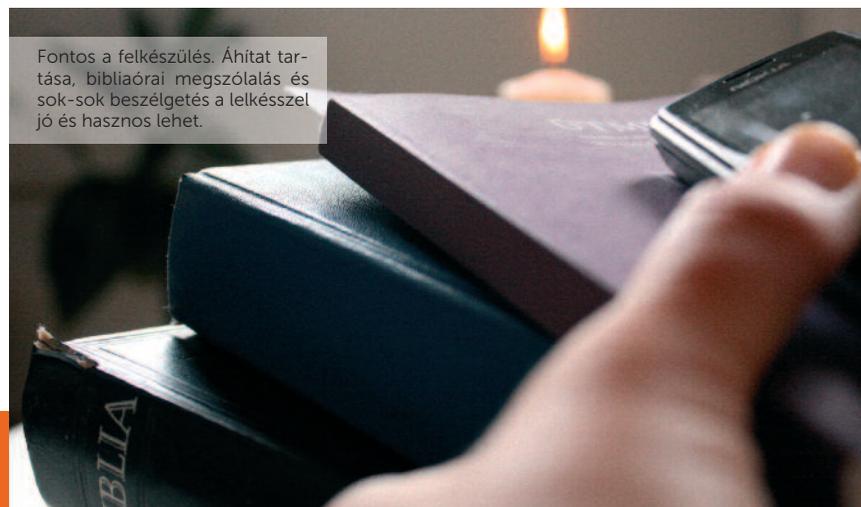
Elmaradt istentiszteletek

Olvasom az online egyházi sajtónkban, hogy a nyári időszakban a Balaton mellett mikor és hol vannak evangélikus istentiszteletek. A legtöbb felsorolt helyszínt nem ismerem, de néhányat igen. Fel is tűnt, hogy az egyik helyen, ahol évtizedek óta az üdülési szezonban minden vasárnap volt istentisztelet, most csak kéthetente lesz. Látva a lelkész hat istentiszteleti helyszínét és egymástól való távolságait, már ezt is csodának tartom.

Annak idején, amikor rendszeresen megfordultunk ebben a bizonyos gyülekezetben, és ennek is az említett szórványában, előfordult, hogy a lelkész a Balaton-parti forgalom miatt késett vagy nem is jutott el az istentiszteletre. Ezt látva – hogy a jelenlévők ne menjenek haza ige, imádság és énekek nélkül – előre mentem, bemutatkoztam, elnézést kértem, hogy készületlen vagyok, és az énekeskönyvünk liturgiai beosztása alapján dicsőítő, bűnvalló és hálaadó énekeket énekeltünk, imádságokat és hitvallást mondtunk, és a nálam lévő Bibliából az arra a vasárnapra rendelt olvasmányt (oltári igét) és igehirdetési alapigét felolvastam. Elmenetel előtt a Miatyánkot imádkoztuk, és zárásként, ha volt valakinek kedves éneke, azt elénekeltük.

Nem a semmi a megoldás

Tudom, hogy a rögtönzött istentiszteleteket általában kényszer szüli. Nem is jó ebből gyakorlatot csinálni. Abból viszont lehetne, hogy azokon a vasárnapokon, amikor a lelkész nem jut el egy adott közösségbe, felkészített laikus tartson istentiszteletet. Őt a lelkész bízta meg és szolgálatát felügyelje, miután megismerte lelki elkötelezettségét és alkalmasságát. Természetesen nem minden hívő ember alkalmas istentisztelet tartására és a laikus szolgálatot nem is ezzel kell kezdeni. Áhítat tartása, bibliaórai megszólalás és sok-sok beszélgetés a lelkéssel jó és hasznos felkészülés lehet. Emellett tanulás egyénileg, lelkészi iránymutatással, esetleg egy bibliaiskolában.

Fontos a felkészülés. Áhítat tartása, bibliaórai megszólalás és sok-sok beszélgetés a lelkéssel jó és hasznos lehet.

Számos vidéki lelkésznek túl sok az istentiszteleti helyek mennyisége és egymástól való távolsága. Előfordul, hogy forgalom miatt csak késve érkeznek, vagy nem is jutnak el az istentiszteletre.

Mindenesetre nem az istentiszteletek elmaradása, ritkítása, netán a lelkész megrokkánása a megoldás. Ma is hátborzongva gondolok arra, amikor egy lelkész 17 évig nem ment szabadságra. Budapesten kívül nem könnyű helyettes lelkészt találni, és sajnos a gyülekezetek ezzel is spórolni akarnak, hiszen a helyettes utazását, esetleg a távolság miatt az elszállásolását, étkeztetését és valamiféle tiszteletdíj folyósítását is finanszírozni kell(ene).

Felmérés, hívás, engedelmesség, képzés

Isten mindenkit elhívott valamilyen szolgálatra. Fontos ezek meghallása, és utána az engedelmség. Istennek engedni nem más, mint a saját akaratom és egóm feladása, átadása annak, akinek jobb és más terve van velem. Isten többféle módon hívhat szolgálatba. Környezetemből egy gyermekpszichológust úgy, hogy lelkésze megkereste, tudna-e hittanórákat tartani a gyülekezet székhelyétől távolabb lévő szórányban.

Ugyanebben a gyülekezetben egy bibliaiskolát végzett, civilben könyvelőként dolgozó testvérral Isten láttatta meg azt, hogy a heti hatvan-egynéhány hittanórát a jelenlegi hitoktatók nem tudják megtartani, ezért belső kényszert érzett, hogy jelentkezzen a lelkésznél, hogy akár más településre utazva is vállal hittanórákat. Hallottam egy özvegyasszonyról, akit lelkésze a vigasztalás szolgálatára kért fel. A lelkek pásztorja felismerte, hogy egy-egy haláleset után ez az asszony hitelesebben tudja a vigasztalás igéjével megkeresni a gyászolókat, mint ő maga. Mert ez az asszony annak idején saját gyászában Istentől megkapta ezt a karizmát is.

A lelkészek komoly feladata és küldetése felmérni gyülekezetükben azt, hogy ki milyen szolgálatra alkalmas az evangélium továbbadásában. A hívást meghallókat és engedelmeskedőket pedig képeznie kell. Mert a hitalapok lé-

nyegeseek, sőt nélkülözhetetlenek, de emellett fontos a tudás is.

Edit néni biciklijére és telefonja

Nem csak a lelkész helyettesítése az istentiszteleten, hittanórán, bibliaórán lehet laikus szolgálat. Egy kis faluban, ahol jó néhány éve, de lehet, hogy évtizede nem voltak bibliaórák, az újraindítás gondolatára a nyugdíjas pedagógus, Edit néni, felült a biciklijére és felekezettől függetlenül felkereste ismerőseit, barátnői családját és hívogatott az új alkalomra. Aki nem ért utol személyesen, azokat telefonon kereste meg, és keresi azóta is. A bibliaórák beindultak, de ő továbbra is hívja a régi-új embereket a közösségbe. Isten ezt helyezte a szívére és ehhez adott olyan talentumot, hogy nem keseríti el a visszautasítás, sőt az elmaradókat, hiányzókat, elutasítókat mentegeti. Mert mindenkiről szeretettel beszél. Egy bicikli és egy telefon, melyek eszközök egy hívó asszony falumissziójában, aki maga is eszköz Isten kezében. Bárcsak lennék én is ennyire hűséges és engedelmes a hívogatásban!

A Felvidék mint előkép

Északi szomszédunknál elfogytak a helyi magyar anyanyelvű lelkészek. Ma már több magyarországi átjáró lelkész igyekszik a hiányt pótolni. Elkötelezett laikus szolgálók nélkül azonban mindez kevés lenne. A nem lelkészi szolgálók sokfelé eljutnak,

sok szolgálatot vállalnak, sok szervezési munkát elvégeznek. Felismerték ugyanis azt, hogy a ritkuló istentiszteletek, a fogyó gyülekezeti alkalmak nem szolgálják az épülést, hanem inkább a leépülésben aszisztálnak. Istené egyedül a dicsőség, hogy már vannak olyan gyülekezetek, ahol a folyamat megfordult, és gyarapodás van.

Tudjuk-e itt, a határokon belül, hogy a felvidéki helyzet egy figyelmeztetés, hogy mire és hogyan készüljön fel az egyház már most? Vidéken, a végtelékig szórányosodó evangélikus egyházban mindenképpen egy előkép a jelen felvidéki helyzet.

Amikor a laikus szolgálatok ilyen-olyan megítélése kerül vagy nem kerül szóba a püspöki hivatalokban, az Országos Egyházban, a zsinatban, a lelkészképzés során, akkor nem mondhatok mást, hogy „vigyázzó szemetek” a Felvidékre vessétek! A nem lelkészek szolgálata vagy imádságban elkért, elfogadott, szorgalmazott és támogatott lesz – akár az istentiszteletek tartását is beleértve –, vagy elveszíti jelenlétét az egyház a kistelepüléseken, és a továbbiakban nem tölti be alapvető küldetését.

Ne félj a jelzőktől!

Idézet Pál apostolnak a Korinthusiakhoz írott első leveléből a tizenötödik fejezet nyolcadik verséből: „Legutoljára pedig, mint egy torzszülöttnek, megjelent (ti. Jézus) nekem is.” Jézus egy magát torzszülöttnek tartóra bízta a világtörténelem legnagyobb missziói szolgálatát, az evangélium hirdetésének, továbbadásának csodálatosan megáldott lehetőségét.

Így hát az egyházban egyesek részéről lehetsz dilettánsnak, amatőrnek, kezdőnek, kispályásnak, kívülállóknak, világinak, tanulatlanok tartott, de Te, Kedves Testvérem, mégse a minősítőkre hallgass és a jelzőikre figyelj, hanem az elhívó és küldő Úr Jézus Krisztusra, aki belőled, laikusból is áldott eszközt akar formálni a legnagyobb kincs, az evangélium szétosztásának szolgálatában!

GARÁDI PÉTER

Ha a lelkész nem jut el egy adott közösségbe, felkészített laikus tartson istentiszteletet.

Norea-gyümölcsök

A norvég evangélikus médiaszolgálatról mozaikokban

Irak: Myriam, a tízéves iraki menekült az ISIS-ért imádkozik

„Isten szereti a terroristákat is, Isten szeret engem is. Megbocsátok nekik, még ha ömiattuk el is kellett hagynunk az otthonunkat.”

Ezek a szavak egy tízéves iraki menekült kislány, Myriam szavai. Bizonyosságtétele a megbocsátásról futótűzként terjedt az arab világban. Azt a videót, amelyen Myriam saját történetét mondja el, milliók látták már a YouTube-on és egyéb videómegosztó oldalakon.

A Norea médiamisszió (Norea Mediemisjon) kapcsolatban van a SAT-7 KIDS keresztyén gyermek tévécsatornával, amelyet Myriam is rendszeresen néz. Myriam jelenleg egy iraki, belső menekültek számára létesített táborban tartózkodik, itt készített vele interjút Essam Nagy tévériporter.

„Tudom, hogy Isten szeret engem, mert úgy intézte, hogy együtt maradjak a családommal. Egyikünket sem rabolták el, sem el nem adták” – magyarázta a kislány. Myriam ezen kívül azt is elmondta, hogy nem haragszik Jézusra, bármennyit szenved is a családja. A riporter alig tudta könnyeit viszatartani, amíg Myriam az életéről beszélt. Végül Myriam vigasztalta meg őt ezekkel a szavakkal: „Ne sirasson bennünket! Önök itt, a képernyőn re-

ményt adnak nekünk. **Most rajtunk a sor, hogy mi adjunk reményt Önöknek.**”

Ez valódi reménységet hordozó üzenet. Csak a 2014. évben több mint ötmillió gyermek kereste fel a Facebookon a SAT-7 KIDS oldalt. A Noreának az a látása, hogy Isten szeretetét meg kell ismertetni a Közel-Keleten élő gyermekekkel. Jézus Krisztus evangéliuma erős kontrasztban áll az erőszak üzenetével, amelyet számos más tévécsatorna sugároz ebben a régióban. Olyanok is vannak ezek között, amelyek a gyermekeket öngyilkos bombamerényletekre biztatják.

Albánia: felszálló imák, bátorítás

Albánia erős patriarchális kultúrával rendelkezik. A férfit tekintik a család fejének, a nőket pedig gyakran csak másodrendű polgárokként kezelik. A létra legelső fokán a roma asszonyok állnak, nekik sokszor még az alapvető emberi jogaik sincsenek biztosítva. A vallási palettát az iszlám uralja, ezen belül a népi iszlám, az ortodox muzulmán vallás babonákkal kevert változata erősödik leginkább.

A kommunizmus összeomlásától fogva még mindig folyamatosan növekszik az albán keresztyén egyház is. Része volt azonban ennek a fiatal egy-

háznak kihívásokban is, ugyanis a családok gyakran akadályozzák az asszonyokat abban, hogy az istentiszteleteket látogassák. A Norea rádióműsorok sugárzásával és a nemzetközi imamozgalmon keresztül támogatja az albániai gyülekezeteket és az elnyomás alatt lévő nőket.

A Norea a *Trans World Rádió*val ápolta kapcsolata révén anyagilag támogatja a *Reménység Asszonyai* és az *Anna Imanaptára* című rádióműsorokat. Az utóbbiban a műsorvezető élő adásban imádkozik a hallgatókért. Az albániai *Anna-szolgalat* projektjének

keretében imakörök működnek, a rádióhallgatók számára konferenciákat, valamint gyülekezetlátogatásokat szerveznek; ezeken keresztül új reményt öntenek az albán nők lelkébe.

Hallgatói levél

„A férjem alkoholista, rendszeresen ver engem, de amikor alszik, akkor hallgathatok rádiót. Különösen szeretem az *Anna Imanaptára* programot, együtt imádkozom a műsorvezetővel. Köszönet ezért a műsorért.”

Norvégia: Isten Igéje – helyben

Két internetes rádió van, ahol a hét minden napján 24 órában sugárunk keresztyén zenét és igehirdetéseket. A *Norea Rádió* célközönségét a fiatal felnőttek adják, míg a *Norea+* az idősebbeknek szól. A közösségi médiát is aktívan használjuk arra, hogy a Biblia tekintélyét erősítsük hazánkban. Internetes lelkipásztorunk, Asbjørn Kvalbein igehirdetéseket, áhítatokat tart, melyek online hallgathatók. A lelkipásztor ezen kívül saját blogot is vezet, melyen az embereknek a keresztyénséggel kapcsolatos kérdéseire válaszol.

A *Norea* műsorai között zászlóshajónak számít a *Nyitott Biblia előtt*; ez egy naponkénti áhítat, melyet sok norvég ember hallgat. A programot számos

 NOREA MEDIA MISSION

más, helyi keresztyén rádió is átveszi, ahogyan saját internetes rádióink, a Norea+ műsorait is.

A Noreának egy önkéntesekből álló csoportja bibliaolvasó vezérfonalakat fordít norvég nyelvre, majd ezeket a www.bible.com oldalon található Bible App alkalmazáson keresztül elérhetővé teszi. **Ez nagyon hasznos eszköz, új nézőpontot ad a Biblia olvasásához.**

Norvégiát keresztyén országnak szokás tekinteni, mivel a népesség 74,3%-a a Norvégiai Evangélikus Egyház tagja. Erős hagyománya van a csecsemőkeresztységnek és a nagy ünnepeken való templomlátogatásnak, egy egyszerű vasárnapon azonban a lakosságnak mindössze 2%-a megy templomba. Norvégia valójában a világ egyik legszekularizáltabb országa; nagyon sok norvég embernek nincs személyes kapcsolata Istennel.

A Norea célja felfegyverezni a norvég embereket az országunkban folyó lelki-szellemi harcra. Olyan igehirdetéseket, bibliai tanításokat adunk közre, amelyek **a keresztyén hitre nevelnek, amelyek a Biblia hitelességét újból megerősítik**, és amelyek teljes egészében Istentől ihletettek, és „hasznosak a tanításra, a fedésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre” (2Tim 3,16).

Ugyanakkor lehetővé tesszük, hogy napvilágot lássanak külföldi szolgálatunkból származó bizonyágtételek is. Bátorítjuk a norvég keresztyéneket,

hogy aktívan vegyenek részt szolgálatunkban, amellyel Jézus számára nyerünk meg embereket mind itt, Norvégiában, mind szerte a világban.

Imádságban hordozni

Minden missziói munka alapja az imádság. Évente kétszer minden támogatónkknak imadossziét küldünk, amelyben a missziós projektjeinkért való imádkozásra biztatjuk őket. A Norea minden pénteken telefonos imavonalat működtet. Havonta kb. ötven ember hív minket. Minden hívás névtelen.

Nekünk is imádságokra van szükségünk ahhoz, hogy szolgálatunk sikeres legyen. Tudjuk, hogy missziós lelkületű barátaink naponta imádkoznak értünk, ezért nagyon hálásak vagyunk. Csapatunk sok tagjának saját imahálózata van, amelyek az őértük való imádságot vállalták fel.

Összeállította: Åshild Appleyard (Norea)
Fordította: Fejös Gergely

Asbjørn Kvalbein,
a Norea munkatársa

Amit szem nem látott – a mennyet?

Így szoktuk félreérteni a Bibliát – 6.

1. A bibliai szöveg

1Kor 2,9: „Hanem hirdetjük, amint meg van írva: »Amit szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett«, azt készítette el az Isten az őt szeretőknek.”

2. A félreértés

A szöveget gyakran idézik temetésen vagy a *túlvilági* reménységgel kapcsolatban, mintha a *mennyről* szólna, amit nem lehet elképzelni, de biztos szép lesz.

3. A probléma

Ez az alkalmazás figyelmen kívül hagyja az eredeti gondolatmenetet. Pál egyáltalán nem a mennyről beszél, hanem *Krisztus keresztyéről*, áldozati haláláról!

4. A szöveg környezete

1Kor 2,1: „Én is, amikor megérkeztem hozzátok, testvéreim, nem úgy érkeztem, mint aki ékesszólás vagy bölcsesség fölényével hirdeti nektek az Isten bizonyágtételét. Mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is mint a megfeszítettéről. És én erőtlenség, félelem és nagy rettegés között jelentem meg nálatok. Beszédem és igehirdetésem sem az emberi bölcsesség megejtő szavaival hangzott hozzátok, hanem a Lélek bizonyító erejével; hogy hitetek ne emberek bölcses-

ségén, hanem Isten erején nyugodjék. A tökéletesek között azonban mi is bölcsességet szólunk, de nem e világnak, sem e világ mulandó fejedelmeinek bölcsességét, hanem Isten titkos bölcsességét szójuk, azt az elrejtett bölcsességet, amelyet az Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre. Ezt e világ fejedelmei közül senki sem ismerte fel, mert ha felismerték volna, a dicsőség Urát nem feszítették volna meg. Hanem hirdetjük, amint meg van írva: »**Amit szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett**«, azt készítette el az Isten az **őt szeretőknek**. Nekünk pedig kinyilatkoztatta Isten a Lélek által; mert a Lélek mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is.”

5. Az idézet forrása és szerepe

A 9. vers az Ószövetségből idéz: „Soha, senki sem hallotta, fülébe nem jutott, szemével nem látta, hogy volna Isten rajtad kívül, aki ilyet tenne a benne bizókért” (Ézs 64,3). Hogyan illik ez bele Pál gondolatmenetébe? Pál a korinthusiaknak ír, akik a helyi zsidók és a görögök elvárásaival találkozva azt tapasztalták, hogy számukra Krisztus keresztye bolondság, nem jó hír. A zsidók természetfeletti igazolást követelnek, a görögök filozófiát. Pál szerint azonban az emberek okkal nem értik

Istent és az ő útjait. Amit ugyanis Isten Krisztusban tett, az egyrészt *példátlan*, másrészt nem felel meg az *emberi elvárásoknak*. Ezért Jézus története, az evangélium üzenete (1Kor 15,1–11) az emberek számára váratlan, a képzeletet meghaladó, sőt hallatlan gondolat.

6. A helyes alkalmazás

Pál tehát nem a mennyről beszél, hanem Krisztus keresztyének „bolondságáról” (lásd 1Kor 1,22–25). Krisztus keresztye, helyettes áldozata olyasmi, ami addig Isten titkos, elrejtett, és csak most leleplezett (kinyilatkoztatott) bölcsessége. Amit Isten Krisztusban tett, az felülmúlja az emberi képzeletet. Ha a világ bölcsői felfogták volna, mi történik a keresztyen, megakadályozták volna. Mivel hagyták, saját magukról árulták el, hogy a gondolkodásuk mennyire távol volt Istentől. **Az evangélium tehát nem magától értetődő, logikus, könnyen emészthető történet.** Ha ember találta volna ki, sokkal könnyebben elfogadható, nyilvánvalóbb lenne – de nem az. Felfogásához kinyilatkoztatásra van szükségünk, hogy maga Isten leplezze előttünk le azt, amit tett. Ezt fejtegeti Pál a levél következő verseiben is.

DR. SZALAI ANDRÁS
www.apologia.hu

Az Evangélikus Missziói Központ fontosabb szolgálatai 2015 év első felében

Igehirdetés, előadás, evangelizáció

Rákospalota, Kisbér, Ászár, Békéscsaba, Ócsa, Bicske, Pest-erzsébet, Péteri, Rohod, Újpalota, Szarvas, Pesthidegkút, Kispest, Szolnok, Aszód, Budavár

Felvidék (Szlovákia): Örös, Pöstyén, Somorja, Rimafürész, Gömörpanyit, Lekenye

Kárpátalja (Ukrajna): Balazsér (presbitercsaládok csendes-napja), Nagydobrony, Kisdobrony (látogatások)

Szolgálatok missziós szervezetekben, szervezetekkel

Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT), Evangélikus Belmissziói Egyesület (EBBE), Magyar Evangélikumi Szövetség (Aliansz), Fokoláre mozgalom, PAX TV, OM misszió (bicskei menekülttábor), Timóteus Társaság, Cross-Sound, Protestáns Újságírók Szövetsége (PRÚSZ), hazánkban szolgáló koreai misszionáriusok

Duszka József ny. gyilkossági nyomozó bizonyoságot tett Isten káros szenvedélyekből is kiszabadító hatalmáról. Imádkoztunk érte.

Fotó: Erdész Zoltán

Kiss Veronika és Balogh Tibor

„Fogadjátok be egymást, ahogyan Krisztus is befogadott titeket.”

Az év igéje volt a mottója az Evangélikus Missziói Központ által szervezett nyári konferenciának. Minden korosztály, határon túli magyarok, különböző felekezetek, kegyességi irányzatok és nemzetiségek töltöttek együtt négy napot a krisztusi befogadás örömeiben, tapasztalatában.

Józsefet befogadta az egyház

Kiss Tampu Tatiána orvos a moldvai csángó hitről, kultúráról tartott nagy hatású előadást

Az ifjúságnak helye van az egyházban

Szemerédi Bernadett délvidéki származású színésznő beszélt és énekelt Istennel való kapcsolatáról és küldetéséről

Képes hírek

A szenvedő és üldözött keresztyénekért szállt az ima 2015. június 7-én a budai Gellérthegyen. A Magyar Evangéliumi Szövetség (Aliansz) szervezésében többek között református, evangélikus, baptista, metodista, pünkösdi gyülekezetekből érkezettek könyörögtek együtt megkülönböztetésben és valós életveszélyben élő testvéreikért a magyar történelemben elsők között vértanúhalált szenvedett Gellért püspök emlékművénél.

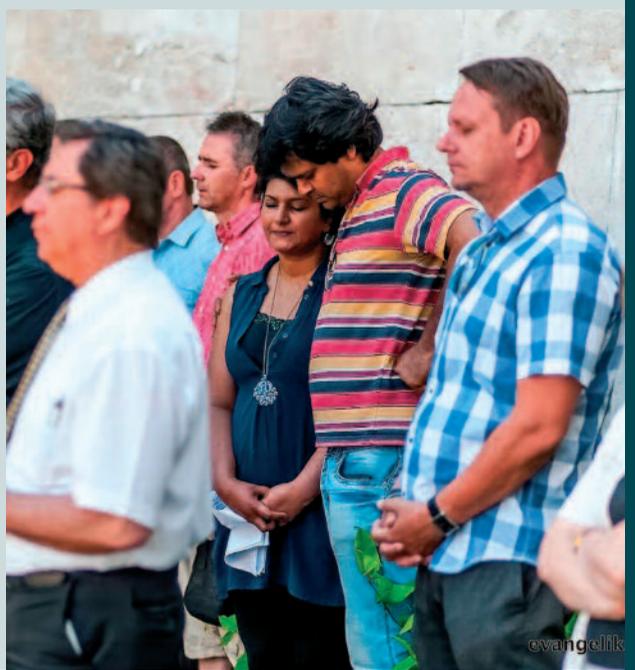

Foto: Kalocsai Richard

evangelik

Johannes Reimer a Szovjetunióban született. Hite miatt nem fogott fegyvert a hadseregben, ezért évekig büntetőalakulatnál tartották. Sokszor megkínózták, kiverték a fogait.

A hetvenes években kiutasították a birodalomból családjával együtt. Azóta huszonöt gyülekezetet alapított, több országban tanítja a missziológiát. Júniusban Révfülöpön szolgált a protestáns lelkesek konferenciáján.

A bicskei menekülttáborban jártunk

Fotó: Valeria Campbell

Fotó: Martin Vigláš

A szlovákiai Pöstyénben tartottak csendesnapokat a szlovák evangélikus egyház missziós mozgalmához tartozók, mintegy hétszázán. Előadásra és igehirdetésre kérték fel Szeverényi Jánost.

Bendegúz, ez a gitárhossznyi gyermek, a lelkész fia basszusozott a szolnoki evangelizáción.

Fotó: Balogh Tibor

„Ne féj, te kicsiny nyáj...!” – szolt az ige biztatása a Szlovákiában élő magyar evangélikusok missziós napján Somorján.

Menni vagy maradni? – Szolgálni Krisztusért!

Június 14-én a kárpátaljai református egyház presbitercsaládoknak rendezett találkozót Balazséron. Fájdalmas aktualitás az ukrán–orosz háború. Több ezren hagyták el szülőföldjüket. Az otthon maradtak ezen a találkozón Istennel és egymással beszéltek meg a lehetséges válaszokat. A csendesnapon Szeverényi János szolgált igehirdetéssel.

Fotó: Horváth Anna Csilla

„Ősz korotokig én hordozlak! Én alkottalak, én viszlek, én hordozlak, én mentelek meg.”
(Ézs 46,4)

A facebookon találtam ezeket az eljegyzésről hírt adó nagyszerű fényképeket. Megkértem a fiatalokat, Győri Dánielt és László Blankát, hogy írjanak néhány mondatot magukról, kapcsolatukról. *(A szerkesztő)*

Dani: A fenti ígére és annak egész életre szóló ígéreteire szeretnénk felépíteni közös életünket Blankával. Esküvőnk idén augusztusban lesz, fél éve vagyunk jegyesek. Isten csodálatosan hordozott minket az

eddigiek folyamán, újra és újra megerősítve, hogy a kapcsolatunkat megáldja és támogat minket abban, hogy házasságot kössünk.

Isten ígéretei nélkül valószínűleg a kapcsolatunk nem is létezne, nélküle még az első randi sem valósult volna meg. Az Ő segítségével reményteljesen és örömmel nézünk a közös jövőnk elé, ahogy erről a jegyesfotóink is tanúskodnak.

Blanka: A kapcsolat során voltak hullámvölgyek, mindkettőnk a saját temperamentumunknak megfelelően vezetett Isten. Daninak elég volt néhány útbaigazí-

tás, nekem lassanként, számomra feldolgozhatóan csepegtette Isten a terveit, de mindkettőnknek meghagyta a szabadságot arra is, hogy hitből, Benne bízva mondjunk erre igent.

Minket Isten elsősorban igékkel vezetett, de hisszük, hogy egészen másképp is tehetne volna, Istent nem lehet dobozba zárni. Amióta pedig mindketten elengedtük magunkat abban a bizalomban, hogy Isten valóban a tenyerén hordoz minket együtt is, azóta valóban örömmel van tele a kapcsolatunk, és olyan megértés és összhang van közöttünk, ami korábban az eltérő temperamentumunk miatt sohasem volt.

„Öreg néne őzikéje”

Képriport egy magyar faluból

„Akarsz-e teljes, tisztá szíveddel élni?”

Budapest,
Deák téri evangélikus templom
2015. október 10.,
szombat, 10–16 óra

PROGRAM

9.40: Éneklés a *Korál-sziget* zenekarral – *Smidéliusz Gábor*

10.00: Köszöntés, ima – *Szemerei János* és *Szeverényi János*

Tanúságtétel – A miskolci *Luther kórus*

Igehirdetés – „Boldogok a tiszta szívűek” – *Iltzs István*

11.15: Szekciók, bibliakörök

Boldogok a tiszta szívűek – *Iltzs István* (templom)

A növekedés boldogsága – *Bozorády András* (gimnázium, 12. terem)

Áldás és boldogság – *Sándor Frigyes* (gimnázium, 15. terem)

A boldogság Jézus ajándéka – *Zászkaliczky Pál* (gimnázium, 17. terem)

A megtérés boldogsága – *Verasztó János* (gimnázium, 18. terem)

A boldogság forrása – *D. dr. Harmati Béla* (gimnázium, 21. terem)

A boldogság Jézus szerint – *Bakay Péter* (gimnázium, 22. terem)

A tisztaság boldogsága – *Grendorf Péter* (gimnázium, 24. terem)

Tisztán a világban – *Deák László* (gimnázium, 27. terem)

Aktuális-e a *Hegyi beszéd*? – *Szemerei János* (gyülekezeti terem, I. emelet)

Boldogok az üldözöttek (?) – *Jó András* és *Kim Pál* (tomaterem)

A szív tisztasága a háziorvos szerint – *Dr. Koch Béla* (díszterem)

Tiszta szíveddel a misszióban – *dr. Garádi Péter* (gimnázium, 23. terem)

Taníts minket imádkozni! – *Malik Péter* (gyülekezeti kisterem, I. emelet)

Siketcsoport – *Bokros Andrea* és *Ponicsán Erzsébet* (gimnázium, 26. terem)

Boldogok a házások – *Endreffy Géza* (gimnázium, 28. terem)

12.45: Ebédszünet (az egyház szerény vendéglátást biztosít)

14.00: Tanúságtétel

Börtön után szabadon – *Boros Lajos*

Dr. Somody Imre közzgazdász, a Centrál kávéház tulajdonosa

15.00:

Igehirdetés – „Tiszta szíveddel teremts bennem, Istenem!”

– *Sándor Frigyes*

Úrvacsora – *Gerőfiné dr. Brebovszky Éva*

Gyermekfoglalkozás lesz a Kisdéák óvoda termeiben

a gyülekezeti és missziói osztály munkatársainak vezetésével.

Gyülekező az I. emeleten.

Az alkalomra mindenkit szeretettel vár

a Magyarországi Evangélikus Egyház Missziói Bizottsága.

A 2015-ös év igéje

„Fogadjátok be egymást, ahogyan
Krisztus is befogadott titeket Isten
dicsőségére” (Róm 15,7)

